

ŠPOZNAJ SVOJ ŽIVLJENJSKI SLOG

SPodbujanje trajnostnega
razvoja v izobraževalnih
programih za (mlajše) odrasle

»»» PRIROČNOST PAMETNIH TELEFONOV

1

Financed by the

European Union

co-financed by:

BMZ

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

vhs
DVV International

A project of DVV International in cooperation with:

KOLOFON

© 2014

DVV International

Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes e.V.

/ Institute for International Cooperation of the German Adult Education Association

Obere Wilhelmstraße 32, D-53225 Bonn, Germany

Phone: +49 228 97569-0 / Fax: +49 0228 97569-55

info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

To publikacijo je finančno omogočila Evropska unija

ob delni podpori ENGAGEMENT GLOBAL za njo

Za vsebino publikacije so odgovorni avtorji. Prispevki ne odražajo nujno mnenja izdajatelja in urednikov.

Razmnoževanje katerega koli gradiva iz te publikacije, je dovoljeno z navedbo vira in pod pogojem, da je izvod kopije poslan DVV International na zgornji naslov. Vsi uporabljeni izrazi v tem dokumentu, zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni za moške in ženske.

Izdajatelj: DVV International (odgovorna oseba: Anton Markmiller, direktor)

Izdano v sodelovanju z :

Avtor: KATE e.V. (Berlin, Nemčija)

Glavni urednik: Wolf Henrik Poos (vodja projekta, DVV International)

Celostna podoba: DVV/DVV International

Naslovnica: Torsten Hess, Agentur zur Linde, Neuwied (Nemčija)

Založnik: Adragoški center Slovenije

Prelom: Pro anima, d.o.o., Ljubljana (Slovenija)

Prevod: Pro anima, d.o.o., Ljubljana (Slovenija)

Tisk: Tiskarna Prelom (Slovenija)

Naklada: 200 izvodov

Ta publikacija je natisnjena na okolju prijaznem papirju.

VSEBINA

2	Uvod	62	Poraba in uporaba
			Splošni podatki o potrošnitvu in uporabi
2	Globalno učenje	64	„Jaz in moj mobilni telefon“ potovanje ob temi
3	Trajnostno potrošništvo		poraba in uporaba mobilnih telefonov
4	O projektu „Spoznaj svoj življenjski slog“	69	Mobilni telefon, računalnik in drugo: simboli
5	Projektni partnerji	70	„V iskanju pravičnega telefona“
10	O tem modulu		spletno preiskovanje fairphona
12	Potek programa	71	Preslikaj/natisni predlogo „V iskanju pravičnega telefona“
14	Pa začnimo!	72	„Kakšen potrošnik sem?“ razvijanje smernic
			za trajnostno uporabo mobilnega telefona
14	„V čem je problem?“ Predstavitve projekta	73	Preslikaj/natisni predlogo „Kakšen potrošnik sem? R-pravila“
14	„Utrinki“ – dopolnjevanje teme		
15	„Pozicijski barometer“ - dopolnjevanje teme	74	Reciklaža
16	O surovinah, proizvodnji in trgovanju		Splošne informacije o recikliranju
22	„Pogled v notranjost mobilnega telefona“ – preverjanje	78	„Kako pravilno odložim zastareli mobilni telefon?“
	surovin: razstavljanje mobilnega telefona in		dež utrinkov
	sestavljanka	80	„Potovanje tvojega zastarelega mobilnega
23	Preslikaj/natisni predlogo „Pogled v notranjost		telefona“ igra, ki osvetljuje odlaganje in možnosti
	mobilnega telefona – preverjanje surovin: zaslon“		uporabe
32	„Potovanje surovin“	82	Preslikaj/natisni predlogo „Potovanje tvojega
	predstavitve nahajališč in rudnikov surovin		zastarelega mobilnega telefona: igralne karte
33	Preslikaj/natisni predlogo „Potovanje surovin“	87	„Zgodba o elektroniki“ razčlemba filma
35	„Baker, koltan in drugo“ delo po skupinah in spletno	88	„(So) mobilni telefoni (izdelani) za smetišče?“ igra
	raziskovanje razmer v rudnikih surovin		in razprava po kotičkih
36	Preslikaj/natisni predlogo „Baker, koltan in drugo“	89	Preslikaj/natisni predlogo „So mobilni telefoni
			izdelani za smetišče?“ igralne karte
40	Proizvodnja	90	Odločitev: konec dober, vse dobro?
	Splošni podatki o proizvodnji	90	„Svetovna kavarna“
			Razprava o možnih ukrepih in alternativah
44	„Od surovin do sestavnega dela“ z demonstracijo	91	Preslikaj/natisni predlogo
	podprto predavanje o produkcijski verigi mobilnih		„Svetovna kavarna“ kartice z vprašanji
	telefonov	92	„Postati aktiven“, oblikovanje skupne akcije
45	Preslikaj/natisni predlogo „Od surovin		
	do sestavnega dela“		
50	„Pričevanje delavcev“ ... razčlemba besedila		
	o delovnih pogojih v proizvodnji mobilnih		
	telefonov in pogovorna oddaja		
51	Preslikaj/natisni predlogo „Pričevanje delavcev“		
	... navodila za delo		
57	„Moja leta v Foxconnu ...“		
	razčlemba intervjujev o delovnih razmerah		
58	Preslikaj/natisni predlogo „Moja leta v Foxconnu“		
59	„Tukaj bo potrebno še veliko storiti!“		
	razčlemba intervjuja in diskusija o alternativnih		
	ukrepih		
59	Preslikaj/natisni predlogo „Tukaj bo treba še		
	veliko storiti!“		

I. UVOD

V času globalizacije se svet zbližuje. Izraz globalizacija ne pomeni le neomejenega pretoka informacij in kapitala, temveč tudi spajanje kultur in skupno odgovornost za prihodnost. Nazadnje je na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru leta 1992 postalo jasno, da usihajoči naravni viri, naraščajoči okoljski problemi in družbena neenakost vplivajo na celoten svet. Zato se spodbuja vse vlade in skupnosti, da prevzamejo odgovornost za vzdržen in trajnostni razvoj.

Tudi države Evropske unije so se zavezale vseobsegajočim temeljem trajnostnega razvoja, zastavljenega v Rio de Janeiru: ohranjanju okolja in naravnih virov ter družbeni in

ekonomski vzdržnosti. S tem so vlade potrdile, da so njihove družbe v procesu učenja, v katerem zastareli vzorci razmišljanja o razvitosti in manjrazvitosti izgubljajo svoj pomen, da pa je potrebno dati večjo veljavo izobraževanju za trajnostni razvoj. Vsesplošna odgovornost ljudi za družbeno in okolju prijazno ravnanje po vsem svetu zahteva globlje razumevanje odnosov med vzorci potrošništva in omejenostjo naravnih virov, kot tudi razumevanje povezave med vzorci potrošništva v deželah severne poloble in življenjskih ter delovnih pogojev ljudi v deželah južne poloble.

GLOBALNO UČENJE

Globalno učenje je možna rešitev, ki jo ponuja izobraževanje v zvezi s problemi globalnega razvoja in z vprašanji prihodnosti. Ta rešitev temelji na načelih trajnostnega razvoja in mednarodno zavezujočih dogovorih o človekovih pravicah. V takšnem interdisciplinarnem pristopu je izobraževanje presečišče, ki ljudem omogoča razumevanje globalnih ekonomskih, političnih, družbenih in okoljskih kontekstov v njihovem medsebojnem prepletanju in učinkovanju.

Namen globalnega učenja je izboljšati razumevanje problemov sodobnega sveta in njihovih posledic, tako lokalno kot globalno. Globalno učenje spodbuja učence, da spremenijo poglede in razmislijo o svojih stališčih in vedenju. Takšno učenje je pomembno, ker pomaga ljudem prepoznati lastno vlogo v svetu ter osebno in skupno odgovornost, ki jo imajo kot dejavni člani globalne družbe v prizadevanju za družbeno in ekonomsko pravičnost za vse, hkrati pa se začno zavzemati za varovanje in obnavljanje ekosistemov na našem planetu.

Globalno učenje ni nek natančno določen in dodelan izobraževalni program, temveč osnoven, odprt in vsestranski pristop v sodobnem splošnem izobraževanju. Globalno učenje

bi moralo biti zabavno. Uporablja vrsto interaktivnih učnih metod, s pomočjo katerih udeleženci aktivno sodelujejo. Didaktično in metodično zahteva globalno učenje interdisciplinarne, participatorne in izkušnjske učne metode ter metode, ki so usmerjene v akcijo, kajti globalno učenje razvija tako kognitivne kot socialne in praktične sposobnosti. Zato globalno učenje ni usmerjeno na posamično področje znanja, ampak k pridobivanju ključnih sposobnosti in veščin, ki jih ljudje danes in v prihodnosti potrebujejo, da bi kot državljani sveta živeli na odgovoren, solidaren in trajnostni način („misli globalno, deluj lokalno“).

Z globalnim učenjem se v njihovi medsebojni povezanosti krepijo sposobnosti „prepoznavanja, ocenjevanja in delovanja“. Tako učenci vzpostavijo odnos s svojim življenjskim okoljem. Četudi je posameznikova resnična zmožnost in dejanska moč delovanja omejena, bodo učenci zmožni analizirati svoj lastni položaj v družbi, oblikovati svoje lastno mnenje in aktivno delovati v političnih procesih.

TRAJNOSTNO POTROŠNIŠTVO

Globalizacija je prisotna vsepovsod v našem vsakodnevnem življenju, začenši z našo majico iz Bangladeša, skodelico kave iz guatemalskih zrn, pa vse do našega pametnega telefona, ki ne bi deloval brez koltana iz Republike Kongo. Nakupovanje ne pozna zapiralnega časa, saj preko spleta lahko nakupujemo kadarkoli. Potrošništvo prinaša izkušnje. Potrošništvo nas socializira, daje pomen našemu življenju in oblikuje naš sodoben življenjski slog.

Potrošništvo je odraz družbenega razvoja in individualizma. Potrošništvo se včasih zdi tako naravno, kot to, da jemo, pijemo, se gibljemo ali delamo.

Javna občila in oglaševanje vplivajo na naše potrošniške navade: izdelki, glasba ali obleka predstavljajo določen stil. "Pravilen odnos do življenja" in "pravilen pogled" nam postavi neka tretja oseba na tržišču tako, da kupujemo "taprave izdelke". Pogosto je s tem povezano družbeno priznanje in izboljšanje osebnega položaja. Tako na koncu vsi kupimo celo stvari, ki jih v resnici ne potrebujemo.

Upoštevač hitro naraščanje svetovnega prebivalstva in omejene vire našega planeta, se postavi vprašanje, kako bomo v prihodnosti zadovoljevali svoje potrebe (po oceni Združenih narodov bo leta 2050 na svetu devet in pol milijard ljudi) in kako bo pri delitvi dobrin zagotovljena udeležенost vseh ljudi na svetu. Zgolj potrošnja evropskih gospodinjstev je odgovorna za več kot četrtno vseh evropskih izpustov toplogrednih plinov. Pri tem izpusti, povezani s proizvodnim procesom potrošnih dobrin, še sploh niso upoštevani.

To pomeni, da potrošnja dobrin vse bolj vpliva na ekonomski in družbeni položaj ljudi ter stanje okolja po vsem svetu. V proizvodnem procesu, nakupovalnih navadah in rabi izdelkov je veliko možnosti za zmanjšanje globalne nepravičnosti in vpliva na okolje. Pomembno je prepoznati in uporabiti te možnosti, razpravljati o našem življenjskem slogu in osebni odgovornosti, tudi v povezavi s potrošnjo dobrin.

Seveda obstaja načelo „Nehaj kupovati!“ ali „odpoved potrošništvu“. To načelo nas spodbuja k razmisleku: Ali res potrebujem nov izdelek ali bi raje popravil starega?; Ali bi kupil rabljen izdelek ali predelal starega za ponovno rabo?

Nasprotje tega načela je koncept „trajnostnega potrošništva“ (tudi ekološko ali etično potrošništvo). Trajnostno potrošništvo je sestavni del trajnostnega življenjskega sloga in se odraža v potrošnikovem vedenju: kupovanje izdelkov, ki izhajajo iz ekološke in družbeno odgovorne proizvodnje ima lahko politični vpliv na globalne probleme. Lahko zniža ekonomske, ekološke in družbene stroške našega življenjskega sloga.

Znan primer globalne dimenzije nakupovalnih odločitev je prizadevanje za „pravično trgovanje“ (fair trade). Potrošniki izberejo dražjo dobrino malega proizvajalca iz dežele v razvoju, ker tako podprejo pravične delovne pogoje. Prav tako naj bi bili pri odločitvi za nakup pomembni in odločujoči stroški poslovanja in drugi spremljajoči stroški. To velja tudi za kasnejšo energijsko učinkovitost izdelka, njegovo podaljšano življenjsko dobo in popravljivost.

Upoštevač načela trajnostnega razvoja, je potrošnja trajnostna, če zadovolji potrebe sedanje generacije, ne da bi ogrozila prihodnost naslednjih generacij. Trajnostno potrošništvo s tem posega v življenjski slog posameznika. Trajnostni potrošnik je ekološko in družbeno odgovoren državljan. Trajnostno potrošništvo pomeni predvsem ozaveščeno porabo: prehtan nakup, ki temelji na uravnoteženi presoji skupnega učinka. Trajnost bi morala biti kot značilnost kakovosti izdelka vodilno načelo za potrošnike, kot tudi za evropski ekonomski in javni sektor.

A kako naj se pripravimo in usmerjamo, posebej mlade, na poti v globaliziran in povezan svet v skladu z načeli vzdržnega in trajnostnega razvoja? Kako jim lahko prenesemo znanje o lokalnem in globalnem razvoju in njegovih izzivih? Kako jih pridobiti in razširiti njihov pogled o možnih ukrepih za trajnostne rešitve?

Projekt „Spoznaj svoj življenjski slog – Spodbujanje trajnostnega razvoja v izobraževalnih programih za mlajše odrasle“ ponuja priložnost zlasti mladim, da se ozrejo onkraj obzorja, ki ga ponuja njihov življenjski slog.

II. O PROJEKTU „SPOZNAJ SVOJ ŽIVLJENJSKI SLOG“

Zamisel o projektu „Spoznavaj svoj življenjski slog – Spodbujanje trajnostnega razvoja v izobraževalnih programih za mlajše odrasle“ se je porodila kot odziv na odsotnost razvojnega izobraževanja o problemih globalizacije in trajnosti v programih za manj izobražene mlajše odrasle.

Da bi zapolnili to vrzel, so mentorji, ki izvajajo programe za mlajše odrasle in nevladne organizacije (NVO), ki se ukvarjajo z razvojnimi izobraževanjem, skupaj razvili pet modulov o trajnostni potrošnji in oblikovali didaktično gradivo za izvajalce delavnic. Moduli obsegajo naslednje vsebine: „Obnovljivi energijski viri“, „Mobilni telefon“, „Voda, naša skupna dobrina“, „Globalna proizvodnja dobrin v tekstilni industriji“ in „Človeška energija“

Na začetku smo organizirali delovna srečanja učiteljev. Predstavili smo jim učne zasnove in ideje, da bi dobili potrebne podrobnejše informacije o značilnostih ciljne skupine in organizacijskem okviru programov za mlajše odrasle. Kasneje smo v vseh državah, kjer je potekal projekt, najprej izvedli delavnice za mentorje, da bi usposobili večje število izvajalcev delavnic. Ti mentorji so najprej v državi, kjer je gradivo nastalo, z udeleženci na delavnicah uporabili poskusno gradivo, ga ovrednotili in predlagali spremembe. V naslednji fazi so gradivo uporabili v vseh partnerskih državah, izvedli nekaj delavnic za osebe vključene v izobraževalne programe za mlajše odrasle in ga ponovno ovrednotili. Tako smo dobili povratne informacije neposredno od končne ciljne skupine v različnih državah. Za nas je bilo pomembno ugotoviti, če je gradivo za delavnice uporabno in ustrezno za našo ciljno skupino, če lahko izbrane teme pri udeležencih vzbudijo zanimanje, in če so tovrstne delavnice ter izbrana metodologija udeležencem všeč. Na podlagi te izkušnje smo lahko gradivo priredili in izboljšali.

Namen projekta je poučiti udeležence, npr. tiste, ki so vključeni v izobraževalne programe za mlajše odrasle, o povezanosti osebne, lokalne potrošnje z njenim globalnim vplivom. Mladim daje priložnost, da kritično pogledajo na lastne potrošniške vzorce ter razvijejo alternativne in trajnejše oblike potrošnje.

V Evropi se mladi, ki so vključeni v programe za mlajše odrasle, le redko soočajo z razvojnimi vsebinami v svojem vsakdanjem življenju. So posebna ciljna skupina, ki ima povsem svojevrstne učne potrebe. Večina njih so mlajši odrasli s priseljenjskim in/ali težjim socialnim ozadjem, ki za svoje učenje dobijo od družine komajda kaj podpore. Vendar pa z bližajočim vstopom v delovno aktivnost prehajajo v pomembno obdobje življenja. Nenazadnje se v izobraževanje vključijo, da bi si izboljšali svoj položaj v prihodnosti.

Z učnim gradivom poskušamo vpeljati nov, inovativen pedagoški prijem pri obravnavi trajnostne potrošnje in problemov globalizacije v programih za mlajše odrasle. Seveda upamo, da so primerni in uporabni tudi za druge ciljne skupine na področju izobraževanja odraslih in drugod.

Ne pričakujemo, da bodo ljudje, ki se bodo udeležili tovrstnih delavnic, povsem poučeni in osveščeni potrošniki. Namen delavnic je spodbuditi pri udeleženceih večje zavedanje o potrebi po trajnosti, globalni povezanosti in globalni pravičnosti. Želimo, da v vsakdanjem življenju prepoznajo vsebine iz modulov, in da z znanjem ter lastnim prizadevanjem postajajo vse bolj osveščeni potrošniki v prihodnosti. Vse to brez žugajočega pedagoškega kazalca in občutkov krivde. Prizadevanje za trajnostno potrošnjo je danes izziv, skoraj znanost, ki v poplavi informacij in ob kompleksnosti vsakdanjega življenja od vsakogar zahteva, da se opredeli in ukrepa.

PROJEKTNI PARTNERJI:

DVV INTERNATIONAL

Naslov:

DVV International

Obere Wilhelmstraße 32, 53225 Bonn, Nemčija

Tel.: +49 (0) 228 97569-0 / Fax: +49 (0) 228 97569-55

info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

DVV International

DVV International je Inštitut za mednarodno sodelovanje pri Nemškem združenju ljudskih univerz (Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. – DVV). Združenje zastopa interese 930 ustanov za izobraževanje odraslih (ljudskih univerz) in njihovih združenj, največjih izvajalcev izobraževanja odraslih v Nemčiji.

DVV International podpira nastajanje in razvoj trajnostnih sistemov za izobraževanje mladine in odraslih. Kot vodilna strokovna organizacija na področju izobraževanja odraslih in razvojnega sodelovanja se DVV International posveča vseživljenjskemu učenju že 45 let. Svoje delo financira s prispevki ustanov in zasebnih darovalcev.

Naše poslanstvo

Izobraževanje je človekova pravica. Proti revščini se borimo z izobraževanjem in podpiramo razvoj. Kot globalno delujoča strokovna organizacija za izobraževanje odraslih in razvojno sodelovanje gradimo trajnostne sisteme za izobraževanje odraslih skupaj z državljani, izobraževalnimi organizacijami in vladami. Skupaj z ljudmi v deželah naših projektnih partnerjev ustvarjamo prostor za vseživljenjsko učenje.

Ključna področja našega dela:

- pismenost, temeljno in poklicno izobraževanje
- globalno učenje, okoljsko izobraževanje in trajnostni razvoj
- migracije in integracija, delo z begunci, zdravstveno izobraževanje, preprečevanje konfliktov in izobraževanje za demokracijo

Lokalna podpora

Izvajamo izobraževalne projekte za ranljive skupine mladih in odraslih, sodelujemo pri ustanavljanju izobraževalnih ustanov in svetujemo partnerjem ter vladam pri vzpostavljanju in razvoju trajnostnih sistemov za izobraževanje mladine in odraslih.

Sodelujemo z več kot 200 partnerji (predstavniki civilne družbe, vlade, akademski partnerji) v več kot 35 afriških, azijskih, latinskoameriških in evropskih državah. Naši nacionalni in lokalni uradi gradijo lokalno in regionalno sodelovanje in zagotavljajo kakovost oz. učinkovitost našega delovanja.

Globalno partnerstvo

Splošno, poklicno, kulturno in znanstveno izobraževanje mladih in odraslih je ključno za razvoj kjerkoli na svetu. Skupaj z nacionalnimi, pokrajinskimi in globalnimi združenji izobraževalcev odraslih DVV International izvaja lobiranje in zagovorništvo človekovih pravic do izobraževanja in vseživljenjskega učenja. S tem sledimo Razvojnim ciljem novega tisočletja ZN, programu Globalno izobraževanje za vse (EFA) in UNESCO-vim svetovnim konferencam o izobraževanju odraslih (CONFITEA).

DVV je član Evropskega združenja za izobraževanje odraslih (European Association for the Education of Adults –EAEA), Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih (International Council – for Adult Education – ICAE) in Nemške komisije za UNESCO (German Commission for UNESCO – DUK).

DIE KÄRNTNER VOLKSHOCHSCHULEN (KOROŠKE LJUDSKE UNIVERZE)

Naslov:

Verein „Die Kärntner Volkshochschulen“

Bahnhofplatz 3, 9020 Klagenfurt, Avstrija

Tel.: +43 (0) 50 47770 70 / Fax: 0043 (0) 50 47770 20

office@vhskt.n.at / www.vhskt.n.at

Koroško združenje ustanov za izobraževanje odraslih (VHSKT.N) je neprofitno združenje osmih ustanov za izobraževanje odraslih (iz Celovca, Beljaka, Špitala, Volšperka, Feldkirchna, Šentvida ob Glini in Velikovca). VHSKT.N je bilo ustanovljeno pred skoraj 60 leti.

Kot je običajno za ljudske univerze, je tudi VHSKT.N lan Avstrijskega združenja ustanov za izobraževanje odraslih. Koroško združenje ustanov za izobraževanje odraslih je izobraževalna ustanova. Zavezano je demokratičnosti, načelom temeljnih človekovih pravic in je neodvisno od vsake politične stranke. Zato VHSKT.N nasprotuje kakršnekoli nedemokratičnemu, rasističnemu, antisemitskemu ali mizoginemu vedenju ali ravnanju, ki diskriminira ali ovira katerokoli skupino ljudi ter skuša takšne primere preprečiti.

V skladu s stališči Avstrijskega združenja ustanov za izobraževanje odraslih tudi VHSKT.N razume izobraževanje kot učni proces, ki poteka skozi vse življenje (vseživljenjsko učenje) in zaobjame tako spoznavne, čustvene kot telesne dimenzije, ali

z drugimi besedami, celotno osebnost. Delo VHSKT.N upošteva učenčeve potrebe in zahteve, skuša pa tudi osvestiti ljudi o potrebah in zahtevah, na katere so morda v vsakdanjem življenju pozabili.

V VHSKT.N deluje 600 učiteljev/mentorjev, ki vsako leto izvajajo več kot 2500 programov po vsej Koroški. VHSKT.N vodi Dr. Gerwin Müller, pedagoška vodja pa je Beate Gfrerer. Poleg tradicionalnih programov – kultura in družba, narava in okolje, ekonomija, informacijska tehnologija, tuji jeziki, ustvarjalnost, kuharska umetnost, lepota in zdravje – VHSKT.N izvaja tudi več kot 25 lokalnih in mednarodnih projektov. Skupni imenovalec večine projektov je „ponovna priložnost za šolski uspeh“ in sega od temeljnih izobraževalnih programov do srednješolskega spričevala in priprave za vstop na univerzo. Koroško združenje ustanov za izobraževanje odraslih nudi priložnost tistim, ki „padejo skozi družbeno sito“ in podpira ljudi iz vseh družbenih skupin pri vzpenjanju po družbeni lestvici.

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

Naslov:

Andragoški Center Slovenija

Šmartinska 134, 1000 Ljubljana, Slovenija

Tel.: +386 1 5842 560 / Fax: +386 1 5842 550

info@acs.si / www.siae.si

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Andragoški center Slovenije (ACS) je osrednja državna ustanova za raziskovanje in razvoj, kakovost v izobraževanju, svetovanje in vrednotenje ter promocijo in informiranje na področju izobraževanja odraslih. ACS oblikuje baze strokovnih podatkov, izvaja evalvacije, spremlja sistemski razvoj izobraževanja odraslih, razvija različne oblike formalnega in neformalnega učenja, programe za izboljšanje pismenosti odraslih in namenja posebno pozornost izboljšanju dostopnosti izobraževanja in učenja za ranljive skupine odraslih. Pri tem razvija potrebno infrastrukturo za podporo učenju, modele za samo-evalvacijo kakovosti in ocenjevanje že pridobljenega znanja ter izvaja strokovno izobraževanje in usposabljanje za izobraževalce. ACS informira o svojem delovanju in dosežkih tako strokovno kot širšo javnost in prispeva k širšemu zavedanju o pomenu in vlogi izobraževanja odraslih.

Podrobnejše poslanstvo ACS

Prepričani smo, da lahko izobraževanje pomaga ljudem pri iskanju odgovora na vseživljenjsko vprašanje Kako naj živim svoje življenje? V tem duhu morajo izobraževalni programi prisluhniti besedi posameznega udeleženca. Po drugi strani pa se oseba ne more izraziti izven skupnosti, oz. še več: vsakdo se želi izraziti v skupnosti. Izobraževanje mora združevati obe plati človekovega življenja. Beseda skupnost izhaja iz latinske besede „communicare“, kar pomeni sporazumeti se, deliti. Komunikacija pomeni deliti med seboj – ne samo materialnih stvari, tudi znanje, duhovne izkušnje, vrednote, probleme idr. Ljudje potrebujemo sodelovanje. Problemi, ki si jih delimo, celo spori, se lahko rešujejo tvorno, kadar je dovoljen dialog, ko lahko človek svoje ideje, znanje in sposobnosti, vrline in vrednote odprto izkaže in se o njih pogovori. Dialog pomeni, da

ljudje drug drugega poslušajo in poskušajo razumeti. Kadar si ljudje prizadevajo, da bi razumeli drugega, so zmožni izoblikovati skupno resničnost. Zato ACS namenja posebno pozornost skupnostnemu učenju, dialogu in poosebljenemu učenju. Posebno skrb ACS namenja tudi ljudem, ki so v nevarnosti, da bi bili iz dialoga izključeni, kot npr. slabše izobraženi, mladi, ki so predčasno opustili šolanje (osipniki), priseljenci, brezposelni idr. Večina našega dela je povezana z neformalnim učenjem, ki zavzema največji delež v vseživljenjskem učenju.

ACS in izvajalci izobraževanja odraslih

Ker se zavedamo, kako pomembni so kompetentni izvajalci izobraževanja odraslih, razvijamo zanje (za učitelje, mentorje, tutorje, svetovalce idr.) različne izobraževalne programe. Kompetentni izvajalci izobraževanja odraslih so steber kako-

vosti učnih procesov in s tem pomembni gibalci v spreminjanju se družbi.

ACS in projekt „Spoznav svoj življenjski slog“

Z odločitvijo za sodelovanje v projektu „Spoznav svoj življenjski slog“ nismo imeli težav, saj izhaja iz podobnih vrednot in sledi podobnim ciljem, kot jim sledimo mi. Vprašanja trajnostnega razvoja so zelo pomembna v globalnem svetu. Verjamemo, da lahko pripomoremo k uveljavljanju trajnostnega razvoja v Sloveniji. Projektu smo se pridružili skupaj z mrežo mentorjev PUM¹-ai in Umanotero – nevladno organizacijo, ki deluje na tem področju že več kot desetletje. V projektu se vsi učimo skupaj s svojimi projektnimi partnerji. Sodelujemo in delimo vse dobrine, znanje, ideje ter si prizadevamo, da bi jih razširili po vsem svetu.

ESTONIAN NON-FORMAL ADULT EDUCATION ASSOCIATION (ESTONSKO ZDRUŽENJE ZA NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE)

Naslov:

Eesti Vabaharidusliit

55 J. Vilmsi Street, 10147 Tallinn, Estonija

Tel.: +372 648 8100

evhl@vabaharidus.ee / www.vabaharidus.ee

Estonsko združenje za neformalno izobraževanje (ENAEA) je estonska nevladna krovna organizacija na področju neformalnega izobraževanja, ki združuje nevladne izobraževalne organizacije in ljudske univerze. ENAEA ima 72 ustanov članic.

Naše vrednote:

- predpogoj in temelj za razvoj vidimo v vseživljenjskem učenju in aktivni sodelovanju vsakega posameznika v življenju ožje in širše skupnosti;
- izobrazba in učenje igrata ključno vlogo v borbi z revščino, neenakostjo in družbeno razslojenostjo, pa tudi v izgradnji demokracije in gospodarskega razvoja ter spodbujanju ustvarjalnosti.

Stališče ENAEA je, da mora vseživljenjsko učenje v Estoniji upoštevati učenčeve potrebe, zagotavljati njegovo aktivno sodelovanje v učnem procesu ter omogočiti dostopnost učenja in izobraževanja vsem ljudem.

ENAEA oblikuje izobraževalne smernice, podpira dejavnost svojih članic, spodbuja njihovo medsebojno sodelovanje,

zbira in izdaja učno gradivo, zbira in širi informacije, izvaja raziskovalne projekte, organizira seminarje, tečaje, konference ipd., sodeluje z vladnimi ustanovami, na državni in mednarodni ravni pa z organizacijami, ki imajo podobne cilje.

ENAEA ima izkušnje z različnimi raziskovalnimi projekti in projekti znotraj mrež: EQF, NQF, poklic učitelja/andragoškega delavca in njegova izobrazba (nacionalna in mednarodna raven, vključno z usposabljanjem voditeljev/moderatorjev), temeljne spretnosti in poklicno izobraževanje, ključne kompetence in neformalno izobraževanje ter drugo.

Področja pristojnosti so: izobraževanje odraslih v lokalnem okolju, usposabljanje za vodje nevladnih organizacij, svetovanje in usmerjanje v izobraževanju odraslih, kakovost v izobraževanju odraslih (vključno z usposabljanjem voditeljev/moderatorjev), vključevanje mladih, ki so predčasno opustili šolanje v izobraževanje odraslih.

¹PUM je slovenska kratica programa za mlajše odrasle, ki je bil razvit na ACS v 90. letih, da bi pomagal mladim osipnikom. Izobraževanje za iskanje zaposlitve. Danes deluje v Sloveniji 12 PUM skupin.

EUROPEAN ASSOCIATION FOR THE EDUCATION OF ADULTS (EVROPSKO ZDRUŽENJE ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH)

Naslov:

European Association for the Education of Adults (EAEA)

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Bruselj, Belgija

Telefon: +32 2 893 25 22

eaea-office@eaea.org / www.eaea.org

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Evropsko združenje za izobraževanje odraslih (The European Association for the Education of Adults – EAEA) je glasnik neformalnega izobraževanja odraslih v Evropi. EAEA je evropska nevladna organizacija, v kateri je včlanjenih 123 ustanov iz 42 držav in zastopa več kot 60 milijonov učencev širom Evrope.

EAEA je evropska nevladna organizacija, katere namen je povezovanje in zastopanje evropskih organizacij, ki se neposredno ukvarjajo z izobraževanjem odraslih. Združenje EAEA so leta 1953, pod imenom Urad za izobraževanje odraslih (Bureau of Adult Education), ustanovili predstavniki nekaterih evropskih držav.

EAEA podpira načela socialne vključenosti, navedena v strategiji Evropa 2020 (EU 2020 strategy). Spodbuja izobraževanje odraslih, prizadeva si za boljšo dostopnost izobraževanja za vse in večjo udeležbo vseh v formalnem in neformalnem izobraževanju, posebej skupin, ki se manj vključujejo v izobraževanje. Spodbujamo pristope, ki so usmerjeni na učenca in upoštevajo človekove življenjske potrebe ter mu omogočajo pridobitev vseh vrst sposobnosti, še posebej temeljne in prenosljive.

EAEA

- obvešča in informira o evropskih strategijah,
- sodeluje z evropskimi institucijami, državnimi in pokrajinskimi oblastmi (na primer: Svet Evrope, UNESCO),

- preko EUCIS-LLL (The European Civil Society Platform on Lifelong Learning) sodeluje z različnimi interesnimi skupinami,
- izdaja poročila, priročnike, posreduje informacije o projektih in njihovih rezultatih,
- svetuje in daje članom priporočila za strategijo dela,
- pomaga članom pri izmenjavi dobrih praks, iskanju partnerjev, razširjanju projektov in pri različnih dogodkih.

Cilj EAEA je podpirati in spodbujati vključenost njenih članov v dejavnosti, partnerstva, politike, razvoj izobraževalnih programov, raziskovanje, zagotavljanje socialne vključenosti in kohezije, demokratično udeležbo in borbo proti revščini in diskriminaciji. EAEA je povezana v mednarodno mrežo ustanov za izobraževanje odraslih in vodilna pri uvajanju inovativnih konceptov učenja odraslih v širšo prakso. EAEA redno organizira evropske konference o aktualnih temah v izobraževanju odraslih in vseživljenjskem učenju ter se povezuje z drugimi evropskimi platformami in krovnimi pobudami na evropski ravni.

Slednjič ima EAEA dolgoletne izkušnje pri dejavnostih razširjanja in močne informacijske kanale: preko svoje spletne strani doseže vsako leto 350 000 različnih obiskovalcev. Njeno glasilo bere več kot 2000 uporabnikov in na družbenih omrežjih ji sledi več kot 800 ljudi.

AVTORJI MODULA: KATE – KONTAKTSTELLE FÜR UMWELT UND ENTWICKLUNG E.V.

Stik:

KATE - Kontaktstelle für Umwelt und Entwicklung E.V.

Greifswalder Straße 4, 10405 Berlin, Nemčija

Telefon: +49 (0) 30 440531-10 / Fax: +49 (0) 30 440531-09

kate@kateberlin.de / www.kate-berlin.de

KATE e.V. smo ustanovili leta 1988 kot Stično točko za trajnostne tehnologije (izv. Appropriate technologies) in razvoj, v letu 1990 pa se je preimenovala v Stično točko za okolje in razvoj, vendar pa je ohranila kratico KATE. Od prvotnega, tako imenovanega tehnično-razvojnega sodelovanja, so se dejavnosti združenja pomaknile k vzgojno-izobraževalnemu delu, zaradi česar se je zdela sprememba imena smiselna.

Smo organizacija, ki deluje v dobrodelne namene. Nahajamo se v Hiši za demokracijo in človekove pravice v okrožju Berlin Prenzlauer Berg. Naša interdisciplinarno sestavljena skupina deluje na področju izobraževanja, ki je povezano z okoljem in razvojem. Razvojno sodelujemo s projektnimi partnerji v Srednji Ameriki.

Smo članica Zvezne krovne organizacije nevladnih razvojnih organizacij (VENRO) in članica INKOTA-omrežja. Predstavnike imamo v Svetovalnem svetu za politiko o razvoju oddelka za ekonomijo, tehnologijo in raziskave Senata mesta Berlin kot tudi v Svetu Fundacije mostovi med severom in jugom (North-South Bridges Foundation).

Od leta 2010 skupaj s še štirimi partnerskimi organizacijami iz Berlina in s partnerskimi organizacijami iz Anglije, Avstrije, Češke in Madžarske sodelujemo v dveh projektih, katerih namen je, da zasidrata prvine globalnega učenja v šolah v mestu Berlin. Trenutno se udeleženci naših Podnebnih zajtrkov drug ob drugem usposabljaajo za zagovornike podnebne pravičnosti. Oba projekta se financirata s pomočjo EU.

Naše združenje spodbuja razvojno-okoljsko izobraževanje v nemških vrtcih, šolah, v mladinskih centrih in na področju izobraževanja odraslih. Od leta 2002, KATE e.V. tudi koordinira

Berlinski program izobraževanja za razvoj (benbi), v katerem sodeluje več kot 20 nevladnih organizacij iz Berlina in Brandenburga. Uvajamo in spremljamo šolska partnerstva sever-jug, ki imajo namen izboljšati socialne, okoljske in gospodarske razmere v državah partnericah, ter izobraževati za odnose v globalnem svetu. Poleg tega smo dejavni v učnih projektih (Tvoj svet v središču pozornosti – Tu mundo en el visor 2,0), v katerih udeleženci iz Nikaragve, Salvadorja in Nemčije neposredno na spletu 2.0 izmenjujejo ideje o temah, ki so relevantne za njihovo starost. Za otroke, mlade, njihove starše in izobraževalce izvajamo Podnebne zajtrke – Kako naša hrana vpliva na podnebje in skozi učna gradiva širimo znanje o teh vprašanjih po vsej državi. Pripravili smo tudi Akcijski priročnik za trajnostno potrošnjo in razvoj, ki je namenjen multiplikatorjem na področju izobraževanja za razvoj.

Za svoje delo je KATE e.V. prejela več nagrad nemške komisije za UNESCO v okviru Desetletja izobraževanja za trajnostni razvoj Združenih narodov (obdobje 2005–2014). KATE e.V. je ena od trenutno 36. skupin, ki jih je Senat za šolstvo, mladino in znanost mesta Berlin imenoval za „pooblaščen partnerje na področju globalnega učenja“. V okviru ASA jug-sever programa vseskozi izvajamo različne projekte. Štirje mlajši odrasli iz Nikaragve in Nemčije sodelujejo v skupnem učnem projektu, ki poteka v obeh državah za obdobje treh mesecev. Poleg tega KATE e.V. organizira tudi srečanja med učenci iz Nikaragve, Salvadorja in Nemčije, ki je del Programa razvojne politike izmenjave učencev (ENSA).

III. O TEM MODULU

Z vidika učnih metod je gradivo zasnovano v sozvočju z načeli globalnega učenja, tematsko pa počiva na življenjskem ciklu mobilnega telefona in je razdeljeno v šest poglavij:

- Uvod
- Tema o pridobivanju surovin in trgovanju
- Tema o proizvodnji
- Tema o porabi in uporabi
- Tema o recikliranju
- Izbire in odločitve

V vsakem poglavju bodo učitelji našli osnovne informacije o posameznih vprašanjih in različne metode, ki jih lahko uporabljajo pri učnem delu z udeleženci.

Gradivo lahko uporabite na različne načine:

- kot zbirko metod, ki obravnavajo temo o mobilnih telefonih, iz katere lahko izberemo vse ali le posamične metode –upoštevajoč učni kontekst, ki ga lahko določa učna snov, cilji, interes, starost ali znanje udeležencev, pa tudi čas, ki ga imamo na voljo za obravnavo tem po tej ali oni metodi;
- lahko pa jo učitelj ali skupina učiteljev uporabi kot izhodišče za pripravo učnega projekta, ki ga lahko izpeljejo z udeleženci skladno z njihovimi interesi in potrebami ter priložnostmi v okolju v poljubno zamejenem času in prostoru (ali v okviru enega predmeta, med-predmetnega povezovanja, ali pa v sodelovanju z zunanjim okoljem, kjer se lahko povezujejo z različnimi subjekti in deleženiki, ki so povezani s temami v gradivu);
- nenazadnje lahko gradivo uporabite tako, kot je predlagano (potek programa je predstavljen v nadaljevanju). Seveda lahko učitelj pri obravnavi mobilnih telefonov uporabi tudi

metode in dejavnosti, ki so opisane v učnem gradivu drugih modulov in tukaj niso navedene, ali pa metode, predstavljene tukaj, uporabi pri obravnavi tem, ki jih obravnavajo drugi moduli v projektu Spoznaj svoj življenjski slog.

Celotna zbirka učnih gradiv pušča prostor za širitev, povezovanje in improvizacijo.

Metode so opisane tako, da jih učitelj lahko suvereno uporabi brez večjih priprav. V poskusnih izpeljavah so nam učitelji povedali, da so včasih namenoma, včasih pa tudi, ker so upoštevali učne razmere, pri metodah tudi improvizirali. To spodbuja spontanost tudi pri udeležencih in v učenje vnaša sproščenost.

Podatki o učnih virih, učnih pripomočkih in drugih v gradivu predlaganih rečeh, pa tudi trajanje dogodka, njegovo pripravo, izpeljavo in evalvacijo, naj učitelj razume kot smernice, ki mu bodo pomagale uresničiti učni dogodek, ki pa se bo po vsej verjetnosti razlikoval od dogodkov, ki jih bodo po tem priločniku izpeljevali drugi učitelji. Pomembno je namreč vsakokrat upoštevati učni kontekst z vsemi njegovimi posebnostmi.

Vsak učni dogodek je sicer opisan, podane so tudi predloge, ki jih lahko učitelji preslikajo iz te publikacije, ali pa jih natisnejo, saj je publikacija dostopna tudi na spletni strani projekta Spoznaj svoj življenjski slog (www.knowyourlifestyle.eu). Predloge lahko učitelju prihranijo delo, seveda pa tudi te lahko oblikuje po svoje.

Želimo si, da bi vsi – učitelji in udeleženci, ki bodo uporabljali naše učno gradivo, uživali v učenju, širili in poglobljali svoje vedenje o predmetu, prihajali do pomembnih uvidov, razvijali zanimive ideje, predvsem pa bodo krepili svoje zavedanje in trajnostne drže skozi vse svoje življenje.

POTEK PROGRAMA

Predvideni čas: 7 x 45 minut

čas (v minutah)	naslov	dejavnosti	vsebina	gradiva/ dokumenti
35	Uvod			
15	V čem je problem?	Predstavitve projekta		Velike pole papirja
15	Utrinki	Dopolnjevanje teme	Premišljevanje o lastnih vzorcih vedenja in navdah pri uporabi mobilnega telefona	
15	Pozicijski barometer			
160	O surovinah, proizvodnji in trgovanju			
45	Pogled v notranjost mobilnega telefona – preverjanje surovin	Razstavljanje mobilnega telefona in sestavljanje	Pridobivanje surovin in mobilni telefon	Razstavljanje mobilnega telefona, mali šesterokotni izvijači (torx izvijači), sestavljanje o surovinah (preslikaj/natisni predlogo)
160	Proizvodnja			
30	Od surovin do sestavnega dela	Z demonstracijo podprto predavanje o produkcijski verigi mobilnih telefonov	Povezovanje tem pridobivanje in trgovanje s proizvodnjo	Scenarij predavanja ob slikah (preslikaj/natisni predlogo), gradiva – glej besedilo
100	Made in ... (Narejeno v ...)	Določanje izvora proizvodnje sestavnih delov mobilnega telefona	Določanje držav izvora sestavnih delov mobilnega telefona	Mobilni telefoni udeležencev, deli mobilnega telefona, magneti/bucike, zemljevid sveta
120	Pričevanja delavcev ...	Razčlemba besedila o delovnih pogojih v proizvodnji mobilnih telefonov in pogovorna oddaja	Premišljevanje o delovnih pogojih v proizvodnji mobilnih telefonov	Navodila za delo v skupinah, besedilo in moderatorjeve kartice (preslikaj/natisni predlogo), velike pole papirja, bucike/lepilni trak, pisala
160	Poraba in uporaba			
	Jaz in moj mobilni telefon	Potovanje ob temi poraba in uporaba mobilnih telefonov	Premišljevanje o lastnih vzorcih vedenja in navdah pri uporabi mobilnega telefona	Glej Opise postaj

120

Reciklaža

60

Kako pravilno odložim
stari mobilni telefon?

Dež utrinkov

Premišljevanje o recikli-
ranju ali o možnostih za
nadaljnjo uporabo zasta-
relih mobilnih telefonov

Pisala, velike pole papirja,
moderatorjeve kartice,
grafični prikaz

60

Potovanje tvojega
zastarelega mobilnega
telefona

igra, ki osvetljuje odlaganje
in možnosti uporabe

Načrt igre, igralne kartice
(preslikaj/natisni pred-
logo), kocka, figure

120

Odločitev

45

Konec dober, vse dobro?

Retrospektivno opazo-
vanje projektnega dne in
povzetek rezultatov

Retrospektivno opazo-
vanje tem in izpostavl-
janje odnosov

Delovno gradivo projekt-
nega dne

75

Svetovna kavarna

Razprava o možnih
ukrepih in alternativah

Prepoznavanje možnosti
ukrepanja različnih sub-
jektov za zmanjšanje
pomanjkljivosti

Kartice z vprašanji, prig-
rizek, glasba, sveče,
velike pole papirja

>>> V ČEM JE PROBLEM? PREDSTAVITEV PROJEKTA

Udeleženci se seznaniijo z vsebino projekta. Skozi kratko predstavitev dobijo udeleženci vpogled v predvidene teme.

Priprava

Različne vidike obravnavane teme napišite vsakega na svoj list papirja:

- Surovine
- Proizvodnja
- Poraba in uporaba
- Reciklaža

Za vsakega od izbranih vidikov določite poseben prostor v učilnici – lahko ga poimenujete "izložba". Opremite ga z veliko polo papirja in pisali. Na vsako polo zapišite vprašanje "V čem je problem?"

Izpeljava

Učitelj v kronološkem zaporedju z nekaj besedami predstavi vsakega od vidikov obravnavane teme. Pri tem se postavi na mesto, ki je namenjeno temu vidiku in mesto označi z naslovom, ki

Predavanje

15 min

Velike pole papirja, pisala

ga je predhodno zapisal na list papirja. Pove, da je to mesto namenjeno temu vidiku, in da ga bodo udeleženci posotopoma opremili z gradivom, ki ga bodo ustvarili skozi projekt. Hkrati udeležence povabi, da na pripravljeno polo papirja vseskozi zapisujejo tudi morebitna vprašanja, pripombe, asociacije in ideje, ki so povezane z obravnavanim vidikom.

Napotki za učitelja

Preden se posveti naslednjemu vidiku, naj učitelj preleti vprašanja, predloge in zamisli udeležencev in jih v poznejši obravnavi tudi upošteva.

Možnosti za nadaljnje delo

To sekvenco učenja lahko povežete z metodo Konec dober, vse dobro na koncu projekta.

>>> UTRINKI – DOPOLNJEVANJE TEME

Udeleženci dobijo priložnost, da temo povežejo s svojim življenjem. Skozi metodo utrinkov izrazijo svoje poglede in komentarje v zvezi s temo. Učitelj dobi vpogled v znanje, razumevanje in interese udeležencev v povezavi z mobilnimi telefoni.

Izpeljava

Učitelj zaprosi udeležence, da spontano izrazijo svoje misli v povezavi z obravnavano temo o mobilnih telefonih. Udeležencu, ki začne, sledijo tudi drugi – lahko v smeri urinega kazalca. Zvrstijo naj se vsi udeleženci. Nobene izjave ne komentiramo.

Plenarno

15 min.

Evalvacija

Ko je krog utrinkov sklenjen, naj učitelj kratko osvetli ključne vidike obravnavane teme ter tako sklene skupno razmišljanje in napove nadaljni potek projekta.

>>> POZICIJSKI BAROMETER

DOPOLNJEVANJE TEME

Udeleženci se opredelijo do izjav, ki so povezane z mobilnim telefonom, in sicer tako, da se postavijo v izbrani položaj med dvema skrajnostima. Tako začnejo premišljevali o temi in jo povežejo s svojim življenjem.

Plenarno

15 min

Udeleženci ovrednotijo svoje potrebe in vedenje v povezavi z mobilnim telefonom na pozicijskem barometru. Učitelj dobi vpogled v znanje, interese in učne potrebe udeležencev v povezavi z mobilnimi telefoni.

Izpeljava

V prostoru zarišemo namišljeno črto med dvema poloma, ki ju na kratko opredelimo, in sicer:

- desni pol pomeni "Da" ali "Popolnoma se strinjam z izjavo" ;
- levi pol pomeni "Ne" ali "Z izjavo se nikakor ne strinjam".

Udeležence povabimo, da si izberejo položaj med dvema poloma, in sicer glede na stopnjo soglasja s posamezno izjavo o mobilnih telefonih, ki jo prebere učitelj. Udeleženci se lahko postavijo v skrajne točke barometra, ali pa vmes. Različni udeleženci bodo izbirali različne položaje. Učitelj opredli oba pola in eno za drugo prebere naslednje izjave:

- "Moj mobilni telefon je zame nepogrešljiv."
- "Preko telefona sem vedno dosegljiv."
- "S pomočjo telefona si poenostavim vsakdanje življenje."
- "Znam pojasniti, kaj je koltan."
- "Moj telefon je narejen v pravičnih delovnih razmerah."
- "Prepričan sem, da kot potrošnik spreminjam svet."

Udeleženci se na črti razporedijo skladno s svojim osebnim prepričanjem.

Evalvacija

Ko udeleženci izberejo položaj na daljici, lahko – če tako želijo – tudi pojasnijo, čemu so ga izbrali. To naj bo povsem prostovoljno. Učitelj se z vprašanji obrača na skupino, ki se je formirala na določenem položaju, ali pa k posamezniku. Drug način ovrednotenja pa lahko poteka tako, da si udeleženci v skupinah, ki so se oblikovale na določenih položajih, najprej med seboj izmenjajo poglede in nato odgovorijo na učiteljeva vprašanja.

Različice

Učitelj lahko uporabi različne izjave ali vprašanja. Pomembno je, da so izjave kratke in enoznačne, ter da so udeleženci seznanjeni, da bo pozicioniranju ob eni izjavi sledila druga. Izjav ali vprašanj naj ne bo preveč – priporočamo med 5 in 8 izjav.

>>> O SUROVINAH, PROIZVODNJI IN TRGOVANJU

Spolšni podatki o surovinah

V posameznem mobilnem telefonu je vrsta različnih snovi. Tako kot pri večini sodobnih elektronskih naprav so tudi v mobilnem telefonu navzoče le v majhnih količinah. Vendar pa množična proizvodnja vsako leto zahteva tudi množično izčrpavanje surovinskih virov.¹

Surovine, ki so potrebne za izdelavo telefona, je potrebno izkopati, pretopiti in predelati, da bi dobili posamezne dele, ki sestavljajo telefon. Zaradi tega je potrebno prepeljati velike količine surovin, pri čemer se porabi ogromna količina energije, vse skupaj pa ima nemalokrat uničujoče posledice za ljudi in za okolje.²

Mobilni telefon: sestavni deli in materiali

Mobilni telefon je sestavljen iz različnih delov: ohišje, tipkovnica, baterija, zaslon, PCB, antena, zvočnik in mikrofon. Za izdelavo teh delov je potrebna široka paleta različnih surovin,

ki jih kopljejo in predelujejo v različnih državah.³

Približno 60 različnih gradiv je potrebnih za izdelavo mobilnega telefona, npr. plastika za izdelavo ohišja in tipkovnice, kovine za kabel, kontakte, tiskano vezje in baterije, pa tudi steklo in keramika za zaslon. Predelava surovin, ki so potrebne za mobilni telefon, ni enakomerna. Čeprav je delež nekaterih predelanih surovin, ki jih vsebuje telefon, sorazmerno majhen, pa ima to lahko številne uničujoče posledice za okolje. Predvsem zaradi tega, ker je kopanje nekaterih redkih kovin, kot je npr. zlato, povezano s pretiranim izčrpavanjem različnih virov. Za majhno količino zlata je potrebno odstraniti in premakniti tone kamenja in zemlje. Pri ločevanju zlata od primesi pa se uporabljajo za okolje strupene snovi.

Ocenjujejo, da je bilo v letu 2011 po vsem svetu prodanih približno 1,8 milijarde mobilnih telefonov. Če pri tem pomislimo na surovine, lahko ugotovimo, da je bilo za izdelavo telefonov potrebnih 16.000 ton bakra, 6.800 ton kobalta, 450 ton srebra in 43 ton zlata.⁴

Element	Kemijski simbol	Delež v mobilnem telefonu	Kako je uporabljen?	Glavne proizvajalke
Baker	Cu	Pribl. 5 %	V povezavi z drugimi kovinami ga uporabljajo za stike na vezju.	Čile, Peru, ZDA, Indonezija
Silicij	Si	Pribl. 8–15 %	V mikročipih, v steklu zaslona, v tipkovnici.	Širom po svetu, vključno s Kitajsko, Rusijo in ZDA
Aluminij	Al	Pribl. 4–9 %	V tankih prevlekah, premazih in baterijah.	Kitajska, Rusija, Kanada
Kobalt	Co	Pribl. 4 %	Deli elektrod za litijeve ionske akumulatorje (za druge vrste baterij je delež nižji).	Kanada, Kitajska, Rusija, Kongo, Zambija
Litij	Li	Pribl. 3–4 %	V baterijah in akumulatorskih baterijah (za druge vrste baterij je delež nižji).	Bolivija, ZDA, Argentina, Čile, Tibet
Železo	Fe	Pribl. 3 %	V vijakih in vzmeteh.	Brazilijska, Avstralija, Kitajska, Indija
Srebro	Ag	Pribl. 0,5 %	Pri tipkovnici, v prevodnih lepilih in tiskanem vezju, v stičnih trakovih.	Peru, Mehika, Avstralija, Kitajska
Zlato	Au	< 0,1 %	Za kontakte (stiki, PCB, priključki).	Južna Afrika, Avstralija, Kitajska, ZDA
Berilij	Be	pribl. 0,0157 %	Za kontakte (v zlitinah z drugimi kovinami).	ZDA
Tantal	Ta	Pribl. 0,004 %	V mikrovalovnih kondenzatorjih (za shranjevanje).	Brazilijska, Avstralija, Kongo, Mozambik, Ruanda
Platina	Pt	Pribl. 0,004 %	Za kontakte v tiskanem vezju.	Južna Afrika, Rusija, Kanada

¹Prim. SATW 2010, str. 7

²Prim. BMBF 2012, str. 12

³Prim. BMBF 2012, str. 12

⁴Prim. Südwind 2012, str. 5

Vir: prilagojena preglednica, v BMBF 2012, str. 14.
Podatki se razlikujejo glede na model telefona.

Pridobivanje surovin

Proces pridobivanja surovin je povezan z izkopavanjem v rudnikih, proizvodnjo potrebnih materialov in transportom. Kovine je potrebno izkopati, pretopiti in nazadnje še predelati. Posebej intenzivno je kopanje plemenitih kovin, ki se v rudah nahajajo le v majhnih količinah. Tudi proizvodnja plastike poteka na več ravneh. Postopek se prične s črpanjem in rafiniranjem nafte, ki mu sledi obdelava v petrokemičnih procesih, šele po vsem tem dobimo plastiko.⁵

Pridobivanje surovin, ki so potrebne za naše mobilne telefone,

poteka v različnih državah, pri čemer potrošniki le težko ugotovimo njihov natančen izvor.⁶

Pridobivanje surovin je prišlo pod drobnogled javnosti šele v zadnjem času, predvsem zato, ker ima, gledano v celoti, škodljive posledice za okolje in je povezano s kršenjem človekovih pravic in mednarodnih družbenih ter delovnih konvencij.⁷ Zaradi večje medijske pozornosti in naraščajoče zavesti o problemu, je v zadnjih letih mogoče opaziti izboljšanje pri vplivih na okolje in na družbo, še zmeraj pa je na tem področju ogromno težav.⁸

>>> TEŽAVE, KI JIH PRIDOBIVANJE SUROVIN POVZROČA LJUDEM IN OKOLJU

Uničevanje zemljišč in preoblikovanje okoljske škode

Kopanje rud, ki navadno poteka v nadzemnih jamah, uniči velikanska ozemeljska območja. Da bi prišli do plasti, ki vsebujejo rudo, je potrebno prekopati veliko površine in premakniti velike količine zemlje in kamenja. To povzroča veliko okoljsko škodo, še posebej v državah z nizkimi okoljskimi standardi.⁹

Uporaba kemikalij in visoka poraba energije

Pridobivanje kovin iz rude je največkrat povezano z uporabo kemikalij, ki onesnažujejo okolje. Prav tako pa je z izkopavanjem povezana visoka poraba energentov.¹⁰

Onesnaženost okolja postavlja zdravje na kocko

Pridobivanje surovin, ki onesnažuje zrak, vodo in zemljo, poslabšuje življenjske pogoje tamkšnjih ljudi in škodi njihovu zdravju.¹¹

Kršenje človekovih pravic in mednarodnih družbenih standardov

Pridobivanje surovin, predvsem v malih rudnikih, je povezano s kršenjem človekovih pravic in mednarodnih družbenih standardov.¹²

Delovno pravnih standarov, ki ščitijo ljudi pred odpuščanjem ali določajo obseg tedenskega dela, navdno ni. Mali rudniki so največkrat odvisni od posredniških trgovcev, ki z izsiljevanjem poskušajo doseči nižje cene in zahtevajo plačilo davkov in pristojbin. Temu se v malih rudnikih težko zoperstavijo, ker posrednikom dolgujejo denar, ki so jim ga ti posodili na

začetku, ko so začeli posel. Zaposleni tako prejemajo zelo nizko plačilo, med 1 in 3 dolarji na dan, kar je resen problem, saj to ne zadošča niti za preživetje družine. Posebej slabo so plačane ženske, ki navadno opravljajo le najenostavnejša dela. Zelo razširjeno je delo otrok. Delajo v slabih delovnih pogojih – ob neustrezno zavarovanih stenah, predorih in jaških, brez zaščitnih sredstev in delovne opreme, v prahu in dimu, v skrajno stresnih, medicinsko in sanitarno slabo urejenih razmerah. Vse to ogroža in škodi njihovu zdravju.¹³

Zemljiški spori in preseljevanje lokalnega prebivalstva

Ker industrijsko izkopavanje zavzame veliko prostora, prihaja do zemljiških sporov, v katerih je mnogo ljudi pregnanih z domov.¹⁴

Tantal in državljanska vojna – primer iz Konga

Tantal

Med najbolj sporne snovi, ki so v neznatnih količinah prisotne v mobilnih telefonih, sodi tantal. Uporabljajo ga za izdelavo kondenzatorjev, ker dobro prevaja elektriko in toploto, obenem pa je zelo odporen proti kislini. Tantal pridobivajo iz koltanove rude. Koltan je kratica za kolumbit-tantalit. Podatki o poreklu tantala, s katerim trgujejo na svetovnih trgih, so sporni.¹⁵

Največje proizvajalke so Brazilija, Mozambik, Ruanda, Avstralija in Demokratična republika Kongo.

⁵Primerjaj. BMBF 2012, str. 15

⁶Prim. Südwind 2012, str. 5

⁷Prim. Südwind 2012, str. 5; comp. BMBF 2012, str. 15

⁸Prim. Germanwatch 2012, str. 14

⁹Prim. BMBF 2012, str. 15; comp. Germanwatch 2012, str. 14

¹⁰Prim. Südwind 2012, str. 5

¹¹Prim. BMBF 2012, str. 15

¹²Prim. BMBF 2012, str. 15

¹³Prim. BMBF 2012b, str. 2

¹⁴Prim. BMBF 2012a, str. 1

¹⁵Prim. SATW 2010, str. 24

Tantal in državljanska vojna v Kongu

Demokratska republika (DR) Kongo ima velike zaloge dragocenih surovin, kot so diamanti, baker, kobalt, zlato, tantal, cink, srebro, tudi premog, katerih vrednost je ocenjena na 100 milijard dolarjev. Ko se je v letu 1996 v Kongu pričela državljanska vojna, so postali rudniki surovin tarča različnih uporniških skupin in vojska iz sosednjih držav. Potem, ko so jih zasegli, so s trgovanjem dragocenih zakladov financirali svojo vojno.¹⁶

Oborožene čete in uporniške frakcije, ki so izropale skladišča surovin, ki so bila v lasti trgovskih posrednikov, so na ta način iz države nezakonito izvozile več ton koltana.¹⁷

Koltan šteje za lahko dostopno surovino, saj ga je ob rekah mogoče kopati s preprostimi pripomočki. Posledično je v rudnikih prihajalo do ropov, hudih kršitev človekovih pravic, umorov, posilstev, samovoljnih aretacij, mučenj, pa tudi do prisilnega dela odraslih in otrok.¹⁸

Koltan so v majhnih letalih tovorili v sosednje države. Tam so s predelavo iz njega izločili tantal. Zaradi pomanjkanja tantala so bile njegove cene visoke, zato so s surovinami iz Konga vedno znova trgovali tudi na svetovnih trgih; navkljub temu, da je bilo vsem znano, da s tem denarjem podpirajo tamkvašnja državljanska vojna.¹⁹

Tudi danes, ko je vojna v Kongu uradno končana, del nezakonito vzpostavljenih izvoznih struktur še vedno deluje. 12 od 13 največjih rudarskih območij tantala še vedno nadzorujejo paravojaške enote, ki iz države tihotapijo nezanimljiv delež izkopanih surovin. S prihodki podpirajo številne uporniške skupine in frakcije v vladni vojski. Država in prebivalstvo pa od tega nimata nikakršnih koristi.²⁰

Vrednost izvoženega tantala iz DR Kongo v letu 2006 je ocenjena na 25 milijonov ameriških dolarjev. Le ena tretjina te vrednosti, ki je bila obdavčena, pa je prikazana tudi v uradni izvozni statistiki.²¹

Navkljub visokemu primanjkljaju rudarstvo in trgovanje s tantalom predstavlja pomemben vir dohodka za državo in pripomore k preživetju velikega števila ljudi.²²

Rudnik bakra Chuquicamata v Čilu

Rudnik bakra

Chuquicamata ali krajše Chuqui je največji nadzemni rudnik bakra na svetu. Razteza se na površini 120 kvadratnih kilometrov v puščavi Atacama na severu Čila. V več kot stoletje dolgi tradiciji izkopavanja so tam izkopali več kot 18 milijonov ton bakra. Nadaljnih 90 milijonov ton ga nameravajo izkopati v naslednjem stoletju. Do leta 1971 je bil rudnik v lasti ameriških družb, pozneje pa je bil – pod Allendejevo vladno – nacionaliziran. Vse od takrat ga upravlja državna družba CODELCO.

Postopki pridobivanja surovin

Vsi postopki se izvajajo na kraju samem, od izkopavanja

bakrove rude do končnega izdelka. Vsak dan na gori razstrelijo približno 600.000 ton skal, naložijo jih na tovarnjake in odpeljejo v mline. Tam jih po tekočem traku, ki vodi skozi mline, postopoma razdrobijo, dokler niso manjše od zrna peska. Temu sledi flotacija, postopek, v katerem dobljenemu pesku primešajo vodo in kemikalije. Nastalo zmes s pomočjo zraka spenijo, tako da bakreni delci splavajo na površino in jih lahko posamejejo. Ekstrahirane granule bakra nato stalijo v plavžih pri temperaturi 1300 stopinj Celzija. Po taljenju gre utekočinjeni baker v livarne, kjer ga vlijejo v modele, s čimer dobijo bakrene plošče. Bakrene plošče vsebujejo že 99,7 % čistega bakra. Temu sledi zadnja faza v pridobivanju bakra. To je elektroliza, kjer bakrene plošče, ki služijo kot anode, potopijo v raztopino žveplove kisline in jih priključijo na vezje. V procesu elektrolize se baker v anodi raztopi in od tam potuje do katode (tanka elektrolitsko že prečiščena bakrena plošča). Pri razpadu anodnega bakra se sproščene primesi delno usedajo na dno, delno pa tavajo v elektrolitu (žveplove kisline), zato je elektrolit treba večkrat zamenjati. Po dvanajstih dneh dobijo baker z največjo – 99,9 % čistostjo. Ta baker izvažajo in tržijo na svetovnih trgih. Celotno gospodarstvo Čila je odvisno od izvoza bakra.²³

Pogoji dela v rudniku

Za neprekinjeno obratovanje rudnika mora okrog 15.000 ljudi delati dan in noč, sedem dni v tednu. Delajo kot bageristi, vozniki tovarnjaka, pri plavžih, ali v oddelku za elektrolizo. Mnogi med njimi zaslužijo več kot dvojno povprečno čilensko plačo in so socialno zavarovani. V bolnišnici bližnjega mesta so vsem zaposlenim in njihovim družinskim članom na voljo tudi brezplačne zdravstvene storitve. Vendar pa rudnik ne prinaša le blaginje, kar občutijo delavci, ki so začasno zaposleni pri podizvajalcih. Ti so slabo plačani. Nimajo pravic in ugodnosti, kot jih imajo zaposleni v podjetju. Posledice, ki jih ima delo v rudniku za njihovo zdravje, so lahko zelo škodljive. Vsi delavci so izpostavljeni mineralnemu prahu. Ta vsebuje zelo strupen arzen, ki z drobnimi delci prahu prihaja v pljuča in lahko privede do bolezni dihal, povečuje pa tudi tveganje za raka.

Posledice za okolje

Vpliv, ki ga ima pridobivanje bakra na okolje, je bil in je še vedno sporen. Njegovo strupeno zapuščino bo okolje čutilo še desetletja. Posledice so rudniška jalovišča (območje brez prsti), ki jih je danes v Čilu skoraj 150, in več kot 700 odlagališč, od katerih jih je 300 zelo nevarnih, ker strupene snovi pronicajo v zemljo in podtalnico. Postopek ekstrakcije bakra zahteva ogromne količine vode. V Antofagasti – regiji z najvišjo koncentracijo rudnikov v Čilu, porabijo za potrebe rudarske industrije več kot tisoč litrov površinske vode na sekundo. To ima usodne posledice za višje ležeča barja in mokrišča, prav tako pa ogroža samooskrbo z vodo gospodinjstev avtohtonih

¹⁶comp. Missio 2012, S. 3

¹⁷comp. Missio 2012, S. 4

¹⁸comp. Missio 2012, S. 4

¹⁹comp. Missio 2012, S. 4

²⁰comp. BMBF 2012b, S. 1; comp. Missio 2012, S. 5

²¹comp. BMBF 2012b, S. 1

²²comp. Südwind 2012, S. 7; comp. Missio 2012, S. 5

²³comp. Wuthe/ Gerriets 2006

²⁴comp. Wuthe/ Gerriets 2006

skupnosti v puščavi Atacama. Ker delujejo rudniki predvsem na območjih, kjer vode že primanjkuje, je pričakovati, da se bodo spori glede vode še okrepili. Pomanjkljiva okoljska

zakonodaja v Čilu, ki omogoča brezplačno črpanje vode in nizke cene pri pridobivanju dovoljenj za delovanje rudnikov, utruje položaj upravljavcev rudnikov.²⁵

>>> UREJANJE SLEDLJIVOSTI NA PODROČJU SUROVIN

Civilne pobude

Med temeljne pobude civilne družbe, ki si prizadevajo za ureditev boljše sledljivosti na področju pridobivanja surovin, lahko umestimo naslednje: Publish What You Pay (PWYP) (Javna objava plačil), Pobuda za preglednost v ekstraktivni (rudarski) industriji (EITI – Extractive Industries Transparency Initiative) ali Mednarodna konferenca o območju Velikih jezer (v Afriki) (ICGLR – International Conference on the Great Lakes Region).

Publish What You Pay (PWYP)

Za spodbujanje sledljivosti na področju pridobivanja surovin je bila leta 2002 ustanovljena mreža PWYP. Sestavljajo jo nevladne organizacije (NVO), do sedaj 650 članic. Zavzema se za spremembe mednarodnih standardov na področju računovodskega poročanja in izkazovanja prihodkov in odhodkov. Novi standardi morajo omogočiti javni vpogled v bilance stanja mednarodnih korporacij, kot tudi v plačila davkov iz dobička. Od rudarskih družb, ki kotirajo na zahodnih borzah, je treba zahtevati poročila o prihodkih in davkih, ki so jih plačale državam. Prav tako PWYP zahteva preglednejše procedure za podeljevanje koncesij, saj bi tako imeli na voljo več informacij že pred dejansko ustanovitvijo rudnika.²⁶

Pobuda za preglednost v ekstraktivni (rudarski) industriji (EITI)

Leta 2002 je bila ustanovljena Pobuda za sledljivost v ekstraktivni (rudarski) industriji (angl. kratica EITI), ki združuje vlade, organizacije civilne družbe in podjetja s področja rudarstva, nafte in plina. Pobuda si prizadeva za javno objavo vladnih prihodkov iz industrije, ki je povezana s pridobivanjem surovin. Medtem ko so zahteve te pobude manj obsežne kot pri PWYP, pa postaja prostovoljno sodelovanje vse bolj prostovoljno.²⁷

Projekt v centralni Afriki/Mednarodna konferenca o območju Velikih jezer (ICGLR)

Razmere v vzhodnem Kongu in v sosednjih državah so zaradi odvisnosti visokih tehnologij od tantala, kositra in zlata postale središče številnih projektov. Spekter projektov sega od vladnih pobud za ustvarjanje sledljivosti surovin s področja centralne Afrike do sodelovanja pri oblikovanju Mednarodne konference o območju Velikih jezer (ICGLR), prek pristopov nevladnih organizacij (NVO) in vse do projektov sodelovanja pri razvoju. Osrednja točka projekta ICGLR je ustvarjanje preglednosti in sledljivosti surovin – od rudnikov do talilnic. Primer trenutnega urejanja v regiji je projekt certificiranja proizvodnih verig (Certified Trading Chains (CTC)), ki ga podpira Zvezni inštitut za geoznanost in naravne vire iz Nemčije (BGR). Projekt si prizadeva za izvajanje certificiranja surovin iz proizvodnih verig na območju velikih jezer v centralni Afriki. Tako na primer predlagajo, da se vreče, ki jih v rudnikih napolnijo z rudo, označi s posebnimi pečati, hkrati pa se dokumentirajo (pisno zabeležijo) vse njihove postaje na poti od rudnika do talilnice. Namen takega certificiranja je omogočanje sledljivosti surovin v maloprodajnih verigah ter izboljšanje pogojev dela. V zvezi s tem poudarjajo vprašanja pravičnih plač, varovanja zdravja in zagotavljanja varnosti v rudniku, ukinitve otroškega dela, razvoja skupnosti in varovanja okolja. V Ruandi so se v pilotni projekt vključila štiri rudarska podjetja skupaj z velikimi in malimi kmeti, ki so si kot njihovi podizvajalci pridobili posamezne koncesije. Ti kopljejo koltan, kositer, volfram že na ta način. Inštitut tudi svetuje kongovski vladi pri tem, kako v regiji z izdajanjem certifikatov za koltan, volfram, kositer in zlato vzpostaviti sistem sledljivosti in nadzora na področju surovin. Majhni rudniki pri tem igrajo pomembno vlogo.²⁸ Poleg fizičnega sledenja pretoku blaga bi sledljivost lahko

²⁵Prim. Heinrich Böll Stiftung 2013

²⁶Prim. Südwind 2012, str.19

²⁷Prim. Südwind 2012, str.19

povečali tudi s pomočjo metode "rudnega odtisa", ki jo je razvil BGR in oljašuje kemijsko evidentiranje izkopov. Vendar pa je za ta postopek potrebna predhodna analiza tal in kamnin v rudarskih območjih, kar pa je zaradi oboroženih spopadov in zaostrenih razmer v vzhodnem delu Konga le deloma mogoče. Ker so sedanji postopki relativno dragi, obstaja tudi nevarnost, da bodo preverjali le večje rudnike, ne pa tudi malih, kar pa slednje lahko izloči z legalnega trga.²⁹

Državne uredbe

Med vladami, ki si prizadevajo za zakonsko ureditev sledljivo-
sti surovin, naj omenimo Združene države Amerike, ki so sprejele zakon Dodd-Frank Wall Street Reform in Zakon o varstvu potrošnikov, pa tudi Evropsko Unijo, ki si prizadeva za ustrezno zakonodajo.

Vlada ZDA

21. julija 2010 so ZDA podpisale zakon Dodd-Frank. Ta obsežen zakonodajni sveženj v poglavju 1502 določa pogoje glede uporabe surovin iz konfliktnih območjih DR Kongo. Družbe, ki kotirajo na borzah v ZDA, morajo predložiti dokazila, da zlato, kositer, tantal in volfram, s katerimi trgujejo na borzah, izhaja iz virov, ki ne podpirajo militantnih skupin. Dokazila o brezhibnem poreklu teh štirih surovin so zahtevana za celoten uvoz iz vzhodnega območja Konga in še iz devetih sosednjih držav. Upoštevajoč drugi odstavek tega zakona morajo podjetja transparentno prikazati tudi vsa plačila vladnim agencijam držav, v katerih so pridobila surovine.³⁰

Znotraj ene od določb tega novega zakona je kongres 22. avgusta 2012 postavil dodatne pogoje, ki se nanašajo na javnost delovanja družb, registriranih pri Komisiji za vrednostne papirje in borzo (SEC). Družbe morajo vsako leto (prvič do 31. marca 2014) poročati o uporabi tako imenovanih »konfliktnih mineralov« (zlato, kositer, volfram in kobolt) v njihovih izdelkih – ali so sporni materiali potrebni za proizvodnjo ali za delovanje njihovih izdelkov. Pri tem ni pomembno, ali podjetje te izdelke izdeluje samo ali po tretji osebi.³¹

Evropska komisija

25. oktobra 2011 je EU predstavila predlog uredbe o sledljivosti, ki v nekaterih točkah seže celo onkraj zakona Dodd-Frank, saj vključuje tudi gozdarstvo in dejavnosti velikih podjetij, ki sicer ne kotirajo na borzi. Del nemške industrije in njenih združenj pa je pripravljen razkriti le plačila po posameznih državah, ne pa tudi seznama predmetov po posameznih projektih. Tudi Nemška zvezna vlada je v Bruslju predlagala znižanje standardov, kar pa bi lahko resno oslabilo učinkovitost uredbe o sledljivosti, ki tako lahko postane mrtva črka na papirju. 25. oktobra 2011 je Evropska komisija objavila tudi predlog, po katerem bi bile družbe dolžne pripraviti poročila o korporacijskem prevzemanju družbene odgovornosti (Corporate Social Responsibility CSR). Zahteve po vzpostavitvi sledljivosti so pomemben korak pri opredeljevanju odgovornosti za anomalije v dobavnih verigah konfliktnih mineralov ter za izpeljevanje zastavljenih ukrepov.³²

>>> ALTERNATIVNI UKREPI

Na politični ravni

Uvedba embarga na surovine iz konfliktnih območij

Razen zagotavljanja sledljivosti se v razpravah razmišlja tudi o embargu na uvoz surovin iz konfliktnih območij, vendar nasprotniki embarga opozarjajo na nevarnost dodatne kriminalizacije na tem področju in dodatnega poslabšanja gospodarskih in družbenih razmer v regiji, ki lahko nastane zaradi izpada prihodkov.³³

Na ravni rudarskih družb

Trajnostno rudarstvo

Pristop, ki ga na pobudo enaindvajsetih največjih rudarskih podjetij in enaintridesetih regionalnih, nacionalnih in globalnih gospodarskih združenj spodbuja Mednarodni svet za rudarstvo in kovine (ICMM), se zavzema za trajnostno rudarstvo pri pridobivanju kovin, ki se uporabljajo v mobilnih telefonih. Podjetja, ki so se prostovoljno zavezala k spoštovanju trajnosti, sledijo desetim načelom, ki razen

²⁸Prim. BMBF 2012b, str.3

²⁹Prim. Südwind 2012, str.21f

³⁰Prim. Südwind 2012, str.19f

³¹Prim. IHK München und Oberbayer o.J.

³²Prim. Südwind 2012, str.20f

³³Prim. BMBF 2012b, str.3

poslovne etike pri uresničevanju trajnostnega razvoja vključujejo tudi obvladovanje tveganja, spoštovanje biotske raznovrstnosti, varovanje okolja ter pobudo, da pozitivno prispevajo k razvoju skupnosti, v katerih delujejo. Od leta 2008 poteka tudi zunanji nadzor nad tem, kako podjetja uresničujejo svojo zavezo. Do sedaj je bilo objavljenih le nekaj rezultatov opravljenih preiskav in še ti se nanašajo na posebne primere, kar opozarja na to, da je ugotavljanje kršitev zelo oteženo.³⁴

Na ravni proizvajalcev

Ustvarjanje preglednosti in sledljivosti

Proizvajalci lahko spodbujajo sledljivost na področju pridobivanja surovin tako, da zagotavljajo, da pri proizvodnji svojih izdelkov uporabljajo le tiste potrebne surovine, ki izvirajo iz nekonfliktnih območij in ustrezajo veljavnim okoljskim in družbenim standardom na področju rudarstva.

Nadomestne kovine

Med najboljše vendar tudi med najtežje izvedljive rešitve sodi zamenjava redkih kovin s trajnostnimi in lažje dostopnimi materiali. Tako so na primer tantal, ki je bil dolgo časa nujno potreben za izdelavo mikro-električnih kondenzatorjev in podvržen ekstremnemu zviševanju cen, nadomestili z niobijem (kemijski simbol Nb), ki je na voljo po nizkih cenah in s kratkimi dobavnimi roki.³⁵

Na ravni potrošnika

Nakup pravičnega telefona (Fairphone)

Pravični potrošniki imajo možnost nakupa mobilnega telefona, pri katerem so opustili uporabo redkih kovin iz kriznih območij, pri pridobivanju surovin za njegovo izdelavo pa so upoštevali človekove pravice in veljavne družbene standarde.

Recikliranje starih naprav

Surovine, ki so uporabljene v napravah, se lahko ponovno uporabijo z recikliranjem starih mobilnih telefonov. Ekstrakcija sekundarnih surovin prispeva k zmanjšanju porabe primarnih surovin in s tem tudi škodljivih posledic pridobivanja surovin.

Uporabljeni viri

- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012: Die Rohstoff-Expedition (The Raw-Material Expedition). Discover what's inside of your/a cellular phone! Learning and working material.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012a: Factsheet 5. Social impacts throughout the life cycle of cellular phones.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012b: Factsheet 5a. Social impact

through the extraction of Tantalum.

- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012c: Factsheet 6. Sustainable production of cellular phones.
- Germanwatch 2012: Still no fair cellular phones. Follow-up study on the corporate responsibility of German cellular network operators.
- Missio (Hrsg.) 2012: Congo, war because of our cellular phones.
- SATW (Swiss Academy of Technical Sciences) 2010: Rare metals. Raw materials for future technologies, SATW publication No. 41.
- Südwind 2012: from the mine to the consumer, The value creation chain of cellular phones.
- Wuthe, Birgit / Gerriets, Bernd 2006: 360° – the GEO report: Chile – blessing and curse of a Copper mine. In: http://www.geo.de/_components/GEO/_static/geo_tv/2006/12/kupfermine.pdf (pridobljeno 02/19/2014).

Svetovni splet

- COC Munich and Upper Bavaria: www.muenchen.ihk.de (last accessed on 02/19/2014).
- Heinrich Böll Foundation 2013: <http://www.boell.de/de/2013/09/24/40-jahre-militaerputsch-wie-chile-mit-seinem-oekologischen-erbe-umgeht> (pridobljeno 02/19/2014).

³⁴Prim. Südwind 2012, str.21

³⁵Prim. BMBF 2012c, str.6

>>> POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN: RAZSTAVLJANJE MOBILNEGA TELEFONA IN SESTAVLJANKA

Udeleženci ugotovijo izvor surovin v njihovem mobilnem telefonu. Skozi razstavljanje mobilnega telefona in s pomočjo kartirane sestavljanke udeleženci ugotovijo, katere surovine so bile uporabljene v posameznih sestavnih delih.

Priprava

Učitelj udeležence pravočasno zaprosi, da k naslednjemu srečanju prinesejo star ali odslužen mobilni telefon, ki ga bodo razstavili. Učitelj zagotovi zadostno število ustreznega orodja – mali inbus izvijač (torx izvijač).

Preslikaj tudi ustrezno število kartiranih sestavljanek (preslikaj/natisni predlogo 3x) – enkrat za vsako skupino.

Izpeljava

Udeležencem v začetku postavimo vprašanja, s katerimi bomo usmerjali njihovo pozornost skozi delavnico. Odgovorijo naj na dve vprašanji:

- Koliko surovin je uporabljenih v mobilnem telefonu?
- Od kod, po vašem mnenju, surovine izvirajo?
- V nadaljevanju udeleženci vzamejo odsluženi mobilni telefon in ga razstavijo na toliko delov, kolikor je mogoče. Učitelj jih opozori, naj najprej odstranijo baterijo. Prav tako jih opozori na previdnost pri razstavljanju, da se ne bi poškodovali z ostrimi robovi nekaterih delov.
- Deli, ki jih je mogoče razstaviti:
- baterija: litij (Li), kobalt (Co);
- ohišje: plastika ali aluminij (Al);
- zaslon: indij (In), silicij (Si), redke zemlje (rare earth – RE);
- tipkovnica: plastika;
- tiskano vezje: zlato (Au), berilij (Be), baker (Cu), galij (Ga), platina (Pt), tantal (Ta), silicij (Si).

 delo v skupinah, plenum

 45 min

 Sestavljanke o surovinah (preslikaj/natisni predlogo), razstavljanje mobilnega telefona, mali šestkotni izvijači (torx izvijači)

Udeleženci premislijo, iz katerih elementov so izdelani posamezni deli mobilnega telefona. Razstavljene dele telefona nato povežajo s koščki sestavljanke, na katerih so sličice surovin (elementi), iz katerih so narejeni. Da bi ugotovili, ali so pravilno povezali surovine in posamezne dele telefona, lahko ob koncu v skupinah sestavijo (povežejo) preslikane sličice iz sestavljanke – povežejo sličice s telefonskimi deli s sličicami surovin.

Evalvacija

Evalvacija poteka ob povezovanju delov sestavljanke. Se delčki ujemajo, je karta, ki jo dobimo, pravilna? Udeleženci sestavljajo in popravljajo karto, dokler ni pravilno sestavljena. Ob koncu ponovimo začetna vprašanja in se pogovorimo o odgovorih.

Različice izpeljave

V primeru, da nimamo mobilnih telefonov, ki bi jih lahko razstavili, lahko uporabimo le sestavljanke. V tem primeru komponente telefona preslikajmo dvakrat. Na enem od obeh izvodov naj bodo kabli odrezani. Te kopije uporabimo namesto pravih telefonskih delov – v prvi fazi povezovanje surovin in posameznih telefonskih delov.

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN: ZASLON

Nokia E7 Smartphone: Nokia Connect
[www.flickr.com/photos/41118175@N05/]

>>>

PRESLIKAJ
/NATISNI
PREDLOGO

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN: BATERIJA

Produktbilder OPPO_12: TechStage
[www.flickr.com/photos/bestboyzd/]

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA - PREVERJANJE SUROVIN: OHIŠJE

*Phones, Phones & Phones: TechStage
[www.flickr.com/photos/bestboyzd/]*

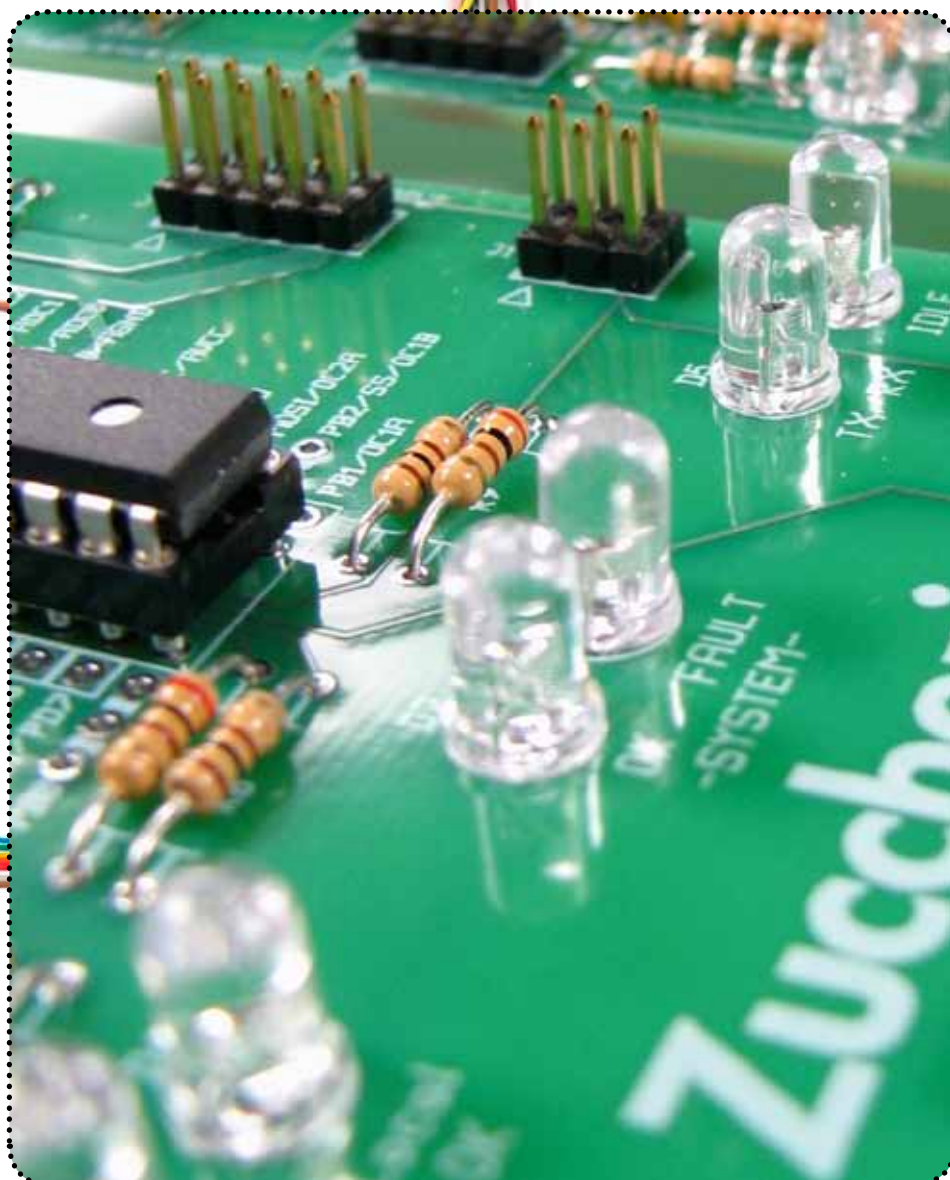
POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA - PREVERJANJE SUROVIN: TIPKOVNICA

Handy-Tastatur :Tobias Abel
[www.flickr.com/photos/lennox_mcdough/45569804/]

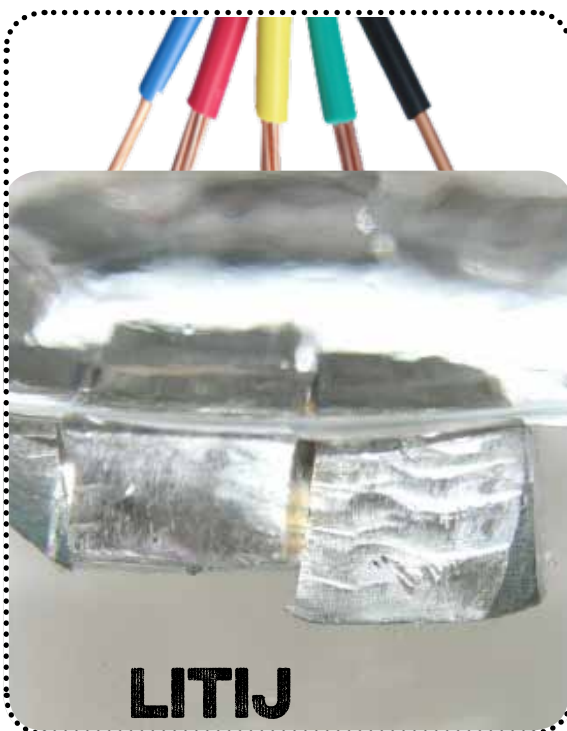
POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA - PREVERJANJE SUROVIN: TISKANO VEZJE

zucchero-v2 CandyFab Control System: Windell Oskay [www.flickr.com/photos/oskay]

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA - PREVERJANJE SUROVIN

Slička plastika: Scrap Plastic Bits: George Thomas [www.flickr.com/photos/hz536n/].

Slička zlato: 250g Goldbarren" von Apollo2005 - Eigenes Werk. Lizenziert unter GFDL über Wikimedia Commons - http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:250g_Goldbarren.JPG#mediaviewer/File:250g_Goldbarren.JPG.

Slička litij: „Lithium paraffin" von Original uploader was Tomihahndorf at de.wikipedia - Originally from de.wikipedia; description page is/was here..

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN

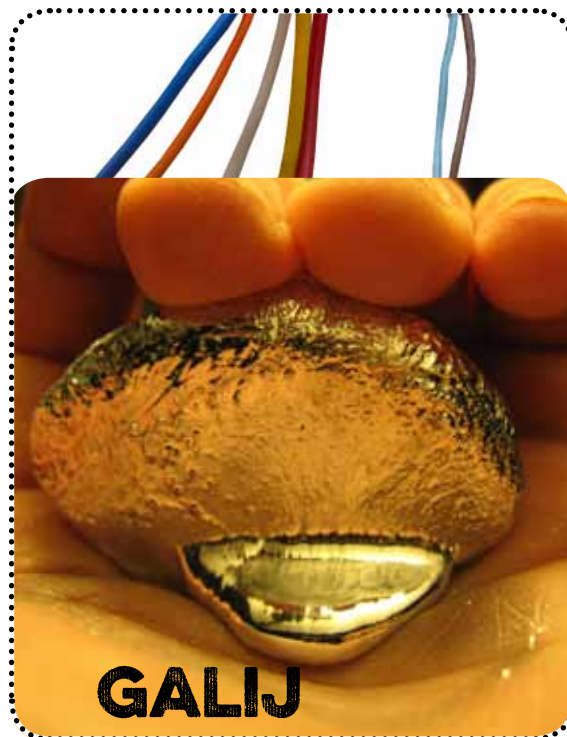
Sličica baker: Kupfer-Nugget: Jurii [commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Copper.jpg; images-of-elementstr.com/copper.php.

Sličica platina: „Platinum-nugget“ von Alchemist-hp (talk) (www.pse-mendelejew.de) - Eigenes Werk. Lizenziert unter FAL über Wikimedia Commons - <http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Platinum-nugget.jpg#mediaviewer/File:Platinum-nugget.jpg>.

Sličica kobalt: „Skuttérudite“ by Didier Descouens - Own work. Licensed under GFDL via Wikimedia Commons - <http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Skutt%C3%A9rudite.jpg#mediaviewer/File:Skutt%C3%A9rudite.jpg>.

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN

Slička galij: Melted Gallium: Tor Paulin [www.flickr.com/photos/thorius/].

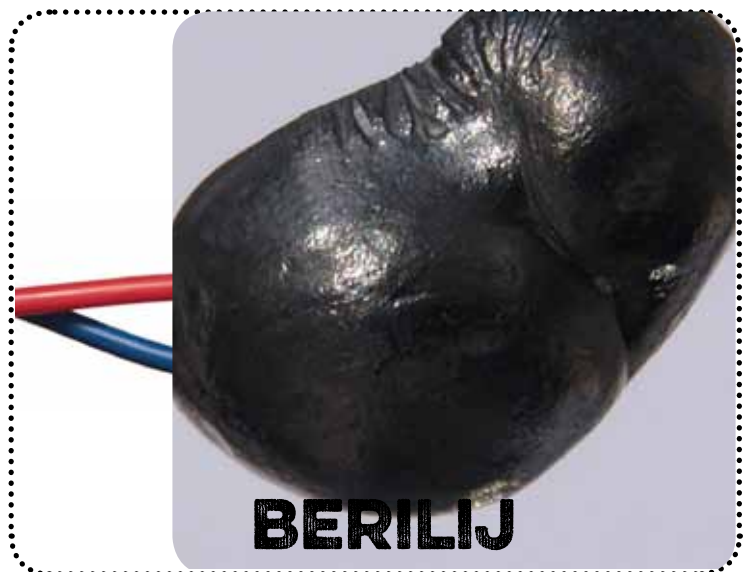
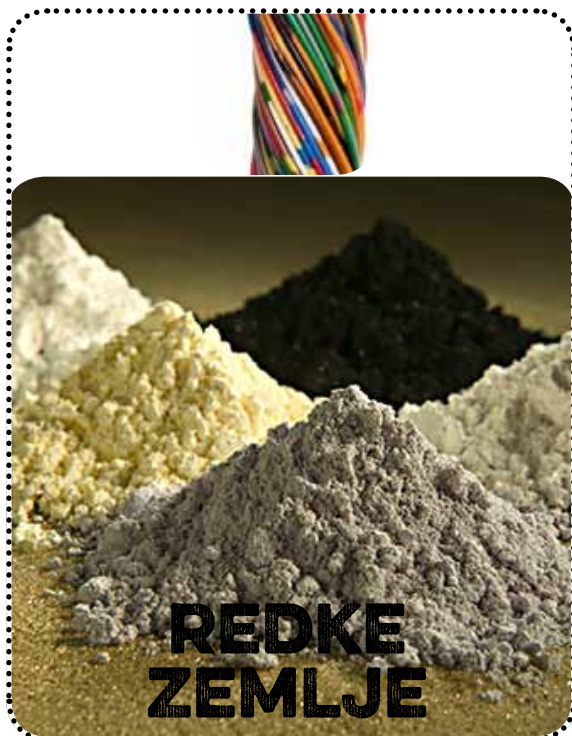
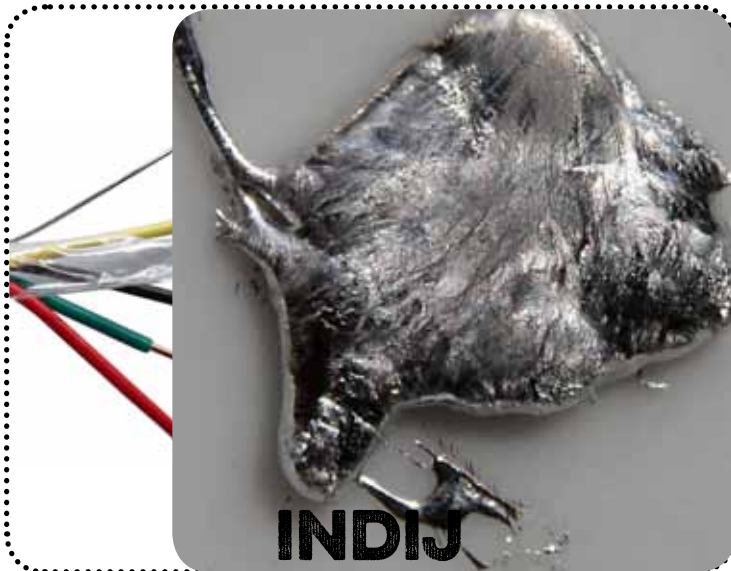
Slička aluminij: „Aluminium-4“ by Unknown - <http://images-of-elementstr.com/>. Licensed under CC BY 3.0 via Wikimedia Commons - <http://commonstr.wikimedia.org/wiki/pictureAluminium:File:Aluminium-4.jpg#mediaviewer/File:Aluminium-4.jpg>.

Slička silicij: „Quartz Brésil“ von Didier Descouens - Eigenes Werk. Lizenciert unter CC BY 3.0 über Wikimedia Commons - http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Quartz_Br%C3%A9sil.jpg#mediaviewer/File:Quartz_Br%C3%A9sil.jpg.

>>>

PRESLIKAJ
NATISNI
PREDLOGO

POGLED V NOTRANJOST MOBILNEGA TELEFONA – PREVERJANJE SUROVIN

Sličica redke zemlje: „Rareearthoxides“ by Peggy Greb, US department of agriculture. Original uploader was Materialschemist at en.wikipedia - Bild picture.

Sličica indij: Transferred from en.wikipedia(Original text : <http://www.arstr.usda.gov/is/graphics/photos/jun05/d115-1.htm>). Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons - <http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Rareearthoxides.jpg#mediaviewer/File:Rareearthoxides.jpg>.

Bild Indium: <http://images-of-elementstr.com/pse/indium.php>.

Sličica berilij: „Beryllium (Be)“ by Hi-Res Images of Chemical Elements - <http://images-of-elementstr.com/beryllium.php>. Licensed under CC BY 3.0 via Wikimedia Commons - [http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Beryllium_\(Be\).jpg#mediaviewer/File:Beryllium_\(Be\).jpg](http://commonstr.wikimedia.org/wiki/File:Beryllium_(Be).jpg#mediaviewer/File:Beryllium_(Be).jpg)

>>> POTOVANJE SUROVIN

PREDSTAVITEV NAHAJALIŠČ IN RUDNIKOV SUROVIN

Udeleženci spoznajo, od kod izvirajo različne surovine, ki so uporabljene v njihovih mobilnih telefonih. Plenarno razpravljajo o temi, ki jo kasneje poglobijo z uporabo kartic v manjših skupinah. Ugotovitve prikažejo na zemljevidu sveta.

Priprava

Kartice s surovinami izrežite po črticah, kakor je prikazano v preslikani/natisnjeni predlogi (poglej predlogo).

V prostoru naj bo na vidnem mestu pritjen velik (stenski) zemljevid sveta.

Izpeljava

V plenarnem delu udeleženci ugotavljajo, iz katerih držav izvirajo surovine, ki so uporabljene v njihovem mobilnem telefonu. Potem v manjših skupinah uporabijo kartice, kjer so na eni strani navedene surovine, na drugi pa država njihovega izvora. Tako preverijo pravilnost trditev, ki so jih podali v plenarnem delu. Nato plenarno na zemljevidu sveta poiščejo države izvora in tam pritrdijo ustrezno kartico.

Evalvacija

Evalvacija poteka ob uporabi kartic, ki omogočajo, da udeleženci pravilno določijo državo izvora neke surovine. Tako spoznajo, da surovine, ki so uporabljene v mobilnih telefonih, izvirajo iz različnih delov sveta. Glavne proizvajalke pa so naslednje:

- Aluminij (Al) – Kitajska, Rusija, Kanada, Brazilija;

Plenarno, delo v skupinah

15 min

Kartice s surovinami (preslikaj/natisni predlogo), zemljevid sveta, magnetki/bucike

- Berilij (Be) – ZDA;
- Kobalt (Co) – Kongo, Kanada, Kitajska, Rusija, Zambija;
- Galij (Ga) – Kitajska, Kazahstan, Ukrajina;
- Zlato (Au) – Kitajska, ZDA, Avstralija, Južna Afrika, Gana;
- Indij (In) – Kitajska, Japonska, Kanada, Koreja;
- Baker (Cu) – Čile, Peru, ZDA, Indonezija;
- Litij (Li) – Čile, Bolivija, ZDA, Argentina, Tibet;
- Platina (Pt) – Južna Afrika, Rusija, Kanada;
- Redke zemlje (RE) – Kitajska, Indija, Brazilija;
- Silicij (Si) – Kitajska, Rusija, ZDA;
- Tantal (Ta) – Brazilija, Avstralija, Kongo, Mozambik, Ruanda.

Možnosti za nadaljnje delo

Smiselno je spodbuditi asociacije na temo rudnikov surovin v različnih deželah. Za poglobljanje te teme so primerne metode, kot je baker, koltan in drugo, ali pa predavanje z demonstracijo – glej temo Od surovine do sestavnega dela.

>>>

PRESLIKAJ
/NATISNI
PREDLOGO

POTOVANJE SUROVIN

ALUMINIJ (AL)	KITAJSKA, RUSIJA, KANADA, BRAZILIJA
BERILIJ (BE)	ZDA
KOBALT (CO)	KONGO, KANADA, KITAJ- SKA, RUSIJA, ZAMBIJA
GALIJ (GA)	KITAJSKA, KAZAHSTAN, UKRAJINA
ZLATO (AU)	JUŽNA AFRIKA, KITAJ- SKA, ZDA, AVSTRALIJA, GANA
INDIJ (V)	KITAJSKA, JAPONSKA, KANADA, KOREJA

BAKER (CU)	ČILE, PERU, ZDA, INDONEZIJA
LITIJ (LI)	ČILE, BOLIVIJA, ZDA, ARGENTINA, TIBET
PLATINA (PT)	JUŽNA AFRIKA
REDKE ZEMLJE (RZ)	KITAJSKA, INDIJA, BRAZILIJA
SILICIJ (SI)	KITAJSKA, RUSIJA, ZDA
TANTAL (TA)	BRAZILIJA, AVSTRALIJA, KONGO, MOZAMBIK, RUANDA

>>> BAKER, KOLTAN IN DRUGO DELO PO SKUPINAH IN SPLETNO RAZISKOVANJE RAZMER V RUDNIKIH SUROVIN

Udeleženci spoznajo, v kakšnih razmerah poteka kopanje bakrove rude. Primerjajo, kako poteka kopanje bakra v različnih državah. Izpostavijo razlike v pogojih dela in druge okoliščine, kar jim omogoči, da se zavedo pomena označevanja izvora surovin.

Delo v skupinah, plenarno

75 min

Navodila za nalogo (preslikaj/natisni predlogo), delovni list za pripravo informativnega biltena (preslikaj/natisni predlogo), računalniki ali mobilni telefoni z dostopom do svetovnega spleta, velike pole papirja, svinčniki

Udeleženci bodo v manjših skupinah s pomočjo svetovnega spleta poiskali podatke o pridobivanju bakra v Čilu in v Indoneziji. Poiščejo tudi druge podatke, ki jih zahteva delovni list za pripravo informativnega biltena. Te podatke pozneje plenarno predstavijo.

Priprava

Navodila za nalogo (glej preslikaj/natisni predlogo) in delovni list za pripravo informativnega biltena preslikajte ali natisnite. Navodila za nalogo razmnožite 1x, delovni list pa 4x (za vsako skupino po enega). Zagotovite vsaj štiri računalnike z dostopom do svetovnega spleta. Udeleženci lahko uporabijo tudi pametne telefone. V tem primeru je potrebnih manj računalnikov.

Izpeljava

Udeleženci se razdelijo v štiri skupine:

- 1. skupina: Baker/Čile;
- 2. skupina: Baker/Čile;
- 3. skupina: Baker/Indonezija;
- 4. skupina: Baker/Indonezija.

Vsaka skupina prejme navodila za raziskovalno nalogo in delovni list za pripravo informativnega biltena. Poogovorite se o vseh vprašanjih, ki jih udeleženci morebiti imajo v zvezi s potekom raziskovanja in iskanjem podatkov. Skupine pričnejo z raziskovanjem in izpisovanjem vprašanj na delovnem listu za pripravo informativnega biltena.

Po približno 30. minutah se 1. in 3. skupina zbere v enem delu prostora, 2. in 4. pa v drugem. Člani ene in druge skupine kratko predstavijo svoje ugotovitve, nato pa primerjajo razmere v rudnikih v Čilu z razmerami v rudnikih v Indoneziji. Učitelj jim pri primerjavi pomaga z vprašanji kot so:

- V čem vidite razlike in podobnosti?
- Kakšne posledice imajo razmere v rudnikih za delavce, za prebivalstvo v okolici rudnikov in za okolje v eni in v drugi državi?

Nastali skupini pripravita plakat, kjer po točkah zabeležita svoje ugotovitve in jih nato plenarno predstavita.

Vrednotenje

Učitelj povabi udeležence obeh skupin, da predstavijo svoje ugotovitve. Učitelj zapisuje ugotovitve tako, da bo zapis udeležence usmerjal k premišljevanju o pomenu sledljivosti surovin. Učitelj odpre razpravo o pomembnosti sledljivosti surovin z vprašanji kot:

- Ali menite, bi morali vpeljati obvezno označevanje izvora surovin?
- Ali je to izvedljivo?

Gradivo, ki so ga ustvarili, udeleženci razstavijo v svoji izložbi surovin (glej metodo V čem je problem?!).

Napotki za učitelja

Ker so spletne povezave v navodilih raziskovalne naloge v nemškem jeziku, je dobro, da učitelj pred izpeljavo poišče ustrezne spletne povezave v domčem jeziku in jih doda k navodilom naloge. V razpravi o pomenu sledljivosti izvora surovin lahko učitelj udeležence povabi, da razmislijo tudi, kaj je še mogoče storiti (metoda Alternativni ukrepi).

Različice

Če je časa dovolj, potem lahko udeleženci primerjalno raziščejo tudi razmere v rudnikih, kjer pridobivajo druge surovine. V tem gradivu so pripravljene predloge za raziskovanje pridobivanja koltana v Kongu in zlata v Gani (glej preslikaj/natisni predlogo).

BAKER, KOLTAN IN DRUGO NAVODILA ZA NALOGO

NAVODILA ZA NALOGO 1. IN 3. SKUPINA: PRIDOBIVANJE BAKRA V ČILU

Približno 60 različnih snovi, ki jih je mogoče najti v mobilnih telefonih, pridobivajo iz surovin, ki jih morajo izkopati, staliti in tudi drugače obdelati, da iz njih lahko izdelajo posamezne dele mobilnega telefona. Pri tem nastaja škoda, ki ima dramatične posledice za ljudi in za okolje. Po ocenah so v letu 2011 približno 16.000 ton bakra porabili samo za proizvodnjo mobilnih telefonov.

Navodila za delo po skupinah

V skupini izpolnite delovni list za pripravo informativnega biltena o pridobivanju bakra v Čilu. Razdelite si delo po tem, kar vas zanima, in pazite, da boste izpolnili oba delovna lista. Pri iskanju podatkov uporabite svoj mobilni telefon ali računalnik.

Navodila za pripravo predstavitve

Pripravite čim bolj zanimivo predstavitev vaših ugotovitev. Pri tem si pomagajte z delovnim listom za pripravo informativnega biltena. Pri predstavitvi naj sodelujejo vsi člani skupine.

Povezave za iskanje v nemško govorečih državah: Baker:

de.wikipedia.org/wiki/Kupfer.

Čile:

de.wikipedia.org/wiki/Chile;
de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata;
[glokal.rgeo.de/cms/p/
boden_global_kupfer01_kupfertagebaue/](http://glokal.rgeo.de/cms/p/boden_global_kupfer01_kupfertagebaue/).

Delovni pogoji:

de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata;
welt.de/print-welt/article658070/Wer-das-Kupfer-hat.html.

Posledice za ljudi in okolje

de.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata;
welt.de/print-welt/article658070/Wer-das-Kupfer-hat.html.

NAVODILA ZA NALOGO ZA 2. IN 4. SKUPINO: PRIDOBIVANJE BAKRA V INDONEZIJ

Približno 60 različnih snovi, ki jih je mogoče najti v mobilnih telefonih, pridobivajo iz surovin, ki jih morajo izkopati, staliti in tudi drugače obdelati, da iz njih lahko izdelajo posamezne dele mobilnega telefona. Pri tem nastaja škoda, ki ima dramatične posledice za ljudi in za okolje. Po ocenah so v letu 2011 približno 16.000 ton bakra porabili samo za proizvodnjo mobilnih telefonov.

Navodila za delo po skupinah

V skupini izpolnite delovni list za pripravo informativnega biltena o pridobivanju bakra v Indoneziji. Razdelite si delo po tem, kar vas zanima, in pazite, da boste izpolnili oba delovna lista. Pri iskanju podatkov uporabite svoj mobilni telefon ali računalnik.

Navodila za pripravo predstavitve

Pripravite čim bolj zanimivo predstavitev vaših ugotovitev. Pri tem si pomagajte z delovnim listom za pripravo informativnega biltena. Pri predstavitvi naj sodelujejo vsi člani skupine.

Povezave za iskanje v nemško govorečih državah: Baker:

de.wikipedia.org/wiki/Kupfer.

Indonezija:

de.wikipedia.org/wiki/Indonesien;
de.wikipedia.org/wiki/Grasberg-Mine.

Delovni pogoji:

[www.proge.at/servlet/ContentServer?pagename=P01/
Page/Index&n=P01_5.b.a&cid=1324476442410](http://www.proge.at/servlet/ContentServer?pagename=P01/Page/Index&n=P01_5.b.a&cid=1324476442410).

Delovni pogoji in posledice za ljudi in okolje

[faz.net/aktuell/finanzen/devisen-rohstoffe/indonesien-gro-
esste-mine-der-welt-geschlossen-12213483.html](http://faz.net/aktuell/finanzen/devisen-rohstoffe/indonesien-groesste-mine-der-welt-geschlossen-12213483.html);
[2.klett.de/sixcms/list.php?page=miniinfothek&miniinfothek=g-
eographie%20infothek&node=Rohstoffe&article=Ressource
nfluch+-+Die+Grasberg-Mine+in+West-Papua](http://2.klett.de/sixcms/list.php?page=miniinfothek&miniinfothek=g-eographie%20infothek&node=Rohstoffe&article=Ressource-nfluch+-+Die+Grasberg-Mine+in+West-Papua).

Posledice za ljudi in okolje

www.west-papua-netz.de/index.php/mID/3.4/lan/de;
de.wikipedia.org/wiki/Grasberg-Mine.

BAKER, KOLTAN IN DRUGO NAVODILA ZA NALOGO

>>> NAVODILA ZA NALOGO: PRIDOBIVANJE KOLTANA V KONGU

Približno 60 različnih snovi, ki jih je mogoče najti v mobilnih telefonih, pridobivajo iz surovin, ki jih morajo izkopati, staliti in tudi drugače obdelati, da iz njih lahko izdelajo posamezne dele mobilnega telefona. Pri tem nastaja škoda, ki ima dramatične posledice za ljudi in za okolje.

Navodila za delo po skupinah

V skupini izpolnite delovni list za pripravo informativnega biltena o pridobivanju koltana v Kongu. Razdelite si delo po tem, kar vas zanima, in pazite, da boste izpolnili oba delovna lista. Pri iskanju podatkov uporabite svoj mobilni telefon ali računalnik.

Navodila za pripravo predstavitve

Pripravite čim bolj zanimivo predstavitev vaših ugotovitev. Pri tem si pomagajte z delovnim listom za pripravo informativnega biltena. Pri predstavitvi naj sodelujejo vsi člani skupine.

Povezave za iskanje v nemško govorečih državah:

Coltan/Tantal:

de.wikipedia.org/wiki/Coltan;

gesichter-afrikastr.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html.

Kongo

de.wikipedia.org/wiki/Kongo;

gesichter-afrikastr.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html.

Delovni pogoji

gesichter-afrikastr.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html;

scinexx.de/dossier-detail-443-7.html.

Posledice za ljudi in okolje

oroverde.de/regenwald-wissen/regenwaldprodukte/coltan-handy.html;

gesichter-afrikastr.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/coltan.html.

>>> NAVODILA ZA NALOGO: PRIDOBIVANJE ZLATA V GANI

Približno 60 različnih snovi, ki jih je mogoče najti v mobilnih telefonih, pridobivajo iz surovin, ki jih morajo izkopati, staliti in tudi drugače obdelati, da iz njih lahko izdelajo posamezne dele mobilnega telefona. Pri tem nastaja škoda, ki ima dramatične posledice za ljudi in za okolje. Po ocenah so v letu 2011 približno 43 ton zlata porabili samo za proizvodnjo mobilnih telefonov.

Navodila za delo po skupinah

V skupini izpolnite delovni list za pripravo informativnega biltena o pridobivanju zlata v Gani. Razdelite si delo po tem, kar vas zanima, in pazite, da boste izpolnili oba delovna lista. Pri iskanju podatkov uporabite svoj mobilni telefon ali računalnik.

Navodila za pripravo predstavitve

Pripravite čim bolj zanimivo predstavitev vaših ugotovitev. Pri tem si pomagajte z delovnim listom za pripravo informativnega biltena. Pri predstavitvi naj sodelujejo vsi člani skupine.

Povezave za iskanje v nemško govorečih državah

Zlato:

de.wikipedia.org/wiki/Gold.

Gana:

de.wikipedia.org/wiki/Ghana.

Delovni pogoji:

gesichter-afrikastr.de/rohstoffe-ressourcen-in-afrika/metallische-rohstoffe/gold.html;

aktiv-gegen-kinderarbeit.de/2013/11/

fair-handeln-in-der-goldproduktion-ein-ding-der-unmoeglichkeit/.

Posledice za ljudi in okolje:

germanwatch.org/zeitung/2006-2-ghana.htm;

magazin.cultura21.de/gesellschaft/welt/der-fluch-des-goldestr.html.

BAKER, KOLTAN IN DRUGO DELOVNI LIST ZA PRIPRAVO INFORMATIVNEGA BILTENA

1. IME SUROVINE _____
2. KEMIJSKI SIMBOL _____
3. LASTNOSTI _____
4. UPORABA V MOBILNEM TELEFONU _____
5. DELEŽ V TEŽI MOBILNEGA TELEFONA _____
6. NAHAJALIŠČA/DRŽAVE _____
7. CENA NA SVETOVNEM TRGU _____
8. MOŽNOST RECIKLIRANJA V % _____
9. DELOVNI POGOJI V RUDNIKIH _____

10. INDUSTRIJSKO ALI MALO RUDARSTVO? _____

11. RUDARSKE DEJAVNOSTI _____

12. DELOVNO MESTO _____

13. DELOVNI ČAS _____
14. PLAČE _____
15. PRAVICA DO DOPUSTA _____
16. BOLNIŠKO NADOMESTILO _____
17. PRENEHANJE ZAPOSLOTITVE, ODPRAVNINE IN ODPOVEDNI ROKI _____

18. VARSTVO PRI DELU IN ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE _____

19. DELOVANJE SINDIKATOV _____

BAKER, KOLTAN IN DRUGO DELOVNI LIST ZA PRIPRAVO INFORMATIVNEGA BILTENA

PODATKI O DRŽAVAH

1. IME DRŽAVE _____
2. ZASTAVA _____
3. GLAVNO MESTO _____
4. CELINA _____
5. ŠTEVILO PREBIVALCEV (V MILJONIH) _____
6. POVRŠINA V KVADRATNIH KILOMETRIH _____
7. URADNI JEZIK IN JEZIKI V UPORABI _____
8. ZEMLJEPISNE POSEBNOSTI _____
9. LOKACIJE RUDNIKOV _____

POSLEDICE ZA LJUDI IN ZA OKOLJE

10. POSLEDICE ZA ZDRAVJE _____
11. DRUŽBENE POSLEDICE _____
12. POSLEDICE ZA OKOLJE _____

ZA NADALJNJE DELO:

13. KAJ JE OBVEZNO OZNAČEVANJE IZVORA SUROVIN? _____
14. NAVEDITE NEKJA POBUD, KI TEŽIJO K VZPOSTAVITI SISTEMA
SLEDLJIVOSTI NA PODORČJU PRIDOBIVANJA SUROVIN: _____

>>> PROIZVODNJA

Splošni podatki o proizvodnji

Proces predelave surovin, potrebnih za posamezne dele mobilnega telefona, je težko nadzorovati, ker je njihov izvor zaradi slabe sledljivosti največkrat zabrisan. Proizvodnja posameznih delov, kot so ohišje, baterije ali zaslon, kot tudi sestava končnega aparata poteka predvsem v Aziji. Izdelovalci so tretje osebe, ki izpeljujejo posel za podjetja, ki tržijo mobilne telefone in se bolj kot proizvodnji posvečajo razvoju izdelka in tržnih strategij. Proizvodnja se seli k izvajalcem, ki so v zadnjih nekaj letih prerasli v multinacionalne korporacije. Največji svetovni dobavitelj te vrste je trenutno Foxconn, ki mu sledijo Salcomp, Qualcomm in Flextronics. Med dobavitelji

vlada huda konkurenca, ki je posredno vzrok temu, da podjetja na račun ohranjanja nizkih cen in privlačnih lokacij znižujejo proizvodne stroške, kar pa se odraža predvsem v nizkih plačah delavcev v proizvodnji. Drug način pa je ustanavljanje prostih izvoznih con, kot je npr. južnoindijska Chennai. Na teh območjih je uvoz sestavnih delov popolnoma oproščen davkov, skoraj v celoti ali pa z večinskim deležem je davkov oproščen tudi izvoz gotovih izdelkov.³⁶

>>> DELOVNI POGOJI V PROIZVODNJI MOBILNIH TELEFONOV

Nizke plače

Tovarne, kjer izdelujejo mobilne telefone, se večinoma nahajajo v državah, kjer je cena dela najnižja. Skoraj polovico vseh mobilnih telefonov, ki se uporabljajo po vsem svetu, so sestavili v tovarnah na Kitajskem. Zaradi naraščajočih stroškov dela se danes proizvodnja seli v države s še nižjimi plačami – na primer v Vietnam in Indijo.³⁷ Plače delavcev v teh podjetjih so največkrat pod mejo zajamčene plače, če pa jo že dobijo, ta ne zadošča za pokritje osnovnih življenjskih potreb.³⁸ Razen tega jim od bornih plač nemalokrat odtrgajo še stroške za prehrano in nastanitev. Za najmanj plačano delo največkrat najamejo mlade ženske in migrante.³⁹

Podaljšan in izredni delovni čas

Podaljšan in izreden delovni čas, ki krši zakonske določbe, je pogosta in običajna praksa v tovarnah, kjer izdelujejo mobilne telefone.⁴⁰ Ob delovnih konicah se pogosto zgodi, da zaposleni delajo po dvanajst ur na dan šest ali sedem dni v tednu. Zakonsko določen počitek delavcem ni zagotovljen.⁴¹

Pomanjkanje varstva pri delu

Zdravje zaposlenih je zaradi dela s kemikalijami in s strupenimi snovmi, kot so baker, nikelj in krom, resno ogroženo.⁴² Poleg tega v tovarnah obstaja velika nevarnost nesreč, ker se ne upošteva predpisov iz varstva pri delu, delavci nimajo zaščitne opreme in obleke ali pa je ta skrajno pomanjkljiva.^{43 44}

Kršenje delavskih pravic

Delavcem, predvsem najetim, ki največkrat nimajo niti ustrezne pogodbe o delu, so pogosto kršene pravice iz dela, kot je

na primer zavarovanje in prispevki za socialno varstvo.⁴⁵ Delavci, zaposleni za določen čas, pogosto prejemajo še nižje plače kot njihovi redno zaposleni kolegi, saj jim deljemkov odtegne agencija, ki jim je posredovala delo.⁴⁶ V obdobju uvajanja v delo so delavci podplačani ali pa sploh ne dobijo plačila. Na Kitajskem in v še nekaterih azijskih državah, kjer imajo predelovalno industrijo, sindikati ne delujejo, kar zaposlenim onemogoča, da bi združeni zagovarjali in uveljavljali pravice, ki jim pripadajo iz dela.⁴⁷

Primer Foxconn in Apple

Foxconn

Foxconn, hčerinsko podjetje tajvanskega podjetja Hon Hai Precision Industry, je največji svetovni pogodbeni proizvajalec elektronike in računalniških delov. V letu 2011 je bila približno polovica vseh elektronskih izdelkov po vsem svetu izdelana v Foxconn. Podjetje s približno 1,3 milijona zaposlenih sodi v vrh svetovnih delodajalcev. Največji del proizvodnje izvajajo na Kitajskem, drugi proizvodni obrati pa se nahajajo med drugim tudi v ZDA, Indiji, Veliki Britaniji in Braziliji. Njihovi največji kupci so Apple, Amazon, Dell in Hewlett-Packard.⁴⁸

Apple

Apple je globalno podjetje, dejavno v računalniški industriji, ki ima sedež v zvezni državi Kalifornija v Združenih državah Amerike. Evropski sedež podjetja se nahaja na Irskem. Apple so ustanovili leta 1976.⁴⁹ Danes sodi med poslovno najuspešnejša podjetja na svetu, ki je zaradi svojih inovativnih izdel-

³⁶Prim. Südwind 2012, str.15f

³⁷Prim. Südwind 2012, str.12

³⁸Prim. Südwind 2012, str.14

³⁹Prim. BMBF 2012, str.18

⁴⁰Prim. Südwind 2012, str.13

⁴¹Prim. Südwind 2012, str. 13

⁴²Prim. Germanwatch 2008

⁴³Prim. Südwind 2012, str.13

⁴⁴Prim. Südwind 2012, str.14

⁴⁵Prim. Südwind 2012, str.14

⁴⁶Prim. Germanwatch 2008

⁴⁷Prim. BMBF 2012, str.18

⁴⁸Prim. Südwind 2012, str.15

kov zanimivo za najširšo javnost.⁵⁰

Kritično do Apple in Foxconn

Apple in Foxconn sta bili zaradi nevzdržnih delovnih razmer v proizvodnji večkrat javno kritizirani. Odmevno poročilo o nevzdržnih delovnih razmerah v Foxconnovih tovarnah je v letu 2006 objavil britanski časnik Mail on Sunday;⁵¹ 15-urni delovni dan, po katerem delavcu pripada plača, ki znaša 40 evrov na mesec, para-vojaško nadzorovanje delavcev in ute-snjeni pogoji bivanja so glavni predmet javnih kritik. Serija samomorov med Foxconnovimi delavci v letu 2010, v katerih si je 14 ljudi, starih med 18 in 24 let, vzelo življenje, je nevzdr-žne delovne in bivalne pogoje znova postavila na naslovnice svetovnih medijev in tako prisilila Apple in Foxconn k odzivu.⁵²

Applovi odzivi na kritike

V letu 2011 so se iz podjetja Apple odzvali na pritisk javnosti z objavo daljnosežnega kodeksa ravnanja in letnega poročila o svojih dobaviteljih.⁵³ V letu 2012 je Apple⁵⁴ poleg poročila o svojih dobaviteljih razkril svojo celotno verigo dobaviteljev. Podjetje se je tudi pridružilo združenju Pravično delo (Fair Labour – FLA), ki so ga ustanovili leta 1999 in predstavlja koa-licijo univerz, nevladnih organizacij in podjetij, ki si širom sveta prizadevajo za ustvarjanje vzdržnih delovnih pogojev. Apple je pristal, da FLA preišče tri Foxconnove tovarne, napovedal pa je tudi preiskave pri drugih dobaviteljih.⁵⁵ Preiskava je pokazala, da podaljšan delovnik krši kitajsko delovno-pravno zakonodajo in odstopa od smernic, ki jih je oblikovala FLA. V zvezi z višino plač so ugotovili, da so te nad kitajsko minimalno plačo, vendar pa nekateri delavci niso bili ustrezno plačani dlje časa. Z vidika delovnih razmerij in združevanja delavcev so poudarili, da je v sindikalnem odboru največkrat osebje, ki zaseda visoke položaje v okviru posameznega podjetja, in da jih je imenovala uprava, namesto da bi bili izvoljeni. Preiskava je opozila tudi na težak položaj migrantov pri uveljavljanju nji-hovih zahtevkov ob nesrečah pri delu in uveljavljanju socialne varnosti, ker so pogodbe sklenili na regionalni ravni in so kot take neprenosljive. Poročilo nadalje izpostavlja zlorabe pri-pravnikov, ki so jih silili v delo prek dovoljenega delovnega časa, v nočnih izmenah, kar je kršitev kitajskega delovnega prava. Poleg tega niso upravičeni do socialnega varstva, ker po kitajskem pravu ne sodijo med zaposlene.⁵⁶

Apple in Foxconn sta se po preiskovalnem poročilu s FLA dogovorila, da bosta zlorabe odpravila do začetka julija 2013 ...⁵⁷

Ne glede na dober izid preiskovalnega poročila je treba ugoto-viti, da je FLA preiskala le 3 od skupno skoraj 150 Applovih dobaviteljev, kar pomeni, da večjega dela Applove proizvo-dnje sploh nikoli niso pregledali. Apple tudi ni izpolnil obljube,

da bo do spomladi 2012 razširil preiskavo tudi na druge doba-vitelje, česar ni storil niti do konca leta 2013. Še več, v maju 2013 je Apple napovedal, da bo velik del proizvodnje preselil iz Foxconn v Pegatron, ki je ponudil proizvodnjo po nižji ceni. Študija, ki jo je v tovarnah te družbe opravila China Labour Watch – CLW v letu 2013 opozarja še na večje kršitve, kot so jih ugotovili v primeru Foxconn.⁵⁹

Odzivi Foxconn

Na serijo samomorov so se v Foxconnu odzvali tako, da so tovarnam predpisali postavitve zaščitnih mrež, ki preprečujejo smrtonosne skoke z višjih nadstropij tovarne. Da bi izboljšali delovne pogoje delavcev, so jim povišali plače in zmanjšali število delovnih ur prek delovnega časa⁶⁰. Razen teh ukrepov so se nekatera podjetja pospešeno reorganizirala, da bi se bolj učinkovito spoprijela s pojavom migrantov in s tem pove-zanimi težavami. Tako so nekaj tovarn z obalnih območij, kjer domujejo migranti, preselili globoko v notranjosti države.⁶¹ V zvezi s povečanjem plač in skrajševanjem delovnega časa je treba poudariti, da so hkrati s tem povečali tudi proizvodne zahteve, kar pomeni, da se razmere za mnoge delavce sploh niso izboljšale.⁶² Tudi v zvezi s selitvijo proizvodnih obratov v notranjost države je treba poudariti, da je Foxconn pri tem dodatno zaslužil, ker so tamkaj stroški dela nižji. Mnogi delavci so se bili prisiljeni preseliti in delati za nižjo plačo, ker so jim v nasprotnem primeru grozili z odpovedjo delovnega razmerja.⁶³

Umestitev kritike

Opisane kršitve se ne dogajajo le v podjetjih Foxconn in Apple, ampak bi jih lahko zasledili tudi pri drugih dobaviteljih in proizvajalcih. Delovni pogoji so pri mnogih, predvsem pri manjših dobaviteljih, še slabši. Vzrok temu so nizki dobički, na katera pristajajo podjetja, zato da bi ostala konkurenčna. Posledično, da bi zmanjšala stroške dela, vršijo pritisk na delavce. Kritika, ki je sicer usmerjena na proizvajalca, pa se zgosti pri podjetjih, kakršno je Apple, ki je trenutno hitro rastoče podjetje, poleg tega pa je njihov dobiček daleč onkraj povprečnega v panogi.⁶⁴

Državni predpisi

Delovni pogoji so urejeni predvsem z nacionalno zakonodajo. Tako na primer po kitajskem delovnem pravu tedenski delovni čas traja največ 40 ur, največji dovoljeni presežek delovnega časa pa je 36 ur na mesec.⁶⁵ Do nedavnega so spore v zvezi s kršitvami obravnavali le v okviru narodnega prava. Da bi odgovornost za kršitve prenesli na vse vpletene strani v proi-zvodnem procesu, je pomembno, da se predpisi oblikujejo tudi na mednarodni ravni.⁶⁶

⁴⁹Prim. Apfel Wiki 2013

⁵⁰Prim. Germanwatch 2013, str.4

⁵¹Prim. Mail online o.J.

⁵²Prim. Germanwatch 2013, str.4

⁵³Prim. Germanwatch 2013, str.11

⁵⁴Prim. Apple 2014

⁵⁵Prim. Germanwatch 2013, str.11

⁵⁶Prim. Fair Labor Association o.J.

⁵⁷Prim. Germanwatch 2013, str.17

⁵⁸Prim. Germanwatch 2013, str.14

⁵⁹Prim. Germanwatch 2013, str.17

⁶⁰Prim. Germanwatch 2013, str.18

⁶¹Prim. Südwind 2012, str.15

⁶²Prim. Germanwatch 2013, str.18

⁶³Prim. Gongchao 2013

>>> PREDPISI ZA IZBOLJŠANJE DELOVNIH POGOJEV

Državni predpisi

Delovni pogoji so urejeni predvsem z nacionalno zakonodajo. Tako na primer po kitajskem delovnem pravu tedenski delovni čas traja največ 40 ur, največji dovoljeni presežek delovnega časa pa je 36 ur na mesec.⁶⁵ Do nedavnega so spore v zvezi s kršitvami obravnavali le v okviru narodnega prava. Da bi odgovornost za kršitve prenesli na vse vpletene strani v proizvodnem procesu, je pomembno, da se predpisi oblikujejo tudi na mednarodni ravni.⁶⁶

Mednarodni predpisi

Združeni narodi na podlagi pisnega poročila posebnega predstavnika za gospodarstvo in človekove pravice gospoda Johna Ruggiea⁶⁷ od podjetij zahtevajo, da se ob »skrbnem pregledu« (angl. due diligence) zavežejo, da bodo v svojih poslovnih praksah upoštevale nacionalno zakonodajo in temeljne človekove pravice.⁶⁸ Te zahteve niso zavezujoči predpisi, so pa smernice pri pogajanju in presojanju minimalnih standardov za zaščito človekovih pravic.⁶⁹

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD)

OECD, ki trenutno združuje 34 gospodarsko najrazvitejših držav na svetu, ki oblikujejo svetovne standarde in načela v gospodarskih in razvojnih politikah, je v letu 2011 pri reviziji Smernic OECD za poslovanje multinacionalnih podjetij že vpeljala »skrben pregled« (angl. »due diligence«). Prav tako poziva podjetja članic k zagotavljanju uveljavljanja človekovih pravic v vseh njihovih poslovnih partnerstvih.⁷⁰ Tudi te določbe OECD imajo status priporočila, kar pomeni, da ne vzpostavljajo sankcij za ugotovljene kršitve v korporacijskih skupinah. Te zaenkrat še ne obstajajo.⁷¹

Mednarodna organizacija dela (ILO)

Da bi zagotovila minimalne delovne standarde, je ILO sprejela več konvencij v obliki temeljnih delovnih standardov, ki so zavezujoče za vse države članice. Vendar tudi ILO ne more sankcionirati kršiteljev konvencij.⁷²

Predpisi v industriji

Globalna pobuda za e-trajnost (GeSI)

Leta 2001 so mednarodni proizvajalci informacijske in telekomunikacijske tehnologije ustanovili združenje Globalna pobuda za e-trajnost (GeSI), ki je nastalo kot odziv na zunanje zahteve po spoštovanju trajnosti v industriji.⁷⁴ Njihov namen je spodbujanje trajnostnega razvoja na njihovem področju.⁷⁵

Državljska koalicija v elektronski industriji (Electronic Industry Citizenship Coalition (EICC))

Cilj združitve je spodbujanje trajnostnega razvoja v sektorju (EICC).⁷⁶ Ustanovljena je bila leta 2004 z namenom izboljšati družbene, ekonomske in okoljske pogoje pri proizvodnji elektronskih izdelkov. V ta namen so sprejeli etični kodeks ravnanja, ki velja za celotno verigo dobaviteljev. Trenutno se v koaliciji združuje prek 60 velikih mednarodnih elektronskih podjetij. Kodeks ravnanja velja za vse poslovne procese in narekuje varne delovne pogoje, dostojno obravnavo delavcev ter okolju prijazno in etično sprejemljivo poslovanje.⁷⁷

Alternativni ukrepi

Na ravni proizvajalcev

Povečanje cen na enoto

Pomemben razlog, da dobavitelji ne spoštujejo minimalnih standardov na področju dela, so nizke cene na enoto izdelkov, ki jih zahtevajo proizvajalci elektronike. Nizka cena na enoto izdelka posledično pomeni, da morajo, če želijo ustvariti dobiček, dobavitelji v istem času narediti več izdelkov za isto ceno. To se odraža v slabo plačanem delu delavcev, podljševanju delovnega časa in kršenju drugih delavskih pravic. Če bi torej le nekoliko zvišali ceno na enoto izdelka, bi lahko znatno izboljšali delovne pogoje v tovarnah dobaviteljev. Povedano drugače, z izboljšanjem plač bi cena končnega proizvoda dobavitelja le nekoliko narasla. Na primer, za iPhone 5, ki je prišel na trg jeseni 2012, proizvodni stroški znašajo komaj 160 evrov, od tega delež za njegovo sestavo znaša 6,23 evra. Tudi če upoštevamo, da v ceni niso všteti vsi stroški na enoto izdelka (npr. programska oprema, oglaševanje in prodaja na drobno), lahko vidimo, da pri tržni ceni na drobno, ki znaša 679 evrov na kos, ostaja relativno visok dobiček, ki bi ga vsaj delno lahko namenili za financiranje izboljšav v proizvodni verigi.⁷⁸

Na ravni upravljavcev omrežja

Ponudba novih oblik pogodb (samo SIM)

Na prvi pogled operaterji mobilnega telekomunikacijskega omrežja niso povezani z zlorabami delavcev v proizvodnji aparatov, vendar pa njihove poslovne prakse težijo k povečanju prodaje mobilnih telefonov, s čemer pa posredno podpirajo obstoječe razmere v proizvodnji. Tako mnogi operaterji,

⁶⁴Prim. Südwind 2012, str.14

⁶⁵Prim. Germanwatch 2013, str.13

⁶⁶Prim. Südwind 2012, str.23

⁶⁷Prim. Südwind 2012, str.18

⁶⁸Prim. Südwind 2012, str.4

⁶⁹Prim. Südwind 2012, str.18

⁷⁰Prim. OECD 2011

⁷¹Prim. Südwind 2012, str.18

⁷²Prim. Internationale Arbeitsorganisation 2006

⁷³Prim. Südwind 2012, str.19

⁷⁴Prim. Global e-Sustainability Initiative 2014

⁷⁵Prim. Südwind 2012, str.23

⁷⁶Prim. Electronic Industry Citizenship Coalition 2012

da bi ohranili stranke, ponujajo ugodne nakupe novega modela aparata že po kratkem času. Skozi trajnostni poslovni model, v katerem so potrošniki nagrajeni za dolgotrajnejšo uporabo zastarelega mobilnega telefona (pri katerem lahko zamenjajo le SIM kartico), bi lahko znižali povpraševanje po novih aparatih.⁸⁰

Zagotavljanje informacij o trajnostnih prizadevanjih

Omrežni operaterji bi z objavo in promoviranjem trajnostnih praks proizvajalcev v svojih trgovinah in promocijskih materialih ali z odprto komunikacijo o socialnih in okoljskih problemih dodatno vplivali na odločitev potrošnikov pri nakupu aparatov. Tako bi lahko posredno vplivali tudi na izboljšanje delovnih razmer in spoštovanje okoljskih standardov v proizvodnih verigah.⁸¹

Na ravni potrošnika

Povpraševanje za nagrajevanje nadaljnje uporabo mobilnega telefona

Potrošniki bi lahko s povpraševanjem po nadgraditvi starih mobilnih telefonov ob preteku ali sklenitvi nove pogodbe spodbudili upravljavce omrežij, da bi nagrajevali daljšo uporabo aparatov.⁸²

Izvajali pritisk na proizvajalce

Tudi potrošniki lahko z neposrednimi zahtevami, ali posredno s podpiranjem pobud in akcij, povečajo pritisk na proizvajalce, da prispevajo k izboljšanju delovnih razmer v proizvodnih verigah.

Uporabljeni viri

- BMBF (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit) 2012: Die Rohstoff-Expedition. Entdecke was in (d)einem Handy steckt! Lern- und Arbeitsmaterial.
- Germanwatch 2008: Schweigen und Produzieren: Handyproduktion in China und auf den Philippinen. In: <http://germanwatch.org/de/download/2249.pdf> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Germanwatch 2013: Das Fallbeispiel Apple, Noch keine fairen Arbeitsbedingungen in China- eine Bestandsaufnahme. Bonn.
- OECD 2011: OECD-Leitsätze für multinationale Unternehmen, OECD Publishing. In: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264122352-de> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Südwind 2012: Von der Mine bis zum Konsumenten. Die Wertschöpfungskette von Mobiltelefonen. Siegburg.
- Internet.
- Apple 2014: <http://www.apple.com/de/supplierresponsibi->

[lity/reportstr.html](http://www.apple.com/de/supplierresponsibility/reportstr.html) (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).

- Apfel Wiki 2013: <http://www.apfelwiki.de/Main/Apple> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Electronic Industry Citizenship Coalition 2012: <http://www.eicc.info/> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Fair Labor Association o.J.: <http://www.fairlabor.org/report/foxconn-invetigation-report>, (zuletzt abgerufen 20. 11. 2013).
- Global e-Sustainability Initiative 2014: <http://gesi.org/> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Gongchao 2013: <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch/ein-foxconn-manager-erzaehlt> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Internationale Arbeitsorganisation 2006: <http://www.ilo.org/berlin/arbeits-und-standards/lang--de/index.htm> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).
- Mail online o.J.: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-401234/The-stark-reality-iPods-Chinese-factoryiestr.html> (zuletzt abgerufen 4. 3. 2014).

⁷⁸Es kann davon ausgegangen werden, dass sich auch bei anderen Herstellern, das Verhältnis der Lohnkosten zum Endpreis sich ähnlich gestaltet. (Prim. Südwind 2012, str.25)

⁷⁹Prim. Südwind 2012, str.25

⁸⁰Prim. Südwind 2012, str.25

⁸¹Prim. Südwind 2012, str.25

⁸²Prim. Südwind 2012, str.26

>>> OD SUROVIN DO SESTAVNEGA DELA: Z DEMONSTRACIJO PODPRTO PREDAVNJE O PRODUKCIJSKI VERIGI MOBILNIH TELEFONOV

Udeleženci spoznajo, iz katerih surovin so izdelani sestavni deli mobilnega telefona. Skozi interaktivno predstavitev bodo razčlenili pot surovin od pridobivanja prek predelave do točke, ko jih uporabijo za izdelovanje posameznih sestavnih delov mobilnega telefona.

Priprava

Preslikajte ali natisnite scenarij za aktivno predstavitev (glej preslikaj/natisni predlogo). Preslikajte ali natisnite tudi potrebno slikovno gradivo, ki podpira scenarij predavanja.

Izvedba

Učitelj naj po scenariju kratko razloži, kako so pri izdelavi sestavnih delov mobilnega telefona uporabljene različne surovine. Predavanje podpre z vzorci in slikovnim gradivom surovin, mobilnih aparatov in njegovih delov. S tem bo udeležencem razkril, da zaradi prevladujoče

Predavanje

10 min

Scenarij predavanja ob slikah (preslikaj/natisni predlogo), gradiva kot so navedena v predlogi

nepreglednosti, povezane s surovinami, vse faze dela niso dokumentirane, niti sledljive.

Napotki za učitelja

Predavanje ob demonstraciji naj bo kolikor mogoče sproščeno in pristno. Udeleženci naj počakajo do konca predavanja in šele nato izrečejo svoja vprašanja in komentarje.

Možnosti za nadaljnje delo

Po predstavitvi lahko udeleženci razpravljajo o problemu nepreglednosti na področju pridobivanja in predelovanja surovin – vzroki, posledice, rešitve.

>>> MADE IN ... DOLOČANJE IZVORA PROIZVODNJE SESTAVNIH DELOV MOBILNEGA TELEFONA

Udeleženci spoznajo, v katerih državah so bili izdelani njihovi mobilni telefoni. Raziščejo izvor njihovega mobilnega telefona ali le posamičnih delov, da bi ugotovili, od kod izvirajo.

Priprava

Zagotovite posamične sestavne dele mobilnega telefona. V prostoru izobesite velik zemljevid sveta.

Izpeljava

Udeleženci vsak zase ugotavljajo pot proizvodnje njihovega mobilnega telefona ali njegovih sestavnih delov (npr. tipkovnica, baterija, zaslon, ohišje). Na zemljevidu sveta bodo z buciko (ali drugače) označili države izvora.

Individualno delo, plenum

5 min

Mobilni telefoni udeležencev, deli mobilnega telefona, magnetki/bucike, zemljevid sveta

Evalvacija

V plenarni razpravi se bodo pogovorili o svojih ugotovitvah. Razprava lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

- V katerih državah so najpogostejše izdelani mobilni telefoni?
- Kaj bi lahko posplošili iz ugotovitev?
- Katere države se sploh ne pojavljajo pri izdelavi mobilnega telefona?

Posamezni sestavni deli telefona lahko služijo za določitev proizvodne lokacije.

OD SUROVINE DO SESTAVNEGA DELA

Pregled transportne verige surovin

Industrijsko rudarstvo

- 1) Surovina
- 2a) Potek pridobivanja surovin v industrijskem rudarstvu
- 3a) Transport/s tovornjakom
- 6) Obdelava
- 7) Taljenje
- 8) Končna obdelava kovin
- 9) Prodaja na svetovnem trgu
- 10) Transport do dobavitelja
- 11) Nadaljnji postopki do izdelave sestavnega dela

Malo (ročno) rudarstvo

- 1) Surovina
- 2b) Potek pridobivanja surovin pri malem/ročnem rudarstvu
- 3b) Transport/peš
- 4) Prodaja posredniškim trgovcem
- 5) Transport/s tovornjakom, letalo, ladja
- 6) Obdelava
- 7) Taljenje
- 8) Končna obdelava kovin
- 9) Prodaja na svetovnem trgu
- 10) Transport do dobavitelja
- 11) Nadaljnji postopki do izdelave sestavnega dela

Prikazana gradiva

Vzorec kamenine, ki vsebuje rudo, npr. Baker.

Fotografija, na primer rudnika bakra Chuquicamata v Čilu.

Fotografija, na primer rudnika koltana v Kongo.

Postavite kamenino, ki vsebuje rudo, na model (igračo) tovornjaka, ki ga udeleženci premikajo (vozijo).

Postavite kamenino, ki vsebuje rudo, v vrečo.

Postavite vrečo z rudo ob stran in položite zraven nekaj kovancev (plastičen/papirnat denar).

Postavite vrečo z rudo na model ladje (igrača) in odpeljite ladjo, pokažite veliko denarja/kovancev in dvignite v zrak kartico z vprašajem.

Fotografija, na primer predelave bakra.

Besedilo ob demonstraciji Od surovin do sestavnega dela

Uvod: »Vrednost mobilnega telefona nastaja skozi zapleteno verigo procesov – od pridobivanja in predelave surovin, prek trgovanja sestavnih delov in trženja mobilnega telefona – celotna pot do nakupa, prek uporabe do končnega odlaganja ali recikliranja naprave. Naslednjih 10 minut se bomo posvetili prvemu delu te verige in ga poimenovali Od surovine do sestavnega dela.

1) Surovina je v kamenini porazdeljena v drobcih ali v obliki plasti.

2a) V industrijskem rudarstvu kopljejo surovino v odprti jami. Kamenino je potrebno najprej razstreliti. Ogromni bagri z lopatami, velikimi kot bungalovi, naložijo skale, ki vsebujejo rudo, na tovornjake.

2b) V malem rudarstvu surovine kopljejo ljudje – iskalci rude. Delavci v malem rudarstvu pogosto delajo v težkih delovnih pogojih in v slabo zavarovanih rudnikih. Pri iskanju rude uporabljajo preproste pripomočke, v skrajnem primeru z golimi rokami izkopavajo rove in izločajo rudo. Tveganje za nesreče in škodljivost za zdravje je v teh rudnikih zelo visoka.

3a) Z eno vožnjo lahko tovornjak prepelje do 400 ton kamnine po ovinkastih poteh iz rudnika do najbližjega predelovalnega obrata.

3b) V malem rudarstvu transport kamenine iz rudnika opravijo delavci peš. Nemalokrat pešačijo več dni skozi slabo prehodna in nevarna območja.

4) Iskalci rude v malem rudarstvu so največkrat prisiljeni prodati kamenino posredniškemu trgovcu za nizko ceno.

5) Posredniški trgovci prepeljejo kamnino iz države in jo prodajo veliko dražje, kot so jo kupili. Zaradi posredne prodaje je natančen izvor surovine, težko izslediti. Veriga postane nepregledna.

6) V procesu obdelave kamenino, ki vsebuje rudo, zdrobijo na velike, nato na drobne delce, zatem jo presejejo in očistijo.

OD SUROVIN DO SESTAVNEGA DELA

Prikazana gradiva

Fotografija, na primer taljenje bakra.

Pokažite vzorec kovine, npr. bakra.

Pokažite predlogo Grafični prikaz: gibanja zalog kovine, ime kovine in trenutno ceno, na primer za baker.

Postavite kovino na ladjo in odplujte.

Pokaži izbrani sestavni del mobilnega telefona, na primer tiskano vezje, v katerem je uporabljen baker.

Besedilo ob demonstraciji

7) Skozi taljenje je kamenina kemično obdelana in staljena pri zelo visoki temperaturi.

8) Tako dobijo skoraj povsem prečiščeno kovino.

9) Prodajali jo bodo na svetovnem trgu.

10) Kovino prepeljejo h kupcu.

11) Dobavitelji kupljeno kovino uporabijo pri izdelovanju sestavnih delov mobilnega telefona, kot so ohišje, tipkovnica, zaslon, baterija. Proizvajalec mobilnih telefonov se z neposredno izdelavo aparatov ne ukvarja, ampak se posveča bolj razvoju izdelka, tržnim raziskavam in trženju izdelka. Proizvodnja aparatov se seli na podizvajalce – dobavitelje, ki so v zadnjih letih prerasli v multinacionalne korporacije. Daleč največji svetovni izdelovalec mobilnih telefonov je Foxconn.

>>>

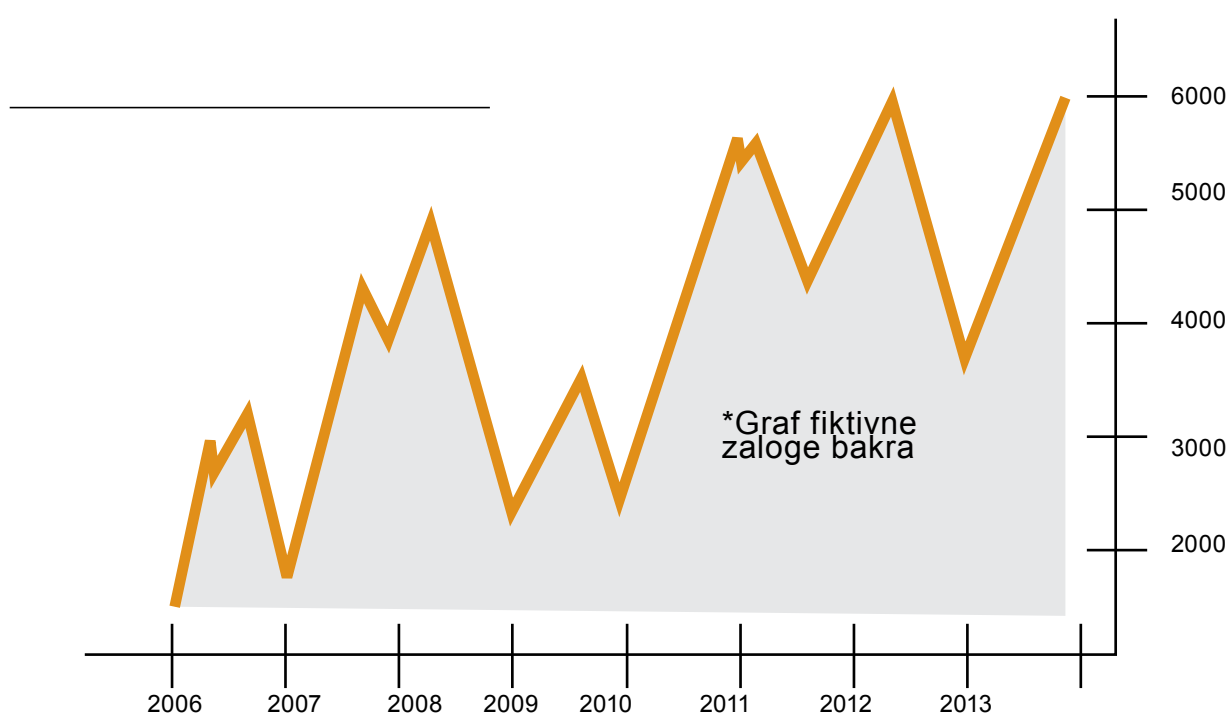

OD SUROVINE DO SESTAVNEGA DELA

TRENUTNA CENA BAKRA

\$/TONO BAKRA

Rudnik bakra Chuquicamata (no es la mina Principal, Čile), priredba Tennen-plin, licenca: GFDL. [http in cc-by-sa-2.5,2.0,1.0: \[estr.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata\]](http://cc-by-sa-2.5,2.0,1.0: [estr.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata]).

Demokratska republika Kongo (DRK) koltan/tantal: Responsible Sourcing Network [www.flickr.com/photos/sourcingnetwork].

Rudnik bakra Chuquicamata (no es la mina Principal, Čile), priredba Tennen-plin, licenca: GFDL.http in cc-by-sa-2.5,2.0,1.0: [estr.wikipedia.org/wiki/Chuquicamata].

Livarja, Livarna. Original uploader: Heunisch na de.wikipedia - Preneseno iz de.wikipedia; preneseno na Commons by User:Wdwd using CommonsHelper.(Original text : Giesserei Heunisch). Lizenziiert unter Gemeinfrei über Wikimedia Commons - [commonstr.wikipedia.org/wiki/File:SchmelzofenArbeiter.jpg#mediaviewer/File:SchmelzofenArbeiter.jpg].

>>> PRIČEVANJE DELAVCEV ...

RAZČLEMA BESEDILA O DELOVNIH POGOJIH V PROIZVODNJI MOBILNIH TELEFONOV IN POGOVORNA ODDAJA

Udeleženci naštejejo slabosti v proizvodnji mobilnih telefonov in predlagajo rešitve. Primerjajo pridobljene podatke z njihovim pojmovanjem idealnega delavnika.

Udeleženci s pomočjo nevihte možganov oblikujejo svoje koncepte idealnega delavnika. V besedilih, ki opisujejo delovne pogoje v proizvodnji mobilnih telefonov poiščejo ključne podatke in o njih razpravljajo v skupinah. Skozi tehniko "pogovorne oddaje" si razširijo pogled na temo in utrdijo stališča, ki so jih oblikovali v delu po skupinah ter predlagajo možne rešitve težav v proizvodnji mobilnih telefonov.

Priprava nevihte možganov

Kategorije, ki jih zapišemo v naslove posameznih moderatorskih kartic so:

- delovni čas;
- plačilo za delo;
- zdravje in varnost pri delu.

Na tablo zapišemo naslednja vprašanja:

- Kako dolg bi bil vaš idealen delovni dan?
- Koliko bi želeli, da znaša vaša plača?
- Koliko dni letnega dopusta bi radi imeli?
- Koliko ur prek delovnega časa bi bili pripravljeni delati in pod kakšnimi pogoji?
- Kaj se vam zdi pomembno z vidika zdravja in varnosti pri delu?

Priprava na delo po skupinah

Preslikajte ali natisnite navodila za delo po skupinah (glej preslikaj/natisni predlogo), moderatorske kartice (glej predloga preslikaj/natisni predlogo).

Izpeljava nevihte možganov

Udeleženci prosto odgovarjajo na vprašanja, ki so zapisana na tabli. Učitelj beleži odgovore tako, da jih zapiše na ustrezno moderatorsko kartico – delovni čas, plačilo za delo, zaščita delavcev.

Plenarno, delo v skupinah

75 min

Navodila za delo v skupinah, besedilo in moderatorjeve kartice (preslikaj/natisni predlogo), velike pole papirja, bučke/lepljni trak, pisala

Izpeljava skupinskega dela

Udeleženci se razporedijo v štiri skupine:

- 1. Skupina: plačilo za delo;
- 2. Skupina: zdravje in varnost pri delu;
- 3. Skupina: stil vodenja;
- 4. Skupina: odpornost.

Vsaka skupina dobi pripadajoča navodila za delo. V vsaki skupini preberejo izbrano besedilo. Učitelj se med tem giblje po razredu in pomaga skupinam pri razumevanju zastavljene naloge. Po branju zgodbe se člani skupine ob postavljenih vprašanjih pogovorijo med seboj in oblikujejo skupne odgovore, ki jih zapišejo na moderatorsko kartico. Izberejo člana, ki bo sodeloval v pogovorni oddaji.

Evalvacija

Skozi pogovorno oddajo bodo udeleženci utrdili in predstavili rezultate dela v skupini. Na sredo prostora pripravimo stole, kjer bodo sedeli gostje pogovorne oddaje. Učitelj naj pred pogovorno oddajo povzame vlogo moderatorja. Uvodoma bo moderator kratko nagovoril publiko in gosta. Pogovorna oddaja bo temeljila na temah, ki so navedene na moderatorski kartici vsakega moderatorja. Moderator naj pogovorno oddajo zaključi s kratkim povzetkom gostovih izjav. Gradivo, ki nastane skozi delavnico, lahko udeleženci postavijo na ogled v izložbo "Proizvodnja" (glej metodo izložbe – V čem je problem?)

Možnosti za nadaljnje delo

Sklepi skupinskega dela se lahko oplemenitijo v plenarni razpravi. Rezultate učitelj zapiše na ustrezne moderatorske kartice in povabi udeležence, da jih skupaj primerjajo z rezultati/zapisi nevihte možgan. Izpostavijo naj podobnosti in razlike.

PRIČEVANJE DELAVCEV ... NAVODILA ZA DELO

SKUPINA 1: NAVODILA ZA DELO ZA POGOVORNO ODDAJO

V besedilu poiščite podatke v zvezi z osebnimi prejemki oz. plačilom za delo. Naprošeni ste, da kot strokovnjak v imenu Yonga predstavite problem v pogovorni oddaji. V skupini odgovorite na spodnja vprašanja in jih s ključnimi besedami zapišite na moderatorsko kartico, ki je namenjena pogovoru o plačilu za delo. Med seboj izberite osebo, ki bo vaš položaj predstavila v pogovorni oddaji.

- Kaj vas je v prebranem besedilu vznemirilo/nagovorilo/presenetilo?
- Kakšno funkcijo opravlja Yong v Foxconnu?
- Kako je opisal svojo funkcijo?
- Koliko zasluži?
- Kako zadovoljen je Yong s svojo plačo in zakaj?
- Kaj pravi o povečanju plač za proizvodne delavce?
- Katere dejavnike je treba po vašem mnenju upoštevati za pravično povečanje plač in kako naj bodo sestavljeni v celoti

SKUPINA 2: NAVODILA ZA DELO ZA POGOVORNO ODDAJO

V besedilu poiščite podatke v zvezi zdravjem in varnostjo pri delu. Naprošeni ste, da kot strokovnjak v imenu Zhenga predstavite problem v pogovorni oddaji. V skupini odgovorite na spodnja vprašanja in jih s ključnimi besedami zapišite na moderatorsko kartico, ki je namenjena zdravju in varnosti pri delu. Med seboj izberite osebo, ki bo vaš položaj predstavila v pogovorni oddaji.

- Kaj vas je v prebranem besedilu vznemirilo/nagovorilo/presenetilo?
- Kakšno funkcijo opravlja Zheng v Foxconnu?
- Kako je opisal svojo funkcijo?
- Koliko zasluži?
- Kaj je bil vzrok za njegovo nesrečo pri delu? Kdo je odgovoren zanjo?
- Kako je podjete odgovorilo na Zhengovo nesrečo pri delu?
- Kako je v tovarnah na splošno poskrbljeno za varnost delavcev?
- Zakaj iz tovarn poročajo o tako majhnem številu nesreč, ki se sicer zgodijo pri delu?
- Kaj bi bilo po vašem prepričanju potrebno spremeniti za pravično obravnavo delavcev, ki se ponesrečijo pri delu?

SKUPINA 3: NAVODILA ZA DELO ZA POGOVORNO ODDAJO

V besedilu poiščite podatke v zvezi z vodenjem. Naprošeni ste, da kot strokovnjak v imenu Li Zhenga predstavite problem v pogovorni oddaji. V skupini odgovorite na spodnja vprašanja in jih s ključnimi besedami zapišite na moderatorsko kartico, ki je namenjena vodenju. Med seboj izberite osebo, ki bo vaš položaj predstavila v pogovorni oddaji.

- Kaj vas je v prebranem besedilu vznemirilo/nagovorilo/presenetilo?
- Kakšno funkcijo opravlja Li Zhang v Foxconnu?
- Kako bi opisali delovno vzdušje?
- Kako so delavci poskušali doseči boljše rezultate pri delu in zakaj?
- Koliko je v poprečju trajal delavčev delovni čas?
- Kako bi lahko dosegli, da bi začeli spoštovati predpisani delovni čas?
- Kako bi lahko izboljšali delovno vzdušje v tovarnah?

SKUPINA 4: NAVODILA ZA DELO ZA POGOVORNO ODDAJO

V besedilu poiščite podatke v zvezi z uporom. Naprošeni ste, da kot strokovnjak v imenu Yanga predstavite problem v pogovorni oddaji. V skupini odgovorite na spodnja vprašanja in jih s ključnimi besedami zapišite na moderatorsko kartico, ki je namenjena vodenju. Med seboj izberite osebo, ki bo vaš položaj predstavila v pogovorni oddaji.

- Kaj vas je v prebranem besedilu vznemirilo/nagovorilo/presenetilo?
- Kako je Yang opisal delovno vzdušje v tovarnah?
- Kaj je za delavce še posebej izčrpljujoče?
- Kakšne oblike upora je predstavil Yang ?
- Kaj je sporžilo upor?
- Kako bi po vašem mnenju lahko izboljšali delovne razmere?

MODERATORJEVA KARTICA

Vprašanja za 1. skupino: osebni prejemki

- Kaj se vam je zgodilo?
- Kako se je odzvalo podjetje?
- Kako je poskrbljeno za varnost?
- Kako se običajno ravna ob nesrečah pri delu?
- Čemu gre pripisati tako vedenje?
- Kako bi lahko izboljšali položaj delavcev, ki so se pri delu ponesrečili?

Vprašanja za 2. skupino: zdravje in varnost pri delu

- Koliko zaslužite?
- Kako zadovoljni ste s plačilom?
- Zakaj niste zadovoljni s povišanjem plače?
- Kakšen je položaj proizvodnih delavcev?
- Katere dejavnike bi morali upoštevati, da bi zagotovili pravično plačilo?

Vprašanja za 3. skupino: slog vodenja

- Kako ocenjujete delovno vzdušje v tovarni?
- S katerimi sredstvi se poskuša doseči boljše delovne rezultate?
- Koliko v povprečju traja vaš delovnik?
- Kako bi bilo mogoče zagotoviti predpisan delovnik?
- Kako bi bilo mogoče izboljšati delovno vzdušje?

Vprašanja za 4. skupino: upori delavcev

- Kako ocenjujete delovno vzdušje?
- Kako se delavci uprejo?
- Zakaj delavci stavkajo?
- Kaj bi bilo potrebno izboljšati, da ne bi prihajalo do uporov?

PRIČEVANJE DELAVCEV ... BESEDILO 1. SKUPINE

Prejeli boste odlomek iz intervjuja z delavcem, zaposlenim v proizvodnji mobilnih telefonov. Ko preberete intervju, se osredotočite predvsem na podatke v zvezi z osebnimi prejemki – plačili.

YONG – IZ GRADBIŠČA V FOXCONN

- Wang Wei in Dong Junyan

S severa na jug

Yong prihaja iz Zhoukoua iz province Henan. Na gradbiščih v Pekingu je opravljal zaključna dela, fasde in podobno [...] Po več letih trdega dela na gradbiščih se je odločil, da se preseli na jug. Prišel je v Shenzhen, kjer je naletel na vrsto problemov. Naposled se je zaposlil v Foxconnu in bil tam zaposlen že tri ali štiri leta [...]

Delo v Foxconn

V letih garanja v Foxconnu je Yong napredoval od navadnega proizvodnega delavca do upravljavca linije. To delovno mesto je zelo stresno. Za razliko od navadnega delavca v proizvodnji je bil kot vodja linije izpostavljen pritiskom iz dveh smeri – od zgoraj in od spodaj. Yong je čutil pritisk hierarhične organizacije dela. Če gre v proizvodnji kaj narobe, lahko vodjo linije odpustijo: »Ne moreš delati po svoje, ker lahko zelo hitro pride do nesreče pri delu.« Delo je bilo prav tako težko in naporno. Yong je moral pogosto delati čez deveto uro zvečer, nagrajevanje pa je bilo vse prej kot visoko. Po zadnjem povišanju plač je Yong prejel osnovno plačo 2200 jenov (135 eur), toda cene so prav tako narasle. Še posebej se je povišala najemnina. Ta se je

več kot podvojila, s 140 juanov na več kot 300 juanov! »Dve tretjini moje mesečne plače sem porabil za najemnino, vodo in elektriko, za katero so stroški znašali od 400 do 500 juanov, naročnina za mobilni telefon 200 do 300 juanov, cena hlač 100 juanov, čevlji med 100 in 200 juanov in letna garderoba med 700 in 800 juanov. To je veliko več kot 1.000 juanov. Če sem šel jesti s prijatelji, mi je vsak mesec, ostalo ...« je zavzdihnil. »Tako ti ne ostane nič denarja ...» »Kako je z zvišanjem plač navadnih proizvodnih delavcev?« smo še vprašali. Yong je odvrnil: »Osnovna plača navadnih delavcev se bo zdaj povišala na 2000 juanov, vendar je treba najprej opraviti oceno uspešnosti. Oceno uspešnosti opravljamo vsake tri mesece. Temu, ki ni izpolnil pričakovanj, se plača zniža do 1.200 juanov. Tudi če opravite preizkus, se delovna uspešnost dnevno spremlja. Za preskus delovne uspešnosti smo zadolženi vodje proizvodnih linij.«¹³⁵

Vir: Pričujoči odlomki so vzeti iz preiskovalnega projekta v Foxconnu, glej: PUN Ngai, Lu Huilin, Guo YuHua, Shen Yuan (2012): Wo Zai Fushikang (Me at Foxconn), Peking. Nemška različica je izšla marca 2013: iSlaves – izkoriščanje in upor na Kitajskem v Foxconn tovarnah; glej <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>.

¹³⁵ 1 Euro je enak 6,96 Kitajskih juanov (NBS; maj 2015).

PRIČEVANJE DELAVCEV ... BESEDILO 2. SKUPINE: ZDRAVJE IN VARSTVO PRI DELU

Prejeli boste odlomek iz intervjuja z delavcem, zaposlenim v proizvodnji mobilnih telefonov. Ko preberete intervju, se osredotočite predvsem na podatke v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu.

ZENG – NEZNOSNA BOLEČINA

Napisal Li Changjiang

Zenga smo obiskali nekega sončnega avgustovskega popoldneva. Ležal je v svoji bolniški postelji. Po drugi operaciji, ki jo je pravkar prestal, je še zmeraj okrevaj. Podjetje je nekoga poslalo k njemu na obisk, vendar pa se nista poznala od prej, zato sta komaj kaj spregovorila. V intervjuju je Zeng povedal svojo zgodbo o Foxconnu. Zeng, ki prihaja iz Hunana, je začel svoje delo pri Foxconnu že tri leta poprej znotraj korporacijske skupine v CMMSG. [...] Na delovnem mestu je prevzel različne planske in razvojne naloge ter vzdrževanje strojev. To so naloge tehnika, vendar pa vsega še ni znal. Njegova osnovna plača je znašala nekaj več kot 1.000 juanov¹³⁶, skupaj s stanovanjem, dodatkom za hrano in drugimi dodatki je njegov prihodek znašal nekaj več kot 2000 juanov. Nadurnega dela mu niso plačali. [...] Ko smo ga vprašali o poškodbah, je Zeng vztrajal, da to ni bila njegova krivda. Ko so prispeli novi stroji, niso dovolj dobro preverili, ali so sploh varni, prav tako pa v zvezi z njihovim upravljanjem ni bilo nobenega usposabljanja. Ko je porinil roko v stroj, da bi obrnil vijak, se je nekaj v stroju premaknilo in mu zdrobilo roko.

Po nesreči je podjetje pod pritiskom Centralnega oddelka za varnost ponovno preverilo stroje, pregledalo navodila in usposobilo delavce. "Če Centralni oddelek za varnost naroči preiskavo, potem se bodo zelo potrudili, da pravočasno pripravijo usposabljanje za varno delo." [...] Centralni oddelek za varnost skrbi za vse zadeve v povezavi z varnostjo. Če se v oddelku zgodi nesreča pri delu, potem jo raziščejo na licu mesta. Preverjajo vse v zvezi z varnostjo pri delu pri vseh Foxconnovih korporacijskih skupinah.

Če ugotovijo kršitve v oddelku, vodstvu oddelka zmanjšajo ali celo ukinejo dodatek na uspešnost. [...] Če se pri delu zgodi nesreča in zanjo izvejo nadrejeni, se vodstvu oddelka dodatki zelo zmanjšajo. Predstojnik oddelka v poprečju prejme od 30.000 do 40.000 juanov dodatkov, direktor in njegov namestnik pa vsaj 70.000 ali 80.000 juanov. Če v zvezi z nesrečo pri delu prejmejo ukor, dobijo vsaj polovico manj. Če upoštevamo to dejstvo, postane razumljivo, da stroške zdravljenja ob delovni nesreči raje plačajo iz svojega žepa. [...]

O Zengovi nesreči so poročali nadrejenim in kaj kmalu so ugotovili, da je šlo za nesrečo pri delu. Trajalo je dva tedna, kar šteje za zelo hitro. Tudi pisno potrdilo, da je šlo za nesrečo pri delu, je prispelo relativno hitro. Da je vse potekalo tako hitro, Zeng pripisuje dejstvu, da je bil pri tem vztrajen. "V takem primeru moraš biti vztrajen, če hočeš, da se kaj premakne. Klical sem vsak dan."

[...] Popolnoma nesprejemljivo je, da so Foxconnovi delavci, ki so utrpeli škodo v nesreči pri delu, pri tem tudi kaznovani. Zeng je imel srečo, da je dobil le manjšo kazen. "Nisem dobil ukora, ampak sem bil opozorjen. Če bi moj primer dobil velike razsežnosti, bi to sprožilo disciplinske ukrepe na treh ravneh – za vodjo linije, skupinovodjo in za vodjo oddelka. Vodja linije bi bil nemudoma odpuščen, druga dva pa bi izgubila dodatke." Odkar je zaposlen v Foxconnu, je Zeng videl in slišal še za nekaj nesreč pri delu. "V Foxconnu se nesreče pri delu dogajajo vsak dan." Zaradi omenjenih razlogov pa nadrejeni zvedo le za nekatere. Šefi nesreče pri delu večinoma prikrivajo.

Vir: Pričujoči odlomki so vzeti iz preiskovalnega projekta v Foxconnu, glej: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): *Wo Zai Fushikang (Me at Foxconn)*, Beijing. Nemška različica je izšla marca 2013: *iSlaves - exploitation and resistance in China's Foxconn factories*; glej <http://www.gongchao.org/de/islaves-buch>.

¹³⁶ 1 euro je vreden 6,96 kitajskih juanov (NBS, maj 2015).

PRIČEVANJE DELAVCEV ... BESEDILO 3. SKUPINE: SLOG VODENJA

Prejeli boste odlomek iz intervjuja z delavcem, zaposlenim v proizvodnji mobilnih telefonov. Ko preberete intervju, se osredotočite predvsem na podatke v zvezi s slogom vodenja.

LI IN ZANG – HOČEM PRAVI IPHONE 4

napisala Han Yuchen in Ren Yan

Lija in Zanga smo spoznali v majhni trgovini z mobilnimi telefoni in električnimi napravami v bližini Foxconnovega kompleksa v Shenzhen-GuanLanu. Po naključju sta bila oblečena v službene obleke tistega dela podjetja, kjer izdelujejo Appleve izdelke. Poigravala sta se s ponaredkom iPhone 4. Postali smo radovedni, zato smo ju ogovorili. Izkazalo se je, da sta vodji linije, kjer izdelujejo iPhone 4. [...]

Poudarek na slogu vodenja

[...] Li je začel: "Bolje, da slog vodenja ne ostane skrivnost. Javnost naj izve o tem, saj nas bo to nekoliko zaščitilo. Uporabljajo paravojaške metode. Ko sva tu začela, še nisva poznala pravil. Doma smo vse počeli zložno in sproščeno, tukaj pa je vse nadzorovano in po pravilih. Nekoč sem se na stranišču zadržal več kot deset minut, in ko sem se vrnil, sem moral za kazen stati v pozoru, znižali pa so mi tudi dodatek za uspešnost in druge dodatke. Tega ne bom nikoli pozabil. (...) Naj navedem primer: v vsaki Foxconnovi korporacijski skupini vsako jutro potekajo sestanki v "vodstvenem središču", kjer poročajo o prejšnjem dnevu. Enkrat sem nadomeščal našega skupinovodjo. To je bilo zelo poučno. Sejna soba se je spremenila v operacijski center. Vse številke v zvezi s proizvodnjo prejšnjega dne so bile

prikazane na velikem zaslonu. Pri tistih zahtevah, ki niso bile izpolnjene, je gorela rdeča luč. Nadrejeni – običajno direktor področja ali direktor – izpostavi proizvodno enoto, ki ni dosegla ciljev. Nato se obrne k skupinovodji in vodji proizvodnih linij in jih začne žaliti. Če meni, da njihova pojasnila niso zadostna, jim trda prede. Priča sem bil, kako so žalili vodjo oddelka, tretjega izvršilnega vodjo po vrsti. Direktor ga je vprašal: "Koliko časa si že zaposlen pri nas?" Odgovoril je: "Deset let." Direktor je odvrnil: "Prekrito, nehaj že upravljati moj denar! Dam ti dva dni. Če bo tukaj še zmeraj svetila rdeča luč, mi boš razložil, kaj nameravaš ukreniti. Če bo po dveh dneh še kar svetlila, boš bodisi prostovoljno odšel, ali pa te bom nagnal." Naslednji dan je pri njegovi liniji še zmeraj gorela rdeča luč, zato je v pisarno prinesel zalogo – poln karton rezancev, s čimer je želel pokazati, da ne namerava oditi prostovoljno. Njegovi podrejeni so takrat delali 18 ur in vsi upravljalci strojev so prišli nazaj. Vsi so razumeli problem in poskušali zmanjšati posledice nedoseganja ciljev. V takih primerih nadurno delo ni plačano, kljub temu pa se morajo vsak dan vpisati ob 8. uri zjutraj in izpisati ob 8. uri zvečer, da bi bilo videti, da dovoljen delovni čas ni bil presežen. Skupinovodje in vodje linij z delavci slabo ravna. Ena vodstvena linija pritiska na drugo in tako naprej, tako pač je." [...]

Vir: Pričujoči odlomki so vzeti iz preiskovalnega projekta v Foxconnu, glej: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): *Wo Zai Fushikang (Me at Foxconn)*, Beijing. Nemška različica je izšla marca 2013: *iSlaves - exploitation and resistance in China's Foxconn factories*; glej <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>.

PRIČEVANJE DELAVCEV ... BESEDILO 4. SKUPINE: UPOR DELAVCEV

Prejeli boste odlomek iz intervjuja z delavcem, zaposlenim v proizvodnji mobilnih telefonov. Ko preberete intervju, se osredotočite predvsem na podatke v zvezi z uporom delavcev.

“STROJ JE MOJ GOSPOD IN GOSPODAR”

Napisal Yang – študent in delavec v proizvodnji v Foxconnu na Kitajskem

Proizvodne kvote in nadzor kakovosti zlorablja delavce, pogosto je verbalno nasilje. To je bilo najbolj očitno ob vsakodnevnih jutranjih sestankih. Najprej so preverili prisotnost po imenih. Nato je vodja linije izpostavil, kaj ni bilo narejeno, in govoril o pomanjkanju čistoče na delovnem mestu, neredu na delovnih klopeh, klepetanju med delovnim časom in površno opravljenem delu. Vsako jutro smo morali najprej poslušati, kako so jih grajali. [...] Nadrejeni zatirajo delavce, za stroji pa delavci izgubljajo smisel in veselje do življenja. Delo ne nudi nikakršnih miselnih izzivov. Vsak dan isti preprosti gibi telesa, ki se ponavljajo tako dolgo, da ljudje postanejo otopeli in brezvoljni. Z mislimi odplavaš stran. Ugotovil sem, da sem imel pri delu nenehne miselne izklope. Ponotranjil sem že vse potrebne gibe, ki jih je zahteval stroj, in zalotil sem se, da ne vem več, ali sem prejšnji delovni kos obdelal, ali ne. Moral sem vprašati kolega, da je preveril za mano. [...] Pogosto sem imel občutek, da je stroj gospod in moj gospodar, ki mu kot suženj češem lase. Nisem smel česati prehitro, pa tudi ne prepočasi. Moral sem ga česati čisto in snažno, noben lasek se ni smel zlomiti, tudi glavnika nisem smel izpustiti, in če vsega nisem delal prav, sem bil grajan. [...]

Nekega dne mi je eden od delavcev povedal, da v januarju tistega leta niso plačali nadur, zaradi česar so delavci prekinili z delom. [...] Več ljudi je prevzelo pobudo in tega dne odpovedalo nadure. Pridružili so se jim tudi drugi delavci v

tovarni in na koncu delovnega dne so zapustili tovarno, ne da bi opravili eno samo naduro. Nekateri od tistih, ki so pričeli upor, so pozneje zapustili podjetje ali pa so jih premestili v drug oddelek.

V delavnicah je bilo mogoče opaziti različne načine prekinjanja dela, da bi si delavci lahko odpočili. Nekega dne je moj kolega Ming prišel k meni. Ker sva prijatelja, me je zanimalo, čemu postopa naokrog. “Stroj se je pokvaril,” je dejal. “Super!” sem odgovoril. Malo je postal, potem pa zašepetal: “Sam sem ga pokvaril. Aktivirati moram le stikalo za klic v sili, pa se stroj ustavi. Stikalo sem pomaknil v prvotni položaj, tako da nihče ni mogel ugotoviti, kaj se je zgodilo.”

Drugi delavec mi je povedal, da v času, ko je preveč obremenjen, ali ko potrebuje nekaj minut miru, vzame paket sicer pravilno izdelanih delov in jih obravnava kot nepopolne ali pa jih pokvari, da jih mora popravljati. Tako lahko zmanjša proizvodno kvoto in zniža hitrost dela. Povedal mi je še: »Moj kolega iz nočne izmene je zavrgel dve škatli s popolnimi deli.« Seveda pa obstaja še preprostejša oblika protesta – glasovanje s pomočjo nog: preprosto odideš. Nekoč sem po izmeni od nekega delavca prejel SMS sporočilo, ki se je glasilo: »Dal sem odpoved! Nič ni narobe, razen, da si ne želim več nočnega mučenja.« Pa je za Foxconn delal le 35 dni ...

Vir: Pričujoči odlomki so vzeti iz preiskovalnega projekta v Foxconnu, glej: Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan (2012): *Wo Zai Fushikang (Me at Foxconn)*, Beijing. Nemška različica je izšla marca 2013: *iSlaves - exploitation and resistance in China's Foxconn factories*; glej <http://www.gongchao.org/de/slaves-buch>.

>>> MOJA LETA V FOXCONNU ...

RAZČLEMA INTERVJUJEV O DELOVNIH RAZMERAH

Udeleženci bodo skozi tehniko nevihte možganov oblikovali svoje zamisli o idealnem delavniku. Na osnovi podatkov, ki jih bodo pridobili iz intervjujev o delovnih pogojih v proizvodnji mobilnih telefonov, bodo v skupinah razpravljali o posameznih vidikih. Na koncu udeleženci primerjajo pridobljeno znanje z lastnim pojmovanjem idealnega delavnika.

Plenarno, delo v skupinah

45 min

Film, navodila za delo (preslikaj/natisni predlogo), prenosnik z dostopom do svetovnega spleta, projektor, moderatorske kartice, velike pole papirja, bučice, pisala

Priprava nevihte možganov

Na moderatorjevi kartici so po točkah navedene naslednje postavke:

- delovni čas;
- osebni prejemki;
- zdravje in varstvo pri delu.

Na table pa so zapisana naslednja vprašanja:

- Kako dolg naj bi bil v poprečju vaš delovni dan?
- Koliko bi želeli, da znaša vaša plača?
- Koliko dni letnega dopusta bi radi imeli?
- Koliko ur prek delovnega časa bi bili pripravljeni delati in pod kakšnimi pogoji?
- Kaj se vam zdi pomembno z vidika zdravja in varnosti pri delu?

Priprava na delo po skupinah

Pripravite prenosnik z dostopom do svetovnega spleta, projektor in film Moja leta v Foxconnu. Film je dostopen na <http://en.labournet.tv/video/6587/those-were-my-years-foxconn>. Pripravite tudi navodila za delo v skupinah (preslikaj/natisni predlogo).

Izpeljava nevihte možganov

Udeleženci prosto odgovarjajo na vprašanja, ki so zapisana na tabli. Učitelj beleži odgovore tako, da jih zapiše na ustrezno moderatorsko kartico – delovni čas, osebni prejemki, zdravje in varstvo pri delu.

Izpeljava dela v skupinah

Udeleženci si skupaj ogledajo film. Po ogledu lahko postavijo vprašanja ali podelijo komentarje, nato se razdelijo v tri skupine:

- 1. skupina: opis dela in plačilo;
- 2. skupina: področje zdravja in varstva pri delu;
- 3. skupina: kako podjetje obravnava nesreče pri delu.

Ovrednotenje

Rezultati skupinskega dela se uskladijo v plenarnem delu. Učitelj zapisuje ugotovitve na moderatorjevo kartico in jih primerja z rezultati nevihte možganov. Udeleženci ugotavljajo podobnosti in razlike med obema. Gradivo, ki tako nastane, lahko naknadno izpostavijo v izložbenem oknu proizvodnja (Glejte metodo V čem je problem?).

Različice

Če udeleženci ne premorejo ustreznega mobilnega telefona, da bi si na njem ogledali dele intervjuja, lahko posamezne odlomke znova pogledajo v večji skupini na računalniku.

MOJA LETA V FOXCONNU ... NAVODILA ZA DELO

1. SKUPINA: OPIS DEJAVNOSTI (DELA) IN PLAČILA ZA DELO

V naslednjih 5 minutah si boste ogledali intervju z delavko, prej zaposleno v proizvodnji mobilnih telefonov. Med ogledom intervjuja bodite pozorni predvsem na podatke v zvezi z delom in plačilom. Nato na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

Vprašanja ob intervjuju

- Kaj vas je vznemirilo/pritegnilo/presenetilo med ogledom intervjuja?
- Kakšno delovno mesto ima Liu Xing ?
- Kako dolg je v poprečju njen delovni dan?
- Kakšna je njena naloga? Kaj izdeluje?
- Kakšna je njena plača?

2. SKUPINA: ZDRAVJE IN VARSTVO PRI DELU

V naslednjih 5 minutah si boste ogledali intervju z delavko, prej zaposleno v proizvodnji mobilnih telefonov. Med ogledom intervjuja bodite pozorni predvsem na podatke v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu. Nato na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

- Vprašanja ob intervjuju
- Kaj vas je vznemirilo/pritegnilo/presenetilo med ogledom intervjuja?
- Kolikšen delež od prodajne cene iPhone znaša Liu Xingina plača?
- Katere nevarnosti opisuje v intervjuju?
- Kako je opisala varnostne ukrepe v tovarni?
- Katere razloge je izpostavila v zvezi z varnostnimi ukrepi?

3. SKUPINA: UKREPI PODJETJA OB NESRECAH PRI DELU?

V naslednjih 5 minutah, si boste ogledali intervju z delavko, ki je bila prej zaposlena v proizvodnji mobilnih telefonov. Med ogledom intervjuja bodite pozorni predvsem na podatke v zvezi z ukrepi podjetja ob delovnih nesrečah. Zatem na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

Vprašanja ob intervjuju

- Kaj vas je vznemirilo/pritegnilo/presenetilo med ogledom intervjuja?
- Kako Liu Xing opisuje navade pri obravnavi nesreč pri delu v podjetju?
- Kakšne posledice ima to za delavce?
- Katere razloge za tako ravnanje je izpostavila v intervjuju?
- Kaj si Liu Xing želi?

>>> TUKAJ BO TREBA ŠE VELIKO STORITI!

RAZČLEMBE INTERVJUJA

IN DISKUSIJA O ALTERNATIVNIH UKREPIH

Udeleženci opredelijo razloge, zakaj je težko uveljaviti minimalne standarde pri delovnih pogojih v proizvodnji mobilnih telefonov. Spoznajo, kakšen vpliv imajo različne interesne skupine (deležniki), in premislijo o položaju, ki ga imajo kot potrošniki.

Udeleženci v skupini preberejo/si ogledajo intervju in se pogovrijo o različnih pogledih deležnikov na delovne pogoje. Ugotovitve plenarno predstavijo.

Priprava

Za vsakega udeleženca pripravite izvod intervjuja (preslikaj/natisni predlogo). Pripravite navodila za delo po skupinah (preslikaj/natisni predlogo).

Izpeljava

Udeleženci vsak zase preberejo intervju. Nato se razdelijo v tri skupine.

- 1. skupina: pogledi delavcev;
- 2. skupina: pogledi dobaviteljev;
- 3. skupina: pogledi proizvajalcev mobilnih telefonov.

Vsaka skupina prejme ustrezna navodila za nalogo. Ponovno preberejo intervju, pri čemer so pozorni na perspektivo izbranega deležnika. Pisno odgovorijo na vprašanja, ki so zapisana v nalogi.

Individualno delo, skupinsko delo, plenum

45 min

Intevju, navodila za delo (preslikaj/natisni predlogo), velike pole papirja, pisala

Evalvacija

Skupine predstavijo svoje ugotovitve na plenarnem zasedanju. Skozi proizvodno verigo bodo skupaj izpostavili in obravnavali kršitve in pomanjkljivosti v delovnih pogojih ter premislili, kdo je odgovoren za stanje. Posebej bodo premislili vlogo in moč potrošnika v tem kontekstu. Evalvacija lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

- Zakaj delavci delajo za nizke plače in prek delovnega časa?
- Zakaj dobavitelji težko spoštujejo minimalne standarde dela?
- Zakaj se proizvajalci odzivajo na pomanjkljivosti?
- Kakšen vpliv pa imajo potrošniki?
- Kako lahko potrošniki vršijo pritisk na proizvajalca?

Ustvarjeno gradivo lahko razstavijo v izložbenem oknu proizvodnja (glej metodo V čem je problem?).

TUKAJ JE TREBA ŠE VELIKO STORITI! NAVODILA ZA DELO

1. SKUPINA: DELAVCI

Še enkrat preberite intervju s Cornelio Heydenreich iz Germanwatch. Tokrat bodite pozorni na izjave, ki so povezane z delavci. Nato na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

Vprašanja ob intervjuju

- Kaj vas je ob branju/gledanju intervjuja vznemirilo/pritegnilo/presenetilo?
- Kateri razlogi za nadurno delo so navedeni v intervjuju?
- Ali vidite še kakšne dodatne razloge?
- Na kakšen način delodajalci s funkcijo dobavitelja pritiskajo na delavce?
- Kaj bi se moralo po vašem mnenju spremeniti, da bi se razmere za delavce izboljšale?

2. SKUPINA: DOBAVITELJI

Še enkrat preberite intervju s Cornelio Heydenreich iz Germanwatch. Tokrat bodite pozorni na izjave, ki so povezane z dobavitelji. Nato na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

Vprašanja ob intervjuju

- Kaj vas je ob branju/gledanju intervjuja vznemirilo/pritegnilo/presenetilo?
- Katere težave pri uveljavljanju kitajskih nacionalnih standardov dela, na primer 40 ur na teden, so izpostavljene v intervjuju?
- Kaj so vzroki za kršitev in težave pri uveljavljanju teh standardov dela, ki so razvidni iz intervjuja?
- Ali ob izpostavljenih vidite še kakšne druge razloge, da se delovni standardi ne upoštevajo?
- Kaj bi se moralo po vašem mnenju spremeniti, da bi dobavitelji lahko delovali skladno z delovnimi standardi?

3. SKUPINA: PROIZVAJALCI

Še enkrat preberite intervju s Cornelio Heydenreich iz Germanwatch. Tokrat bodite pozorni na izjave, ki so povezane s proizvajalci. Nato na kratko odgovorite na naslednja vprašanja.

Vprašanja ob intervjuju

- Kaj vas je ob branju/gledanju intervjuja vznemirilo/pritegnilo/presenetilo?
- Kaj ste izvedeli o zavezanosti Appla k odpravljanju pomanjkljivosti?
- Kateri razlogi za njihovo zavzetost so navedeni?
- Ali ob izpostavljenih vidite še kakšne druge razloge, da so v Applu nastopili proti kršenju delovnih standardov?
- Kakšen vpliv in moč imajo potrošniki na to, da pristojni spoštujejo delovne standarde?

TUKAJ JE TREBA ŠE VELIKO STORITI! INTERVJU

“TUKAJ BO TREBA ŠE VELIKO STORITI!” FRONTAL 21: INTERVJU S CORNELIO HEYDEN-REICH Z GERMANWATCH

Vpraševalec:

Veliko ljudi niti ne ve, pod kakšnimi pogoji so iPhone, iPad in vsi drugi izdelki izdelani. Kako naj si to predstavljamo? Kdo izdeluje te izdelke in kaj to pomeni zanje?

Cornelia H.:

Ljudje s podeželskih območij se zaposlujejo v mestih, ker jim podeželje ne omogoča, da bi zaslužili dovolj, da bi preživeli sebe in svojo družino. Zato so odvisni od višine plač. Po drugi strani minimalna plača na Kitajskem ne zadošča za preživetje, kar delavce sili, da delajo nadure, podjetja pa to tolmačijo, da delavci želijo zaslužiti več in so za to pripravljeni delati nadure. Vendar nadurno delo ni nujno posledica tega, da delavci želijo delati več, ampak bolj posledica tega, da delajo več, ker samo s plačo ne bi preživeli.

Vpraševalec:

Koliko ur dnevno delajo delavci pri Appleovih dobaviteljih?

Cornelia H.:

Delavci delajo veliko predolgo, pogosto 10 ali 12 ur na dan, včasih tudi dlje. Študija, ki so jo pred kratkim opravili naši partnerji na Kitajskem, nam je pokazala, da je štirinajst ur dnevno normalen delovni čas ob delovnih konicah. To navsezadnje znaša 70 do 100 ur na teden, poleg tega so delavcem v roku treh mesecev dovolili vzeti le dan ali dva dopusta.

Vpraševalec:

Apple je pooblastil Združenje za pravično delo (angleško Fair Labour Association – FLA), da v zvezi s tem opravi pregled za pregledom, razen tega pa obljublja, da bodo do 1. julija 2013 vsaj v Foxconnu uveljavili kitajsko delovno pravo, vsaj tisti del, ki zadeva delovni čas. To pomeni 40 ur na teden in največ 36 nadur na mesec – pričakujete, da se bo to zares zgodilo?

Cornelia H.:

To zavezo bo težko uresničiti, saj dosedanje izkušnje kažejo, da je presežno delo resen in obsežen problem, še posebej ob delovnih konicah pred božičem, ko se povpraševanje po izdelkih poveča. Sprašujem se, kako se bodo v

Apple in posledično pri dobaviteljih uskladili okrog tega.

Vpraševalec:

Torej lahko 1. julija 2013 pričakujemo, da bodo v Foxconnu kitajsko delovno zakonodajo znova prezrli?

Cornelia H.:

Še vedno jim ne verjamem.

Vpraševalec:

Zakaj je to tako težko izvedljivo?

Cornelia H.:

Menimo, da je to predvsem posledica odkupnih praks podjetij: pričakujejo veliko količino visokokakovostnih izdelkov v zelo kratkem času – kratki dobavni roki, in če to ne zadošča, pritisk povečajo tako, da predpišejo tudi penale za presežen dobavni rok.

Vpraševalec:

Je Appleova zaveza pristna ali poskušajo ustvariti le dober vtis?

Cornelia H.:

Mislím, da Apple sedaj dejansko poskuša uveljaviti izboljšave. Drugo vprašanje je, ali so te zadostne. Vendar mislim, da je bil Apple dovolj dolgo pod javnim pritiskom in mora končno nekaj storiti glede tega. Bilo je le preveč škandalov v zadnjih letih. Po drugi strani pa ima Apple absolutno tudi finančne možnosti, da če le hočejo, to lahko storijo. Poleg tega Apple zagotavlja: odlični smo – ne le da izdelujemo odlične izdelke, tudi naša proizvodnja je odlična. Ampak da bi to res dokazali, ne le z besedami, bo po mojem mnenju potrebno še veliko storiti. Menim, da človekove pravice in pravice delavcev niso Appleova prva zapoved, temveč da s politiko podjetja dokazujejo, da je zanje najpomembnejši ustvarjen dobiček. To se izraža v pričakovanjih družbe in v četrletnih podatkih o poslovanju. Res pa je tudi, da si sedaj – ne toliko zaradi vrednot podjetja, ampak predvsem zaradi pritiska javnosti, zanemarjanja človekovih in delavskih pravic ne morejo več privoščiti. In prav področje vrednot je tisto, kjer bi lahko podjetje storilo veliko več in postalo prvak tudi v tem pogledu.

>>> PORABA IN UPORABA

Splošni podatki o potrošnitvi in uporabi

Mobilni telefon danes uporablja prek 4 milijarde ljudi.⁸³

V sedmih letih se je uštevilo uporabnikov mobilnih telefonov povečal s 692 milijonov v letu 2005 na več kot milijardo v letu 2012.⁸⁴

V letu 2009 je v poprečju EU mobilni telefon uporabljalo 96 odstotkov ljudi, starih med 16 in 24 let. Upoštevajoč statistične podatke na Finskem sploh ni več mladih, ki ne bi uporabljali mobilnih telefonov. Celotno v Romuniji, kjer je prodiranje mobilnih telefonov najpočasnejše, ga uporablja 83 odstotkov mladih.⁸⁵ Danes vseh po Evropi mobilne telefone zamenjujejo pametni telefoni. Pametni telefoni so tako v decembru 2012 nadomestili že več kot polovico vseh mobilnih telefonov v državah EU. Vendar pa se med državami kažejo tudi pomembne razlike; tako je v Veliki Britaniji 64 odstotkov mobilnih telefonov nadomestil pametni telefon, medtem ko je v Nemčiji delež teh le 51 odstotkov. Kakorkoli že, tri četrtine mobilnih aparatov, ki jih ljudje danes kupijo na novo, predstavljajo pametni telefoni.⁸⁶

Delež uporabnikov je v letu 2011 narasel na 40 odstotkov.⁸⁷ Pričakovali so, da bo v letu 2012 prvič prodanih več pametnih kot običajnih mobilnih telefonov.⁸⁸

Pomen mobilnih telefonov

Za mnogo mladih ljudi imajo mobilni telefoni najvišjo stopnjo pomembnosti. Še posebej pomembna se zdi znamka telefona. Tako je na primer 37 odstotkov mladih v EU odgovorilo, da je zanje zelo pomembna priljubljenost proizvajalca.⁸⁹

V določenih okoliščinah lahko postane znamka telefona razlog za trpinčenje in izključitev posameznika iz skupine.

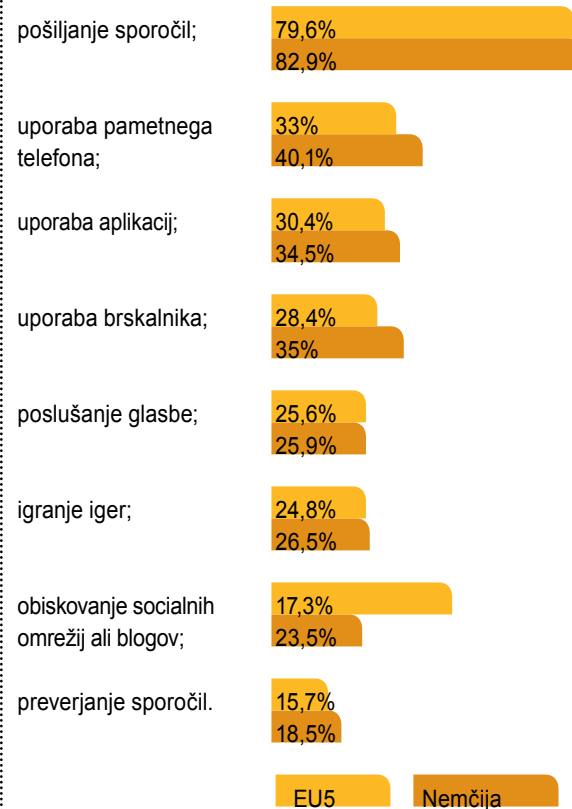
Uporaba mobilnega telefona

Zaradi svoje vsestranske uporabnosti so pametni telefoni postali majhni prenosni računalniki. Omogočajo nove oblike sporazumevanja in zaradi tega pomembno vplivajo na družbeno življenje mnogih ljudi.⁹⁰

Večnamenski telefoni so postali pomemben del življenja mnogih mladih ljudi.⁹¹

Večina mladih v EU mobilni telefon uporablja za pošiljanje besedilnih sporočil (SMS). Razen tega pa jim njegova funkcionalnost omogoča, da se povežejo s socialnimi omrežji na svetovnem spletu. Uporaben je še za igre in predvajanje glasbe.

Uporaba funkcij mobilnega telefona v Nemčiji in Evropi

Trajnostna uporaba mobilnih telefonov

Uporaba izdelkov ne vpliva le na gospodarski in socialni položaj ljudi, ampak tudi na okolje. Potrošniško vedenje in proizvodnja izdelkov imata velik vpliv na zmanjševanje okoljskih vplivov.⁹² Trajnostno vedenje potrošnikov je povezano z življenjskim slogom, ki pri nakupovanju in uporabi izdelkov upošteva različne okoljske in družbene vidike okolja, kakor tudi razpoložljivost virov in vsakdanjem življenju.⁹³ Trajnostno potrošništvo lahko vpliva na vse ravni vrednosti v verigi, v kateri izdelek nastane, v celoti pa upošteva tudi življenjski cikel nekega izdelka.⁹⁴ V angleško govorečih deželah so oblikovali enoznačne smernice za vedenje potrošnikov, tako imenovane R-pravila:⁹⁵

- Rethink: slov. premislimo, ali nekaj v resnici potrebujemo ali se celo odrečemo nekemu izdelku!
- Reduce: slov. zmanjšati: pri porabi blaga bodite varčni, pri nakupu pa upoštevajte načelo manj je več in izbirajte blago, ki je izdelano na pravičen način!

⁸³Prim. Germanwatch 2012, str.5.

⁸⁴Prim. Statista o.J.

⁸⁵Prim. Statista o.J.

⁸⁶Prim. Techfieber o.J.

⁸⁷Prim. BMBF 2012, str.34.

⁸⁸Prim. BMBF 2012, str.34.

⁸⁹Prim. Statista o.J.

⁹⁰Prim. BMBF 2012a, str. 4.

⁹¹Prim. BMBF 2012b, str. 1.

⁹²Prim. BMUB 2013.

⁹³Prim. BMUB 2013.

⁹⁴Prim. BMUB 2013.

⁹⁵Prim. BMBF 2012, str. 39.

⁹⁶Prim. BMBF 2012, str. 38.

- Repair: slov.: vzdržujte in popravljajte izdelke, saj tako podaljšate življenjsko dobo izdelka!
- Refuse: slov.: zavrnite nakup novega izdelka, če za to ni potrebe; posojajte, izmenjujte in prodajajte (stare) izdelke!
- Reuse: slov.: ponovno uporabite izdelke, dokler niso možno-sti uporabe izčrpane – npr. predelajte staro obleko!
- Recycle: slov.: ne zavržite stvari, ampak jih podarite, prepustite drugim, prav tako jih ne odlagajte kjerkoli – predelava odpadkov!

Ta pravila so veljavna tudi pri uporabi mobilnih telefonov. V povprečju je mobilni telefon v uporabi le 18 do 24 mesecev, čeprav večina naprav deluje veliko dlje.⁹⁶ S podaljšano uporabo pomembno prispevamo k ohranitvi naravnih virov in varovanju okolja. Obstaja več načinov, s katerimi lahko podaljšamo življenjsko dobo mobilnega telefona, med drugim s skrbnim ravnanjem. Ovitek ščiti telefon pred praskami, vlago in udarci. Tudi pravilno polnjenje baterije podaljšuje njegovo uporabnost.⁹⁷ Vključen aparat troši energijo, tudi če je v mirovanju, zato je priporočljivo, da ga ponoči izključite ali izberete profil "polet".

Nakup pravičnega telefona – "Fairphone"

Fairphone je ime socialnega podjetja s sedežem na Nizozemskem, ki si prizadeva za sledljivost in preglednost v produkcijski verigi blaga in za razumevanje zveze med izdelki in njihovimi lastniki.⁹⁸ Družba je zato razvila nadpomenski izraz Fairphone, saj nasprotno od pametnega telefona ne poudarjajo tehničnih popolnosti naprave, ampak opozarjajo na družbene in okoljske vidike v proizvodnih procesih.⁹⁹ Z zasnovo pravičnega izdelanega pametnega telefona so hoteli opozoriti na krivice in pomanjkljivosti v proizvodni verigi mobilnih telefonov, predvsem pa prispevati k iskanju ustreznih rešitev. Z ustvarjanjem alternative na trgu pametnih telefonov, želi podjetje omejiti industrijo.¹⁰⁰ Fairphone je izdelan brez izkoriščanja oseb in z majhnim vplivom na okolje. Zavzemajo se, da bi v procesu izdelave upoštevali naslednje vidike:

- podaljšana garancija (življenjska doba) izdelkov in izboljšane možnosti za popravila;
- preverjen izvor surovin, kot sta koltan in kositer, ki izhajajo iz konfliktnih območjih – le iz certificiranih rudnikov;
- zagotavljanje pravičnih razmer v proizvodnji sestavnih delov – v sodelovanju s kitajskimi dobavitelji.
- V javni razpravi so ti vidiki Fairphona podvrženi kritikam. Najpogostejši ugovori so združeni v naslenjih izjavah:
- opredelitev pravičnih delovnih razmer ni dovolj nazorna;
- uporaba "ne-konfliktnih" surovin še ne zagotavlja, da so te pridobljene v pravičnih delovnih razmerah;
- izraz Fairphone zavaja potrošnike, ker pametni telefoni ne morejo biti izdelani v povsem pravičnih delovnih pogojih.

Tudi nizozemsko socialno podjetje priznava, da je nemogoče jamčiti za pravično proizvodnjo v celoti, saj je proizvodna veriga zelo kompleksna in jo je težko nadzorovati.¹⁰¹ Kljub vsemu pa je treba poudariti, da Fairphone pomeni pomemben korak na poti odpravljanja krivic in k ustvarjanju pravičnih delovnih razmer v proizvodnji mobilnih telefonov.

Uporabljeni viri

- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012: „Die Rohstoff-Expedition“ (The Raw-Material Expedition). Discover what's inside of your/a cellular phone! Learning and working material.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012a: Factsheet 8. The cellular phone in the everyday life of young people.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012b: Factsheet 9. Sustainable use of cellular phonestr.
- Germanwatch 2012: Still no fair cellular phonestr. Follow-up study on the corporate responsibility of German cellular network operatorstr.

Svetovni splet

- BMUB 2013: <http://www.bmub.bund.de/themen/wirtschaft-produkte-ressourcen/produkte-und-umwelt/produktbereiche/nachhaltiger-konsum/> (na dan 15. 2. 2015).
- Fairphone 2013: <http://www.fairphone.com/> (na dan 15. 2. 2015).
- Statista: <http://de.statista.com/> (na dan 15. 2. 2015).
- Süddeutsche Zeitung digital 2013: <http://www.sueddeutsche.de/digital/gerechtes-smartphone-das-kann-das-fair-phone-1.1690428> (na dan 15. 2. 2015).
- Techfieber: <http://www.techfieber.de/> (na dan 15. 2. 2015).
- Techfieber o.J.: <http://www.techfieber.de/> (na dan 15. 2. 2015).

⁹⁷Prim. BMBF 2012, str. 40.

⁹⁸Prim. Fairphone 2013.

⁹⁹Prim. Fairphone 2013.

¹⁰⁰Prim. Fairphone 2013.

¹⁰¹Prim. Süddeutsche Zeitung digital 2013.

>>> JAZ IN MOJ MOBILNI TELEFON

POTOVANJE OB TEMI PORABA IN UPORABA MOBILNIH TELEFONOV

Udeleženci naj izrazijo svoje poglede v zvezi z uporabo mobilnih telefonov in kako se vedejo kot potrošniki.

Sodelujoči bodo potovali skozi postaje, ki so namenjene premišljevanju o uporabi in vedenju potrošnikov v povezavi z mobilnimi telefoni. Tako bodo premislili o vlogi, ki jo ima mobilni telefon v njihovem vsakdanjiku, o lastnih potrošniških vzorcih in razsežnostih, ki jih prinaša uporaba mobilnega telefona.

Priprava

Pripravite plakate in gradivo, ki je predvideno za posamezno postajo (glej opis postaj).

Da bi spodbudili sodelovanje udeležencev pri pripravi in vrednotenju na posameznih postajah, lahko udeleženci tudi izberejo postajo, na kateri bi želeli sodelovati kot pokrovitelji. Ti udeleženci sodelujejo pri začetni postavitvi postaj in pri končnem vrednotenju in se na vlogo posebej pripravijo.

Izpeljava

Udeleženci potujejo od postaje do postaje, ki so razporejene v prostoru. Sami se odločijo o smeri in zaporedju potovanja, pa tudi o tem, koliko časa se bodo zadržali na določeni postaji.

Evalvacija

Po končanem potovanju vsako postajo plenarno ovrednotimo. Rezultate ali posplošene slike s posameznih postaj predstavi učitelj ali pooblaščen pokrovitelj postaje bodisi v sprehodu skozi

✍ Individualno delo, plenarno

🕒 45 min

✂ Glej opis posameznih postaj

postaje ali pa neposredno s kratkim govornim povzetkom. Evalvacija lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

- Koliko udeležencev se je ustavilo na postaji?
- Ali je v rezultatih kaj posebno presenetljivega?
- Katere izjave iz tihe razprave so najpomembnejše?
- Katere izjave iz tihe razprave so najbolj presenetljive?

Napotki za učitelja

Pozorni bodite na to, da se udeleženci ne bodo predolgo zadržali na eni postaji. Dobro je, da jih na to opozorite že na začetku potovanja, pozneje – npr. na polovici predvidenega časa – pa jih z zvočnim signalom opozorite še enkrat. Če menite, da se bodo udeleženci na posamezni postaji zadržali več kot pet minut, je bolje, da postavite le tri postaje.

>>> POSTAJA ENA NI NOBENA!

Udeleženci izrazijo svoje potrošniške navade in poglede v povezavi z mobilnimi telefoni. Na pripravljen plakat lahko zapišejo, koliko telefonov so že imeli, koliko jih trenutno imajo in koliko od teh jih uporabljajo.

Priprava

Pripravite tri plakate, ki predstavljajo tri ladje. Na vsaki ladji je napisano eno od spodnjih vprašanj (glej skico postaje Ena ni nobena!):

- Koliko mobilnih telefonov si že imel?
- Koliko mobilnih telefonov trenutno uporabljaš?
- Koliko mobilnih telefonov, ki jih ne uporabljaš več, še imaš doma?

Plakati naj bodo obešeni na vidnem mestu v prostoru. Ob plakatu naj bo žig z blazinico. Navodila za delo naj bodo napisana na plakatu (glej skico plakata). Plakat za tiho diskusijo z nedokončanim stavkom "Dobil bom nov mobilni telefon, ko (če) ..." naj bo prav tako pripravljen.

Izpeljava

Udeleženci odgovarjajo na vprašanje na plakatu tako, da s številom žigov označijo število enot mobilnega telefona. Na plakat, ki je namenjen tihi diskusiji, pa pisno dokončajo nedokončani stavek "Dobil bom nov mobilni telefon, ko (če) ..."

Individualno delo

Približno 5 minut

Plakati, 3 žigi, žig blazinice

Alternativno: 4 prozorne posode, frnikole in krajevne razglednice

Evalvacija

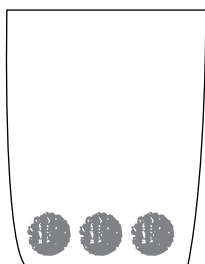
Učitelj ali pooblaščen pokrovitelj izpelje evalvacijo ob koncu potovanja. Podrobnejši opis evalvacije je predlagan v opisu te metode.

Različice

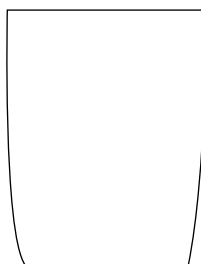
Namesto žiga lahko uporabite frnikole ali kaj drugega. V tem primeru namesto plakatov uporabite prazne posode, ki simbolizirajo ladje. Na vidno mesto postavite štiri prazne posode, pred njimi pa škatlo s frnikulami in kupčkom praznih kartic. Vsako vprašanje napišite na svojo razglednico in jo postavite k prazni posodi. Udeleženci bodo na vprašanja odgovarjali tako, da bodo v posodo odložili ustrezno število frnikul. Pri tihi diskusiji pa bodo stavek dokončali tako, da ga bodo zapisali na prazno kartico in jo odložili v prazno posodo.

Na vsako vprašanje odgovori tako, da na plakat pritisneš ustrezno število žigov.

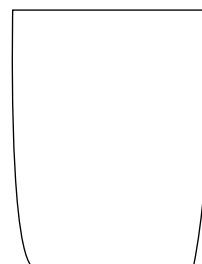
Koliko mobilnih telefonov si že imel?

Koliko mobilnih telefonov trenutno uporabljaš?

Koliko mobilnih telefonov, ki jih ne uporabljaš več, še imaš doma?

>>> POSTAJA KLEPETANJE, SRFANJE, SMS-ANJE

Udeleženci navajajo, s kakšnim namenom uporabljajo mobilni telefon v vsakdanjem življenju. Pri vsakem od navedenih namenov uporabo opredelijo svoj položaj.

Priprava

Pripravite velik plakat z naslednjimi izjavami o namenu uporabe mobilnega telefona:

Mobilni telefon uporabljam za ...

- klicanje;
- pošiljanje SMS sporočil;
- klepetanje;
- igranje iger;
- budilko;
- poslušanje glasbe;
- organiziranje sestankov;
- srfanje po spletu;
- drugo.

Pod vsako izjavo je prikazana baterija telefona z ločenimi polji (glej skico postaje Klepetanje, srfanje, SMS-anje).

Navodila za delo so napisana na plakatu (glej skico plakata).

Plakat z nedokončanim stavkom »Svojega mobilnega telefona nikoli ne bi uporabil za ...« naj bo pripravljen za tiho razpravo.

Izpeljava

Udeleženci s pomočjo barvic na bateriji pod vsako izjavo označijo, kako pomembna je zanje določena možnost uporabe. Pri vsaki izjavi lahko označijo poljubno število polj. V skupnem pa lahko pobarvajo največ deset polj. Pri kategoriji drugo lahko dodajajo tudi druge možnosti

Individualno delo

Pribl. 5 min

Plakati, pisala

Alternativno: 10 barvnih samolepilnih lističev/trakcev na udeleženca

uporabe.

V tihi razpravi na plakat zapišejo nadaljevanje nedokončanega stavka: »Svojega mobilnega telefona nikoli ne bi uporabil za ...«.

Evalvacija

Učitelj ali pooblaščen pokrovitelj izpelje evalvacijo ob koncu potovanja. Podrobnejši opis evalvacije je predlagan v opisu te metode.

Različice

Namesto, da bi posamezna polja barvali, lahko vizualizacija pomembnosti predlaganih izjav o možnosti uporabe mobilnega telefona poteka tako, da udeleženci k posamezni izjavi pritisnejo poljubno število samolepilnih trakcev, pri čemer jih lahko v skupnem porabijo največ deset.

Napotki za učitelja

Pri uporabi samolepilnih trakcev opozorite udeležence, naj jih pri posamezni izjavi vodoravno lepijo drugega ob drugem, tako da je že na prvi pogled mogoče primerjati izjave med seboj. Pod vsako napisano izjavo lahko označite mesto, kamor bodo udeleženci lahko prilepili prvi trakec.

**Za kakšen namen uporabljate svoj mobilni telefon?
V celoti lahko pobarvate deset različnih polj!**

Mobilni telefon uporabljam za klicanje itd.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

>>> POŠTAJA MOBILNI TELEFON, RAČUNALNIK IN DRUGO

Udeleženci razložijo, kako pomemben je zanje mobilni telefon v primerjavi z drugimi elektronskimi napravami. Z uporabo vidnih simbolov bodo opredelili pomembnost posameznih potrošniških dobrin.

Priprava

Na veliko polo papirja narišite zmagovalne stopničke (glej skico postaje Mobilni telefon, računalnik in drugo). Za vsakega udeleženca preslikajte/natisnite predlogo s simboli elektronskih naprav in jih postavite k plakatu. Simboli prikazujejo:

- mobilni telefon;
- PlayStation;
- MP3 predvajalnik;
- televizija;
- radio;
- računalnik.

Navodila za delo so napisana na plakatu (glej skico plakata).

Plakat z nedokončanim stavkom »Dan brez mobilnega telefona, bi bil zame (kakor) ...« naj bo pripravljen za tiho razpravo.

Individualno delo

Pribl. 5 min

Simboli (preslikaj/natisni predlogo), plakati, škarje, bucike ali lepilo

Izpeljava

Udeleženci bodo na predlogi izbrali tri zanje najpomembnejše elektronske naprave, jih izrezali in nato po pomembnosti prilepili na ustrezno zmagovalno stopničko (najpomembnejšo na prvo mesto). Zatem na plakatu tihe razprave zapišejo nadaljevanje nedokončanega stavka »Dan brez mobilnega telefona, bi bil zame (kakor) ...«.

Evalvacija

Učitelj ali pooblaščen pokrovitelj izpelje evalvacijo ob koncu potovanja. Podrobnejši opis evalvacije je predlagan v opisu te metode.

Različice

Namesto skupnih stopničk, na katere udeleženci razvrščajo svoje prioritete, lahko stopničke pripravimo za vsakega udeleženca posebej (plakati so potem manjši).

Katere tri elektronske naprave so za vas najpomembnejše?

Izrežite jih in jih razvrstite na ustrezno – prvo, drugo ali tretjo – zmagovalno stopničko.

1. MESTO

2. MESTO

3. MESTO

»»» POSTAJA NOVO OZEMLJE

Udeleženci navedejo, kdaj so začeli uporabljati mobilni telefon in koliko časa že imajo svojega. Uместijo se na časovnem traku vzdolž vprašani s tega področja.

 Individualno delo

 Pribl. 5 min

 Plakati, samolepilni krogci ali pisala

Priprava

Pripravite dva plakata, na katerih je narisano časovni trak, na vsakem pa po eno od spodnjih vprašanj (glej skico postaje Novo ozemlje):

- Koliko ste bili stari, ko ste prvič uporabili mobilni telefon?
- Koliko ste bili stari, ko ste dobili/kupili svoj prvi mobilni telefon?

Navodila za delo so napisana na plakatu (glej skico plakata).

Plakat z nedokončanim stavkom „Vsakdo bi moral imeti svoj mobilni telefon takoj, ko ...“ naj bo pripravljen za tiho razpravo.

ali pa narišejo križec.

Zatem na plakatu tihe razprave zapišejo nadaljevanje nedokončanega stavka: "Vsakdo bi moral imeti svoj mobilni telefon takoj, ko..."

Evaluacija

Učitelj ali pooblaščen pokrovitelj izpelje evalvacijo ob koncu potovanja. Podrobnejši opis evalvacije je predlagan v opisu te metode.

Različice

Namesto dveh ločenih plakatov lahko pripravite le enega, na katerega napišete obe vprašanji in narišete dve časovni črti.

Izpeljava

Udeleženci se umestijo na časovni črti, tako da na ustrezno mesto prilepijo samolepilno nalepko

Prosimo, odgovrite na vprašanja tako, da na ustreznem mestu na vsaki časovni črti narišete križec/nalepite nalepko.

“Koliko ste bili stari, ko ste prvič uporabili mobilni telefon?”

5 6 7 8 9 10 11... v letih do danes

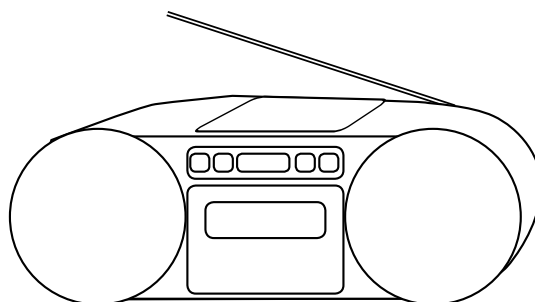
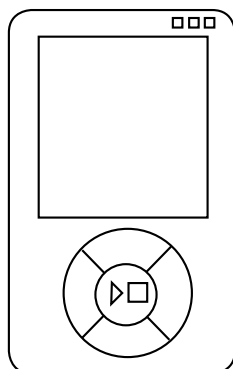
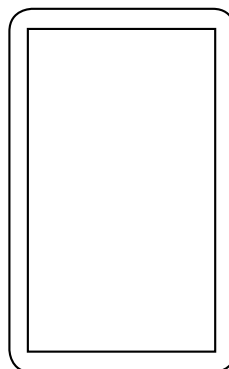
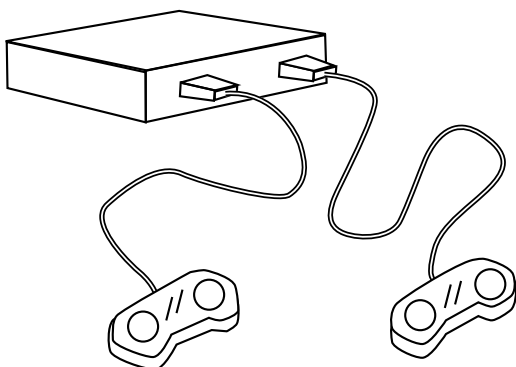
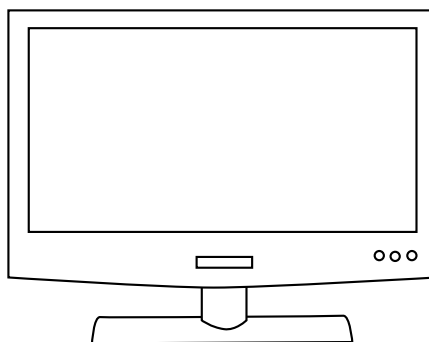
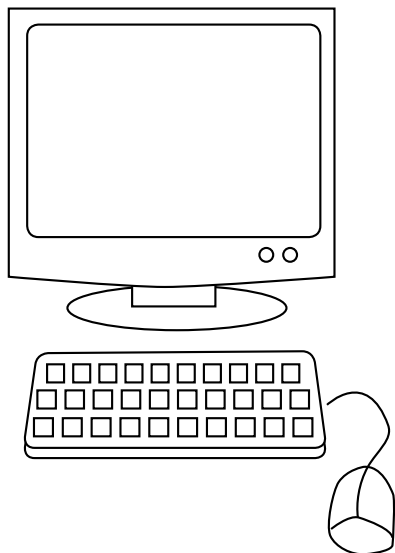
“Koliko ste bili stari, ko ste dobili/kupili svoj prvi mobilni telefon?”

5 6 7 8 9 10 11... v letih do danes

>>>

PRESLIKAJ
/ NATISNI
PREDLOGO

MOBILNI TELEFON, RAČUNALNIK IN DRUGO: SIMBOLI

>>> V ISKANJU PRAVIČNEGA TELEFONA

SPLETNO PREISKOVANJE FAIRPHONA

Udeleženci opredelijo pojem “pravičnega”. Skozi vajo Pomenek na sprehodu spoznajo kocept Fairphona in navedejo njegove prednosti in slabosti. V sklopu spletnega raziskovanja kritično proučijo koncept Fairphona in spoznajo njegove prednosti in slabosti.

Priprava vaje Pomenek na sprehodu

Za vsakega udeleženca zagotovite izvod popotne kartice (glej preslikaj/natisni predlogo). Poskrbite tudi za zvočni signal.

Priprava na raziskavo o Fairphonu

Pripravite ustrezno število delovnih listov za skupinsko delo (glej preslikaj/natisni predlogo). Zagotovite ustrezno število računalnikov z dostopom na svetovni splet, če udeleženci raziskave ne morejo opraviti s pomočjo svojega mobilnega telefona.

Izpeljava Pomenek na sprehodu

V uvodu učitelj razloži metodo. Vsak udeleženec prejme popotno kartico z vprašanji in jo med sprehajanjem po prostoru tiho prebere in premisli. Po zvočnem signalu se udeleženec obrne k najbližjemu sosеду. Začne pomenek tako, da sogovornika vpraša o njegovem mnenju v zvezi z vprašanji na kartici ali pa pove svoje mnenje. Po približno minuti se ponovno oglasi zvočni signal, po katerem morajo udeleženci prekiniti pomenek in se ob sprehajanju ponovno posvetiti svojim mislim. Ko se udeleženci umirijo in sprostijo, se bo po zvočnem signalu vzpostavila nova serija pomenkov med novimi pari. Po eni minuti znova sledi zvočni signal, ki naznani molk. Ta process ponovimo nekajkrat v roku desetih minut. Po zadnjem krogu udeleženci v plenarni razpravi izrazijo svoje misli, povzamejo vsebino pomenkov in ugotovitve, do katerih so prišli. Učitelj povzame ugotovitve in preide na spletno raziskovanje Fairphona.

Izpeljava spletne raziskave o Fairphonu

Udeleženci se razporedijo po parih. Vsak par prejme navodila za delo. Z uporabo računalnika ali mobilnega telefona izpeljejo raziskavo o Fairphonu in odgovorijo na vprašanja ter odgovore zapišejo na delovni list. Odgovarjajo na sledeča vprašanja:

Individualno delo, skupinsko delo, plenarno

45 min

Popotna kartica, navodila za delo (preslikaj/natisni predlogo), zvočni signal (npr. pisk, glasba, gong), računalnik ali mobilni telefon z dostopom na svetovni splet

- Kaj je osrednja zamisel Fairphona?
- Po čem se Fairphone razlikuje od drugih pametnih telefonov?
- Katere so posebnosti Fairphona?
- Katere so morebitne slabosti Fairphona?

Evalvacija

V plenarnem delu pari kratko predstavijo svoje ugotovitve, učitelj pa jih zapiše na tablo. Posledično naj udeleženci razpravljajo o prednostih in slabostih Fairphona. Razprava lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

- Kakšne prednosti ponuja Fairphone?
- Kakšne so slabosti Fairphona?
- Si lahko predstavljate nakup Fairphona?

Gradivo, ki je nastalo, lahko razstavijo v izložbenem oknu potrošništvo/uporaba (glej metodo V čem je problem?).

Napotki za učitelja

Ker so spletne povezave, ki so navedene na delovnih listih primerne za nemško govoreča območja, je priporočljivo, da učitelj pred implementacijo metode razišče spletne povezave v domačem jeziku in jih navede v navodilih za delo na delovnem listu. V primeru lihega števila udeležencev se učitelj pridruži sprehajalcem pri vaji Pomenek na sprehodu. Pri spletnem raziskovanju pa namesto enega para oblikujemo trojko. Fairphone naj ne bo predstavljen kot rešitev za trajnostno uporabo mobilnega telefona, temveč je pomembno njegovo konceptualno izhodišče (opozoriti na in izboljšati delovne razmere), ki lahko predstavlja alternativo uveljavljenim konceptom mobilnega telefona.

V ISKANJU PRAVIČNEGA TELEFONA

POPOTNA KARTICA POMENEK NA SPREHODU

- Kaj pomeni “pravično”? Kaj je po vašem mnenju pravično in kaj ni?
- V kakšnih zvezah se največkrat uporablja pojem pravičnosti?
- Kaj veste o pravični trgovini?
- Kaj bi lahko bil namen Fairphonove zasnove?

NAVODILA ZA SKUPINSKO DELO

S pomočjo svetovnega spleta poiščite informacije o Fairphonu in ob ključnih poudarkih odgovorite na spodnja vprašanja:

1. Kaj je osrednja zamisel Fairphona?

2. Po čem se Fairphone razlikuje od drugih pametnih telefonov?

3. Katere so posebnosti Fairphona?

4. Katere so morebitne slabosti Fairphona?

Povezave za iskanje v nemško govorečih državah
Na spletu si lahko pomagате z naslednjimi stranmi:

- www.fairphone.com;
- www.zeit.de/digital/mobil/2014-01/fairphone-test-benchmark;
- www.chip.de/artikel/Fairphone-First_Edition-Handy-Test_66590254.html;
- www.computerbild.de/artikel/cb-Tests-Handy-Fairphone-8432542.html.

>>> KAKŠEN POTROŠNIK SEM?

RAZVIJANJE SMERNIC ZA TRAJNOSTNO UPORABO MOBILNEGA TELEFONA

Udeleženci spoznajo smernice za trajnostno porabo po R-pravilih in so jih zmožni prenesti na področje uporabe mobilnih telefonov.

Ob timskem delu bodo udeleženci spoznali smernice za trajnostno porabo/potrošnjo. Uporabili jih bodo pri oblikovanju predlogov za uporabo mobilnega telefona. Predloge bodo ovrednotili po kriteriju izvedljivosti in jih prilagodili za osebno rabo.

Priprava

Natisnite pravila za trajnostno uporabo (glej preslikaj/natisni predlogo Kakšen potrošnik sem?) Spodnjo predlogo tabele narišite na štiri plakate:

Izhodišče za trajnostno uporabo mobilnega telefona	Kaj lahko storim sam, da bi mobilni telefon uporabljal bolj trajnostno?
--	---

Plakati so postavljeni na vidno mesto v prostoru.

Implementacija

Udeleženci prejmejo smernice za trajnostno porabo (R-pravila) in jih vsak zase preberejo. Potem se sprehodijo po prostoru in na plakat napišejo svoje predloge, kako bi R-pravila lahko uporabili pri mobilnih telefonih; tako bodo svoje poglede izmenjali z drugimi udeleženci. Spodnja preglednica prikazuje možne predloge, ki pa jih udeležencem ne vsiljujemo.

Izhodišče za trajnostno uporabo mobilnega telefona	Kaj lahko storim sam, da bi mobilni telefon uporabljal bolj trajnostno?
Trajanje uporabe	Mobilni telefon ponoči izključim ali uporabim profil polet
Trajanje uporabe	Uporabljam telefon, dokler deluje
Popravilo	Popravim mobilni telefon – npr. pri opraskanem ali razbitem steklu zaslona zamenjam steklo

Individualno delo, delo v skupinah, plenarno

45 min

R-pravila (preslikaj/natisni predlogo), listna tabla, pisala, nalepke (zelene, rumene, rdeče), material za izdelavo pisnega opomnika ali razglednice

Evalvacija

V plenarni razpravi udeleženci utrdijo svoje odgovore. Učitelj zapiše najbolj pogoste odgovore na dodatni plakat.

Udeleženci ovrednotijo predloge po kriteriju izvedljivosti in praktičnosti (priročnosti). Za ta namen vsakdo prejme nalepke v barvah semaforja, ki pomenijo: zelena – z lahkoto uporabim, rumena – uporabim pod določenimi pogoji, rdeča – komaj lahko uporabim, z veliko ovirami. Vsak izbere tri predloge in k vsakemu prilepi ustrezno nalepko. V razpravi, ki sledi, udeleženci razmišljajo, katero od predlaganih praks bodo vpeljali v svoje življenje. Da ne bi pozabili, naj si v koledar mobilnega telefona shranijo opomnik, ki jih bo po treh tednih znova opozoril na njihov sklep. Udeleženci, ki s seboj nimajo mobilnega telefona, naj sklep zapišejo, učitelj pa jih bo po treh tednih znova opozoril nanj.

Ob koncu lahko gradivo, ki je nastalo, razstavijo v izložbi poraba/uporaba (glej metoda V čem je problem?).

Različice

Namesto opomnika si udeleženci lahko napišejo razglednico, ki so jo izdelali sami, učitelj pa jim jo pošlje na dom 3 do 4 tedne po tem projektnem dnevu.

Napotki za učitelja

V fazi zbiranja idej in predlogov o trajnostni uporabi mobilnega telefona udeležencev še NE seznanite s kriterijem izvedljivosti in praktičnosti. Zbiranje idej naj bo čim bolj odprto. Kriteriji izbora sledijo šele potem, ko je ta faza končana.

Možnosti za nadaljnje delo

Pozneje, ko si bodo udeleženci že pridobili izkušnje s trajnostno uporabo mobilnega telefona, se lahko o njih pogovorite.

Navodila za delo s tekstom

Preberite smernice za trajnostno porabo (R-pravila).

Navodila za delo v skupini

Premislite o skupnih izhodiščih za trajnostno uporabo mobilnega telefona in kako bi pri tem lahko uporabili R-pravila. Vaše zamisli zapišite na ustrezen plakat.

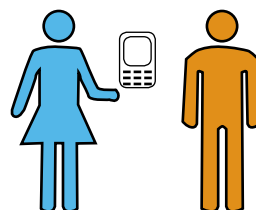
RETHINK – PREMISLI

Premislite, koliko stvarim se lahko **odpoveste**.

REFUSE – ZAVRNI

Zavrnite nakup novih stvari: namesto tega si **sposodite, delite z drugimi, izmenjajte**.

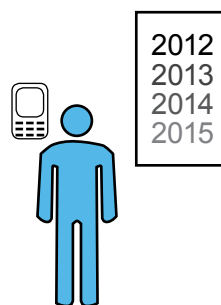
REDUCE – ZMANJSAJ

Bodite varčni pri nakupu potrošnih dobrin, ki jih malokdaj uporabljate, in **preverite njihov izvor** (npr. pravičnost z ustreznimi certifikati).

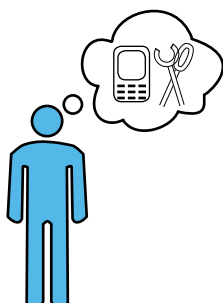
RE-USE – PONOVRNO UPORABI

Uporabljajte stvari dolgo časa, preoblikujte jih in **porabite do konca**.

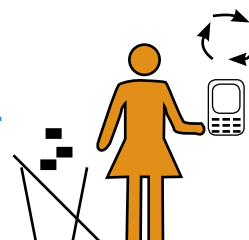
REPAIR – POPRAVLJAJ

Vzdrževanje in popravila podaljšujejo življenjsko dobo izdelkov.

RECYCLE – RECIKLIRAJ

Ne zavržite stvari, če jih **ne uporabljate**. **Prepuščajte jih drugim, odpadke pa reciklirajte**.

>>> RECIKLAŽA

Splošne informacije o recikliranju

Povsod po svetu proizvajajo vedno več elektronskih naprav. Hiter tehnološki razvoj na trg postavlja vedno nove naprave – na primer “boom” pametnih telefonov. To poveča povpraševanje, hkrati pa skrajšuje življenjsko dobo izdelkov. Tako je povprečna življenjska doba mobilnega telefona le 18–24 mesecev.¹⁰² Velik del naprav bi lahko uporabljali veliko dlje, nekatere pa so namerno narejene tako, da jih ni mogoče dolgo uporabljati, niti jih popraviti.¹⁰³

Stari mobilni telefoni vsebujejo škodljive snovi (onesnaževalce) pa tudi dragocene vire. Pri odgovornem ravnanju z obojim sta dolga uporaba mobilnih telefonov in ustrezen proces recikliranja zelo pomembna.

Potovanje zastarelega mobilnega telefona

Za odlaganje starih mobilnih telefonov obstajajo različne deponije pa tudi možnosti za njihovo ponovno uporabo, odvisno od tega, ali telefon še deluje ali pa je pokvarjen. Oboje bo kratko opisano v nadaljevanju:

Prenos na drugega uporabnika ali ponovna prodaja
Dolgotrajna uporaba mobilnega telefona ali nakup rabljenega podaljšuje njegovo življenjsko dobo. Z vzdrževanjem in popraviljem naprave lahko uporabljamo dlje bodisi sami ali pa jih predamo novemu lastniku. Tako ohranjamo naravne vire in ščitimo okolje.

Skladiščenje v predalih

Ocenjujejo, da je bilo med leti 2012 in 2014 v predalih nemških gospodinjstev shranjenih približno 86 milijonov starih mobilnih telefonov, ki niso bili v uporabi. Podobno je verjetno povsod po Evropi. Lahko bi rekli, da gre za pravi rudnik surovin, saj je kar 65 do 80 odstotkov snovi, ki se nahajajo v mobilnem telefonu, mogoče reciklirati.¹⁰⁵ Zaradi nizke stopnje vračanja je pravilno recikliranih le 2 do 3 odstotke mobilnih telefonov.¹⁰⁶ Posledično je veliko dragocenih surovin, ki bi jih predelane lahko vrnili v obtok, izgubljenih. Tudi odlaganje mobilnih telefonov v gospodinjstve odpadke predstavlja veliko izgubo surovin.¹⁰⁷

Deponiranje

Danes je mogoče odslužene mobilne telefone odložiti na različne deponije. Že uveljavljena so brezplačna odlagališča na mestih za recikliranje ali občinski zbirni centri. Nekateri operaterji mobilnih omrežij so v zadnjih letih že vzpostavili sistem za zbiranje pa tudi odkup mobilnih telefonov. Tudi civilna pobuda oblikuje sistem zbiranja starih mobilnih telefonov. Pri zbranih mobilnih telefonih najprej preverijo, ali še delujejo. Delujoče ali tiste, ki jih je mogoče popraviti, prodajo kot rabljeno blago v Evropi ali v državah globalnega juga. Neuporabne mobilne telefone pa odložijo na deponijah, ki vodijo v recikliranje.

>>> PRAVILNO RECIKLIRANJE

Splošne informacije

Trenutno je z ustreznim recikliranjem mogoče ločiti sedemnajst od šestdesetih snovi, ki jih vsebuje mobilni telefon.¹⁰⁸ Vendar je na svetu le nekaj obratov, kjer lahko pravilno reciklirajo elektronske odpadke.¹⁰⁹ Pet največjih reciklažnih podjetij se nahaja v Nemčiji, Belgiji, na Švedskem, Japonskem in v Kanadi.

Reciklažni postopki

Pri recikliranju mobilnega telefona se reciklaža baterije razlikuje od reciklaže drugih sestavnih delov, zato je potrebno najprej izločiti baterijo.¹¹⁰ Izločanje kovin navadno poteka s pomočjo posebnega taljenja, ki je odvisno od tega, katero kovino poskušajo izločiti.¹¹¹ Reciklaža baterij mobilnega telefona pa poteka v ločenih sistemih.¹¹²

Prednosti reciklaže

Visoka obnovljivost

S pravilno reciklažo je mogoče izločiti visok odstotek kovin.

Prestrežanje škodljivih snovi

Razen tega je z reciklažo mogoče prestreči strupene snovi, ki se ob tem sproščajo, in tako preprečiti škodljive posledice.¹¹³

Z zmanjševanjem emisij CO2 varujemo ozračje

Kovine, ki jih pridobijo s pomočjo reciklaže, vsebujejo večjo vsebnost surovine, kot jo vsebuje ruda, ki jo pridobijo s kopanjem. To pomeni, da z recikliranjem proizvedejo tudi relativno nižje vrednosti CO2 emisij kot pri rudarjenju, s tem pa neposredno prispevamo tudi k varovanju ozračja.

¹⁰²Prim. BMBF 2012, str. 52.

¹⁰³Prim. Südwind 2012, str. 26.

¹⁰⁴Prim. BITKOM 2012

¹⁰⁵Prim. BMBF 2012, str.52.

¹⁰⁶Prim. BMBF 2012b, str. 1.

¹⁰⁷Prim. BMBF 2012b, str. 1.

¹⁰⁸Prim. BMBF 2012a, str. 2.

¹⁰⁹Prim. Germanwatch 2012, str. 32.

¹¹⁰Prim. BMBF 2012, str. 55.

¹¹¹Prim. BMBF 2012, str. 55.

¹¹²Prim. BMBF 2012, str. 59.

Zmanjševanje družbenih in okoljskih problemov

Uporaba sekundarnih surovin, ki jih pridobimo z recikliranjem, zmanjšuje potrebo po primarnih surovinah. Posledično se zmanjšajo tudi obremenitve ljudi in okolja, ki jih sicer povzroča pridobivanje surovin in odloganje odpadkov.

Zmanjševanje primanjkljaja surovin in odpravljanje sporov

Ker so surovine omejene, postajajo vse dražje in dragocenejše. S pridobivanjem sekundarnih surovin se skrbi zaradi pomanjkanja oddaljujejo, manjša pa je tudi verjetnost spopadov, ki nastajajo zaradi surovin.¹¹⁴

>>> NAPAČNO RECIKLIRANJE

Splošne informacije

Ker je pravilno recikliranje pogosto dražje od izvoza, naprave velikokrat izvozijo kot rabljeno tehnologijo. Če naprave, ki jih tako prodajajo, niso več uporabne, gre dejansko za nezakonit izvoz elektronskih odpadkov. Velik delež e-odpadkov iz Evrope je odpremljen v države globalnega juga. Tako je bilo na primer leta 2005 iz EU predvsem na Kitajsko, v Indijo in zahodno Afriko prepeljanih okrog 1,9 milijona ton elektronskih odpadkov.¹¹⁶

Reciklažni postopki

Stare in neuporabne naprave iz Evrope zelo pogosto končajo na nezakonitih odlagališčih ali v majhnih nepooblaščenih reciklažnih podjetjih, največkrat v državah globalnega juga. Običajno nestrokovno recikliranje za pridobivanje bakra poteka kot kurjenje odpadkov na prostem, kot taljenje in spajkanje kovin na ogljenem žaru, ali kot liksivacija kovin s kislinsko kopeljo.¹¹⁷

Slabosti postopkov

Ogrožanje ljudi in okolja

Pri nestrokovni reciklaži se sprošča vrsta škodljivih snovi, ki lahko resno ogrozijo zdravje delavcev in ljudi, ki živijo v okolici.¹¹⁸

Nizka obnovljivost

Razen povedanega se s preprosto reciklažo pridobi bistveno manj sekundarnih surovin kot s pravilno. S sodobnimi sistemi je mogoče obnoviti okoli 95 odstotkov plemenitih kovin, medtem ko je ta stopnja pri nestrokovni reciklaži le 25-odstotna.¹¹⁹

Ob že omenjenih navarnostih in tveganju pa je potrebno povedati, da ima recikliranje elektronskih naprav pomemben gospodarski učinek v številnih državah globalnega juga, ki omogoča preživetje mnogim ljudem. Prav zato je toliko bolj pomembno poskrbeti za strokovno recikliranje.

>>> PREDPISI NA PODROČJU RECIKLAŽE

Mednarodni predpisi

Obstaja vrsta različnih direktiv in uredb o reciklaži in ravnanju z odpadki, ki jih morajo upoštevati vse države članice v evropskem pravosodnem prostoru. Dve med najpomembnejšimi direktivami sta na kratko predstavljeni v nadaljevanju:

RoHS – Direktiva o omejevanju nevarnih snovi (angl. Restriction of certain Hazardous Substances) ureja omejevanje uporabe teh snovi. Ta direktiva se uporablja za omejevanje uporabe nekaterih nevarnih snovi v električni in elektronski opremi. Je učinkovito orodje za zaježitev uporabe šestih

nevarnih snovi, kot so svinec, živo srebro, kadmij ali šestvalentni krom, ki so bile nekoč uporabljene v elektronskih napravah.¹²⁰

Posodobljena direktiva OEE0 o odpadkih električne in elektronske opreme

Direktiva OEE0 je kratica za odpadke električne in elektronske opreme, in predstavlja osrednje vodilo za preprečevanje električnih in elektronskih odpadkov, spodbujanje k ponovni

¹¹³Prim. BMBF 2012a, str. 1.

¹¹⁴Prim. Germanwatch 2012, str. 21.

¹¹⁵Prim. Germanwatch 2012, str. 14; Prim. BMBF 2012a, str. 5.

¹¹⁶Prim. Germanwatch 2012, str. 14.

¹¹⁷Prim. BMBF 2012, str. 57; comp. Germanwatch 2012, str. 14f.

¹¹⁸Prim. BMBF 2012, str. 57; comp. Germanwatch 2012, str. 14f.

¹¹⁹Prim. Germanwatch 2012, str. 17.

uporabi, recikliranju, ali drugim oblikam uporabe. Glavni cilj je zmanjšanje odpadkov in izboljšanje okoljske izkaznice pri poslovnih subjektih, ki so udeleženi pri njihovem nastajanju in saniranju.¹²¹ Smernice tudi določajo, da morajo proizvajalci

električne in elektronske opreme v okviru svoje odgovornosti OEEO izdelke ali odsluženo opremo sprejeti nazaj, jo pravilno odložiti ali reciklirati.¹²²

>>> ALTERNATIVNI UKREPI

Na politični ravni

Spodbude za gradnjo novih obratov za recikliranje

Tudi v strokovnih reciklažnih obratih je zaradi pomanjkanja odpadnih kovin, tehničnega znanja in potrebne opreme iz mobilnega telefona mogoče pridobiti le del potrebnih kovin. V nekaterih primerih je pravilno recikliranje dražje kot izvoz odpadkov. To je tudi razlog, da je preprodaja starih aparatov donosnejša od reciklaže.¹²³ Z ustreznimi programi investicij bi lahko spodbudili gradnjo novih reciklažnih objektov in njihov razvoj.¹²⁴ V tem smislu je potrebno poudariti tudi, da bi morali prestrukturirati in posodobiti tudi reciklažno industrijo v regijah globalnega juga z okolju prijazno tehnologijo.¹²⁵

Uvajanje depozitov za mobilne telefone

K doslednejšemu odlaganju mobilnih telefonov v deponije za recikliranje bi potrošnike spodbudil tudi depozit ob nakupu mobilnega telefona. V tem smislu je nastal predlog, da se na prodajno ceno mobilnega telefona v obliki depozita doda pribitek desetih evrov, ki se kupcu povrne, če vrne mobilni telefon. Tak mobilni depozit bi reciklažni industriji omogočil, da upoštevajoč obseg bolj natančno predvidi in izračuna potrebne kapacitete za obdelavo elektronskih odpadkov v prihodnosti. To bi lahko prispevalo k ustvarjanju investicijskih spodbud za gradnjo novih reciklažnih objektov.¹²⁶

Uvajanje zbiralnikov mobilnih telefonov

Delež zbranih odsluženih telefonov bi lahko povečali tudi z namestitvijo ustreznih zbiralnikov, kamor bi ljudje lahko kadarkoli odložili odslužen telefon.¹²⁷

Doslednejše izvajanje prepovedi izvoza e-odpadkov

Čeprav so smernice OEEO pomemben korak k omejevanju izvoza e-odpadkov, je uveljavljanje zavezujoče odločbe o doslednem razlikovanju med rabljeno elektronsko opremo in e-odpadki še vedno potrebna.¹²⁸ Lahko bi uporabili preskus delovanja naprave, ki bi jo potem označili z ustrežno nalepko in tako posledično izločili odpadke ter onemogočili njihov izvoz.¹²⁹

Na ravni proizvajalca

Ustvarjanje preglednosti v verigi ponovne uporabe in reciklaže

Proizvajalci lahko pomagajo omejiti količino izvoza e-odpadkov s pomočjo razvoja in izvajanja smernic v zvezi z izvozom električnih aparatov. Pri tem je posebej pomemben učinkovit sistem vračanja aparatov proizvajalcu.¹³⁰ Preglednost v reciklažni verigi lahko izboljšajo tudi tako, da s piktogrami prikažejo, kaj se bo z izdelkom dogajalo po tem, ko bo deponiran (npr. oznaka za reciklažo).

Izdelovanje okolju prijaznih izdelkov

Težavam z emisijami strupenih snovi pri recikliranju se je mogoče izogniti z izdelovanjem okolju prijaznih naprav, v katerih strupene snovi, kot je npr. PVC, niso navzoče.¹³¹

Spodbujanje popraviljanja mobilnih telefonov

Življenjsko dobo izdelkov lahko proizvajalec omogoči z zagotavljanjem nadomestnih delov, ki omogočajo popravilo izdelka.¹³²

Na ravni potrošnikov

Podaljšanje časa uporabe ali predaja mobilnih telefonov nadaljnjim uporabnikom

Dolgotrajna uporaba mobilnih telefonov bistveno prispeva k varovanju okolja in naravnih virov. Tudi predaja ali prodaja še delujočih naprav kasnejšim uporabnikom veliko prispeva k zmanjšanju proizvodnje novih naprav.¹³³

Ustrezno recikliranje starih naprav

Če stari mobilni telefon ni več funkcionalen in popravilo ni ekonomično ali izvedljivo, je pravilna reciklaža najboljša rešitev, saj surovine, ki jih vsebuje telefon, na tak način lahko ponovno uporabijo, s čimer pa se zmanjša potreba po pridobivanju primarnih surovin.¹³⁴ Danes je mogoče stare naprave odložiti na

¹²⁰Prim. Germanwatch 2012, str. 23.

¹²¹Prim. Germanwatch 2012, str. 24.

¹²²Prim. BMBF 2012, str. 57.

¹²³Prim. Germanwatch 2012, str. 18.

¹²⁴Prim. Südwind 2012, str. 27.

¹²⁵Prim. Germanwatch 2012, str. 29.

¹²⁶Prim. Südwind 2012, str. 27.

¹²⁷Prim. BMBF 2012, str. 54.

¹²⁸Prim. Germanwatch 2012, str. 30.;

¹²⁹Prim. Germanwatch 2012, str. 30.

¹³⁰Prim. Germanwatch 2012, str. 31.

¹³¹Prim. Germanwatch 2012, str. 34.

¹³²Prim. Germanwatch 2012, str. 34.

¹³³Prim. Germanwatch 2011, str. 4.

¹³⁴Prim. Germanwatch 2011, str. 4.

različnih lokacijah: v centrih za recikliranje, v trgovinah, na dobrotelnih prireditvah socialnih in okoljskih organizacij, ali pa na zbirnih točkah omrežnih operaterjev mobilne telefonije. Da bi si potrošniki lahko zagotovili, da bodo njihove stare naprave pravilno reciklirali, je pomembno, da se pozanimajo o tem, kaj natančno se bo zgodilo z njihovim starim mobilnim telefonom.

Uporabljeni viri

- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012: „Die Rohstoff-Expedition“ (The Raw-Material Expedition). Discover what's inside of your/a cellular phone! Learning and working material.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012a: Factsheet 12. Cellular phone recycling data.
- BMBF (Federal Ministry for environment, nature conservation and nuclear safety) 2012b: Factsheet 13. Different ways for the cellular phone return: collection and ReUse as art.
- Germanwatch (Hrsg.) 2011: Old cellular phones & PCstr. Too valuable for the trash bin. Tips for the handling of old electronic equipment. Berlin.
- Germanwatch (Hrsg.) 2012: Old cellular phones & PCstr. Background information on the problem of e-waste. Berlin.
- Südwind 2012: from the mine to the consumer. The value creation chain of cellular phonestr. Siegburg.

Svetovni splet

- BITKOM 2012: www.bitkom.org/de/presse/74532_74350.aspx

>>> KAKO PRAVILNO ODLOŽIM ZASTARELI MOBILNI TELEFON? DEŽ UTRINKOV

Udeleženci naj oblikujejo svoje predloge, kako odložiti stare mobilne telefone. Skozi dež lastnih utrinkov bodo izmenjali in drug pri drugem spodbujali zamisli, kako je mogoče odložiti ali naprej uporabljati njihov stari mobilni telefon.

Priprava

Na listno tablo zapišemo vprašanje: Kaj se zgodi s tvojim mobilnim telefonom, če ga ne želiš več uporabljati ali pa se ti pokvari?

Preslikajte ali natisnite predlogo z grafičnim prikazom potovanja zastarelega mobilnega telefona.

Izpeljava

Udeleženci skozi "dež utrinkov" drug za drugim izrekajo svoje poglede ali ključne besede na vprašanje, ki je napisano na tabli: Kaj se zgodi s tvojim mobilnim telefonom, če ga ne želiš več

 Plenarno

 5 min

 Pisala, velike pole papirja, moderatorske kartice, grafični prikaz (preslikaj/ natisni predlogo)

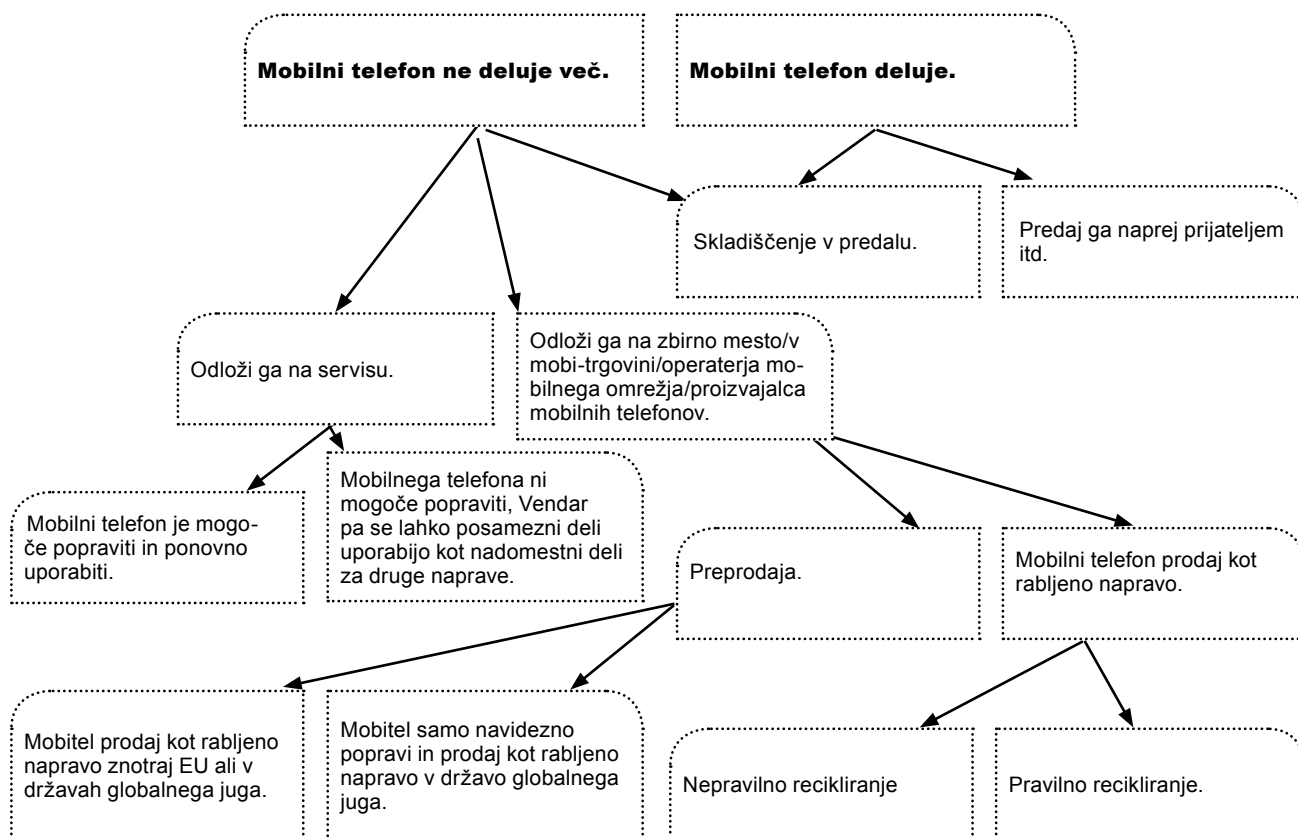
uporabljati ali pa se ti pokvari? Učitelj zapisuje odgovore na moderatorske kartice in jih prilepi na tablo, kjer je zapisano vprašanje.

Evalvacija

S pomočjo skice učitelj prikaže možna potovanja zastarelega mobilnega telefona.

Ustvarjeno gradivo lahko pozneje izpostavite v izložbenem oknu reciklaža (glej metodo V čem je problem?).

KAKO PRAVILNO ODLOŽIM STARI MOBILNI TELEFON?

>>> POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA – IGRA, KI OSVETLJUJE ODLAGANJE IN MOŽNOSTI UPORABE

Udeleženci lahko zagovarjajo različne oblike odlaganja ali nadaljnje uporabe starih mobilnih telefonov in spremljajočih prednosti in slabosti.

Skozi igro spoznavajo in odkrivajo različne metode odlaganja in podaljševanja uporabnosti mobilnega telefona ter spremljajoče prednosti in slabosti.

Priprava

Igralna plošča (glej preslikaj/natisni predlogo) in igralne karte (glej preslikaj/natisni predlogo), ki naj bodo natisnjene na barvni papir in sicer:

- Kartice z vprašanji (rdeča)
- Predal (rumena)
- Predaj naprej (oranžna)
- Recikliranje (zelena)
- Preprodaja (modra)

Igralne karte izrežite/razrežite na enako velikost. Priskrbite kocke in igralne figure.

Udeleženci se razdelijo v skupine do štiri osebe. Učitelj razloži cilj igre in pravila. Udeleženci igrajo igro v svoji skupini

Pravila igre

Cilj igre je priti prvi na cilj. Vsak igralec izbere figuro in jo postavi na začetno polje na igralni plošči. Igralne kartice so po barvnih kupčkah razpostavljene z napisom navzdol ob igralnem polju. Oseba v skupini, ki je pri metu kocke vrgla najvišje število, začne igro, tako da prva vrže kocko. Na igralni plošči se premakne za število polj, ki je enako številki na kocki. Igralci v smeri urinega kazalca drug za drugim mečejo kocko in se pomikajo po poljih.

Če se figura ustavi na belem polju, se ne bo zgodilo nič in lahko nadaljuje naslednji igralec.

Če se figura ustavi na barvnem polju, mora igralec vzeti kartico z ustrezno barvo in nadaljuje, kakor je napisano na kartici.

- Rdeče polje: kartica z vprašanji

Kdor pride na rdeče polje, mora odgovoriti na vprašanje, ki je zapisano na kartici. Igralec na njegovi levi vzame rdečo kartico in glasno prebere vprašanje in tri možne odgovore. Igralec, ki je na potezi, odgovori na vprašanje. Če pravilno odgovori, se pomakne po lestvi navzgor, sicer pa ostane na istem polju. Pravilni odgovor na vprašanje je napisan z odebeljenimi črkami.

- Rumeno polje: predal

Igralec vzame kartico z vrha in jo glasno prebere. Premakne se za toliko polj, kolikor je napisano na kartici. Kdor pride na predal, se vedno pomakne

 Delo v skupinah, plenarno

 40 min

 Igralna plošča, igralne kartice (preslikaj/natisni predlogo), kocka, figure

za dve polji nazaj.

- Oranžno polje: predaj naprej

Igralec vzame kartico z vrha in jo glasno prebere. Premakne se za toliko polj, kolikor je napisano na kartici. Kdor pride na predaj naprej, se vedno pomakne za dve polji naprej.

- Zeleno polje: reciklaža

Igralec vzame kartico z vrha in jo glasno prebere. Premakne se za toliko polj, kolikor je napisano na kartici.

- Modro polje: re-prodaja

Igralec vzame kartico z vrha in jo glasno prebere. Premakne se za toliko polj, kolikor je napisano na kartici.

Prvi igralec, ki pride na cilj, je zmagovalec.

Evalvacija

V plenarni razpravi še povzamemo ključne ugotovitve iz igre. Učitelj jih zapiše na listno tablo. Odgovore, ki so jih udeleženci podali skozi deževanje utrinkov, se razvrsti v kategorije: predal, predaj naprej, recikliranje in re-prodaja. Razprava lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

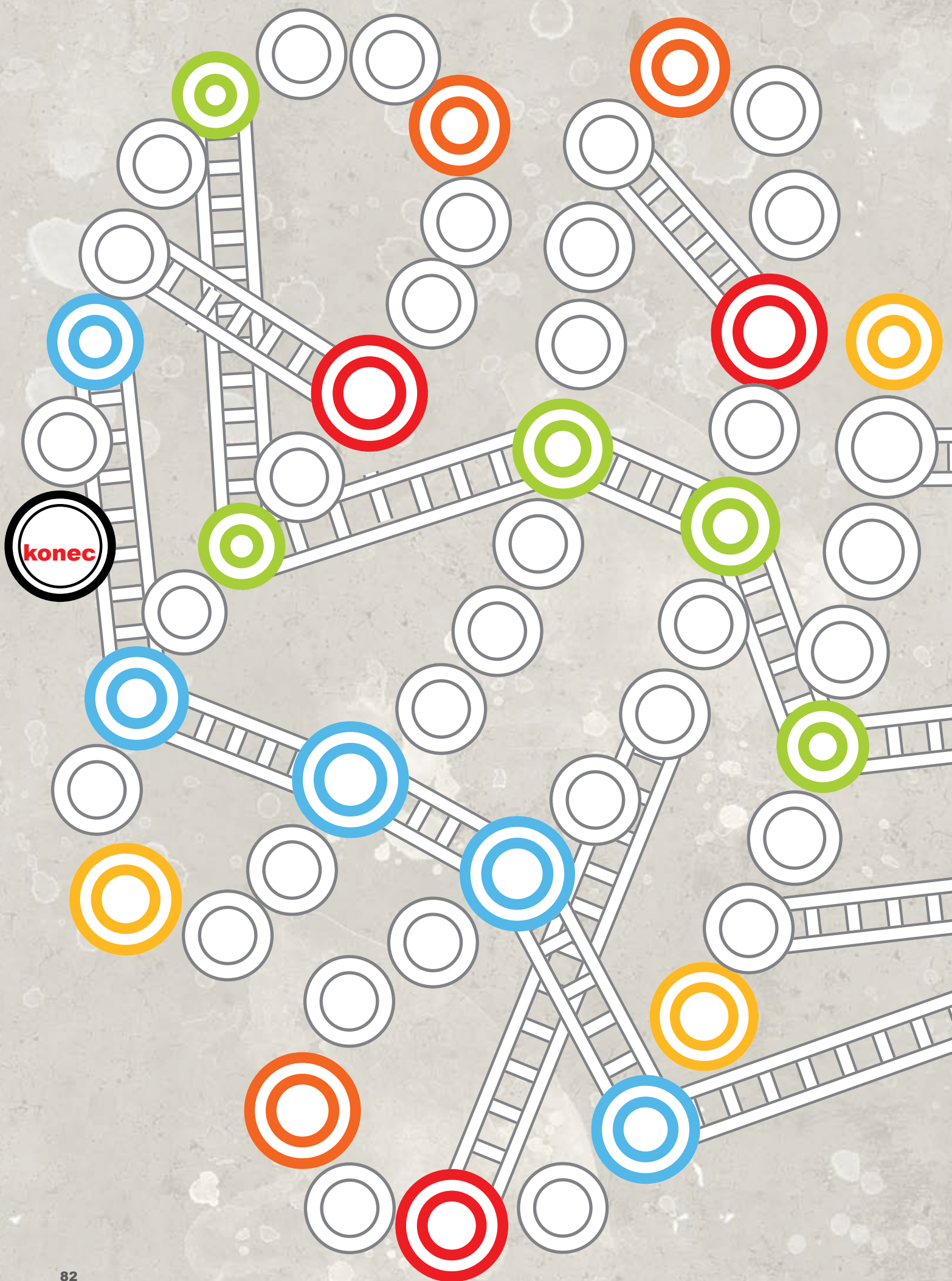
- V čem je temeljni problem, če stari mobilni telefon konča v predalu?
- Kakšne možnosti obstajajo za podaljšanje življenjske dobe starih mobilnih telefonov?
- Katere vidike je treba upoštevati pri mobilnih telefonih pri ponovni prodaji in zakaj?
- Katere vidike je treba upoštevati pri recikliranju mobilnih telefonov in zakaj?

Ustvarjeno gradivo lahko pozneje razstavite v izložbenem oknu reciklaža (glej metodo V čem je problem?).

Napotki za učitelja

Če nimate na voljo igralnih figur, lahko namesto teh uporabite manjše predmete ali kovance.

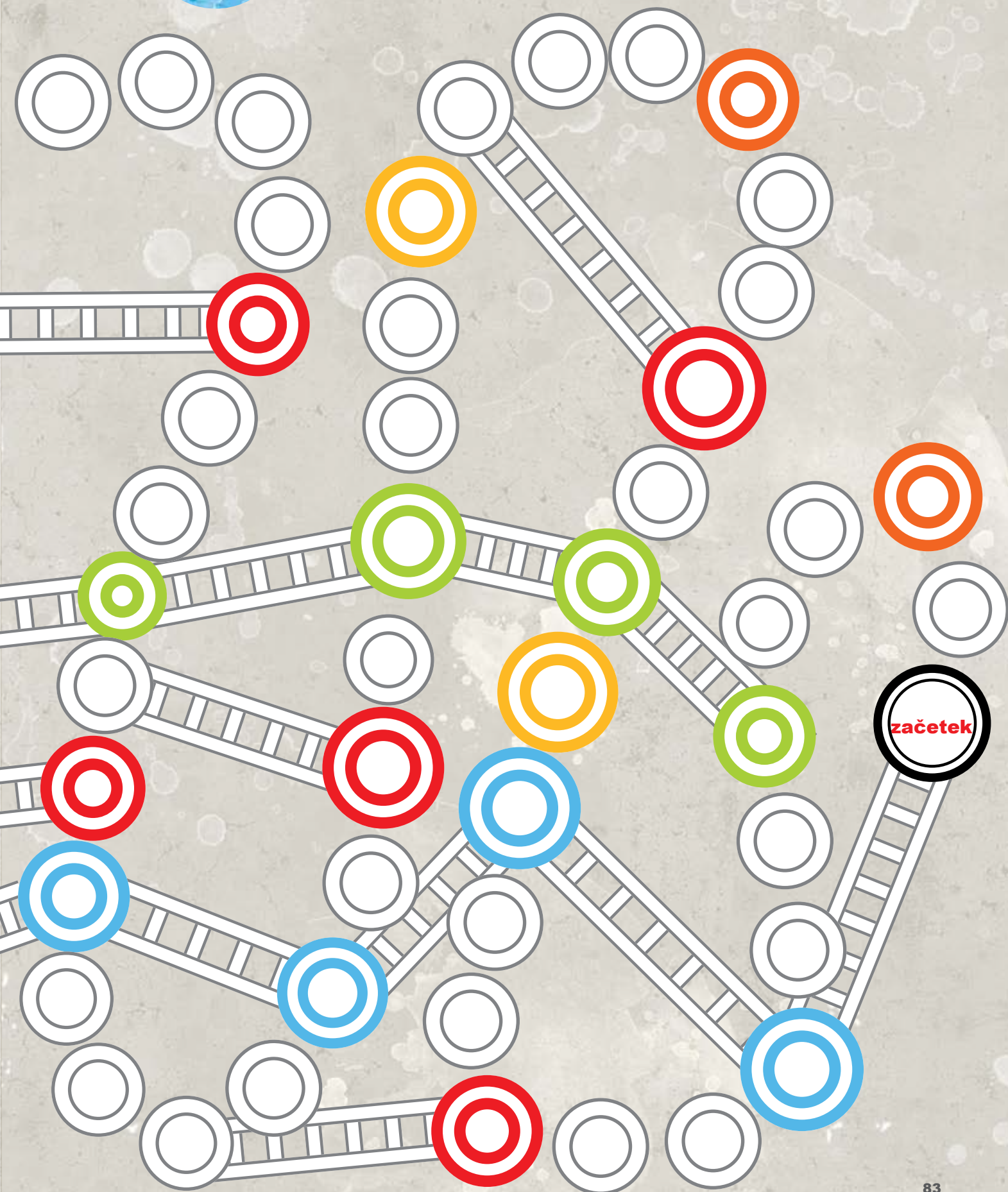
Če nimate kocke, lahko uporabite mobilni telefon tako, da naložite ustrezno aplikacijo.

>>>

PRESLIKAJ
/ NATISNI
PREDLOGO

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA: IGRALNE KARTE RECIKLAŽA

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažni objekt v Belgiji. Tako bodo lahko ponovno uporabili 17 snovi, ki jih vsebuje mobilni telefon. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažni objekt na Japonskem. S sodobnimi tehnološkimi postopki lahko surovine, ki jih vsebuje mobilni telefon, obnovijo v visokem deležu in z majhnimi izgubami. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažni objekt v Kanadi. Strupene hlape, ki nastajajo pri recikliranju, obvladajo in prečistijo. Ljudje in narava niso ogroženi. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažni objekt na Švedskem. Obnovitev surovin, ki jih vsebuje mobilni telefon, zmanjšuje potrebe po novih surovinah. Ljudje in okolje so zaradi manjšega obsega pridobivanja surovin v rudnikih manj ogroženi. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažni objekt v Nemčiji. Ponovna uporaba surovin iz mobilnega telefona zmanjšuje spore za dragocene vire surovin. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato si ga odložil v zbiralniku mobilnih telefonov. Odpremljen bo do reciklažnega objekta in tam pravilno recikliran. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato si ga odložil na zbirni točki pri vašem operaterju mobilne telefonije. Odpremili ga bodo do reciklažnega objekta in tam pravilno reciklirali. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažno podjetje na Kitajskem. Sežgali ga bodo v odprti jami na prostem, da bi ponovno pridobili kovine, kot je baker. Strupeni hlapi, ki pri tem nastajajo, škodijo ljudem in okolju. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažno podjetje v Indiji. Kovine, ki jih vsebuje mobilni telefon, odstranijo s pomočjo kislinske kopeli. Ker delavci ne uporabljajo zaščitnih mask in rokavic, obstaja velika verjetnost poškodb. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažno podjetje v Gani. Sežgali ga bodo v odprti jami na prostem. Tako bodo obnovili le majhno količino surovin, ki jih vsebuje mobilni telefon. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažno podjetje v Nigeriji. Kovine, ki jih vsebuje mobilni telefon, odstranijo s kislinsko kopeljo. Le peščico vseh surovin, ki jih vsebuje telefon, bodo lahko ponovno uporabili. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato ga prepeljejo v reciklažno podjetje v Indiji. Odpadek, ki je ostal po reciklaži, so odložili na divjem odlagališču smeti. Podtalnica in prst sta zastrupljeni. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato si ga odvrigel v smeti. Dragocenih surovin, ki jih vsebuje, ne bo mogoče reciklirati ali jih ponovno uporabiti. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj mobilni telefon ne deluje več, zato si ga odvrigel v jezero. Strupenih snovi, ki jih vsebuje, ne bo več mogoče pravilno odložiti, zato bodo zastrupile okolje. Spusti se po lestvi navzdol!

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA: IGRALNE KARTE PRAVILNA UPORABA

Za svoj mobilni telefon si kupil zaščitno torbico, ki varuje telefon pred padci, praskami in vlago. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Ponoči izključiš mobilni telefon ali pa izbereš profil polet. S tem prihraniš baterijo. Tako podaljšaš tudi uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Kadarkoli je mogoče, preklopiš mobilni telefon na profil spanje. To ohranja baterijo. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Steklenica vode se je razlila po tvojem nahrbniku. Tvoj telefon je moker. Hitro odstraniš baterijo, ga postaviš v riž in tako preprečiš škodo. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Spotaknil si se in izpustil mobilni telefon. Pri padcu se razbije zaslon. Pozanimaš se o ceni novega zaslona. Ker ugotoviš, da je cenejši od nabave novega mobilnega telefona, se odločiš, da boš zamenjal zaslon. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Zaradi napake v programski opremi tvojega mobilnega telefona ni mogoče vključiti. Mobilni telefon pošlješ v popravilo, kjer ti ponovno naložijo programsko opremo. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Že nekaj mesecev pričakuješ, da se bo na tržišču pojavil nov model tvojega mobilnega telefona in naposled je tukaj! Kupiš si ga, zastarelega pa podariš mlajšemu bratu. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Tvoj mobilni telefon nima vseh funkcij, ki bi jih rad uporabljal, zato si kupiš novega, zastarelega pa odstopil prijatelju. Tako podaljšaš uporabnost telefona. Napreduješ za dve polji!

Ker bi si rad kupil nov mobilni telefon in imaš premalo denarja, zastarelega prodaš na spletu in tako zbereš dovolj denarja. Tako podaljšaš uporabnost zastarelega telefona. Napreduješ za dve polji!

Rad bi sklenil novo pogodbo za mobilni telefon. Ker se odločiš, da boš zamenjal le SIM kartico, ne pa tudi naprave, podaljšaš uporabnost mobilnega telefona. Napreduješ za dve polji!

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA: IGRALNE KARTE PREPRODAJA

Kupil si si nov mobilni telefon. Ker tvoj stari mobilni telefon še deluje, si ga odložil v zbiralnici mobilnih telefonov. Kot rabljenega ga bodo prodali neprofitni organizaciji. Tako si podaljšal uporabo mobilnega telefona. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Odložiš ga pri svojem operaterju mobilnega omrežja. Tvoj mobilni telefon bodo popravili in kot rabljeno blago prodali v Indijo. Tako si podaljšal uporabo telefona. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Odstopiš ga posredniku, ki ga izbereš sam. Tvoj stari mobilni telefon bodo poravili in ga kot rabljeno blago prodali tvojemu sosеду. Viri surovin so ohranjeni. Splezaj po lestvi navzgor

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Odstopiš ga popravilnici. Tam bodo posamezne še uporabne dele uporabili kot nadomestne dele pri drugih aparatih. Tako si podaljšal uporabnost drugih mobilnih telefonov. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon bo posrednik prodal podjetju v Nemčiji. Zaradi kratke transportne razdalje je okolju prizanešeno. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Popravili ga bodo in ga kot rabljeno blago prodali v Pakistan. Tam bo po nekaj dneh nehal delovati. Uporabne dele tvojega mobilnega telefona bodo uporabili kot nadomestne dele pri drugih mobilnih telefonih. Tako si podaljšal uporabo drugih mobilnih telefonov. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Odstopiš ga proizvajalcu, ki ga je izdelal. Tam ga bodo popravili in ga kot rabljeno blago prodali v Nigerijo. Tako si podaljšal uporabo telefona. Splezaj po lestvi navzgor!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Ne bodo ga dobro popravili, vendar pa ga bodo kot rabljeno blago prodali v Indijo. Tam ga bodo uporabljali le nekaj dni. Tako bo postal e-odpadek. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Nihče ga ne bo popravil, temveč ga bodo kot rabljeno blago prodali v Gano. Končal bo kot e-odpadek na divjem odlagališču. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Ne bodo ga dobro popravili, vendar pa ga bodo kot rabljeno blago prodali v Pakistan. Tam bo končal kot e-odpadek v tovarni za reciklažo, kjer pa ga ne bodo pravilno reciklirali. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon bo končal kot ilegalen e-odpadek na divjem odlagališču v Gani. Strupene snovi, ki jih vsebuje mobilni telefon, bodo zastrupile prst in podtalnico. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon bo kot ilegalen e-odpadek končal na divjem odlagališču v Nigeriji. Dim, ki se sprošča ob izogrevanju odpadkov, bo znižal kakovost zraka. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon bo končal kot ilegalen e-odpadek v reciklažnem podjetju v Indiji. Strupeni hlapi, ki nastajajo pri izogrevanju, škodijo ljudem in okolju. Spusti se po lestvi navzdol!

Tvoj stari mobilni telefon bo kot ilegalen e-odpadek končal reciklažni tovarni v Pakistanu. Delavec se je resno poškodoval s kislino, ki jo uporabljajo v postopkih reciklaže. Spusti se po lestvi navzdol!

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA: IGRALNE KARTE PREDAL

Tvoj stari mobilni telefon ne deluje več. Pustil si ga v predalu. Surovine, ki jih vsebuje mobilni telefon, bi lahko znova uporabili z recikliranjem. Pojdi dve polji nazaj!

Kupil si si nov mobilni telefon. Čeprav tvoj stari telefon še deluje, si ga odložil v predal. Za tvoj novi mobilni telefon je bilo potrebno pridobiti nove surovine. Vrni se dve polji nazaj!

Baterija v tvojem starem mobilnem telefonu je pokvarjena. Mobilni telefon konča v tvojem predalu. Nakup nove baterije ne bi bil drag. Pojdi za dve polji nazaj!

Prekucnil si coca-colo, ki se je razlila po tvojem mobilnem telefonu, zaradi česar ne deluje več. Končal bo v predalu. Če bi pravočasno in pravilno ukrepal, bi telefon še lahko popravili. Vrni se dve polji nazaj!

Med tekom, ko si lovil avtobus, ti je iz žepa padel mobilni telefon, kar je povzročilo praske na zaslonu. Tvoj mobilni telefon bo končal v predalu. Popravilo zaslona bi bilo cenejše kot nakup novega mobilnega telefona. Vrni se dve polji nazaj!

Zaradi napake v programski opreми tvojega mobilnega telefona ni mogoče zagnati. Zato bo končal v predalu. Z namestitvijo nove programske opreme bi lahko mobilni telefon popravil. Vrni se dve polji nazaj!

Ne moreš več uporabljati svojega mobilnega telefona, ker je stičišče s kablom polnilca poškodovano. Tvoj mobilni telefon bo končal v predalu. Z uporabo nadomestnih delov bi lahko popravili tvoj mobilni telefon. Vrni se dve polji nazaj!

Podpisal si novo naročniško pogodbo in prejel nov mobilni telefon. Čeprav stari še deluje, si ga odložil v predal. Tvoja babica, ki še zmeraj nima mobilnega telefona, bi bila z njim popolnoma zadovoljna. Vrni se dve polji nazaj!

Ker bi rad užival v najnovejših lastnostih svojega mobilnega telefona, si kupiš nov model. Tvoj stari mobilni telefon bo končal v predalu. Tvoje dekle, ki se ji je pravkar pokvaril mobilni telefon, bi ga z veseljem uporabljala. Vrni se dve polji nazaj!

Kupil si si najnovejši model svoje najljubše znamke mobilnih telefonov. Tvoj stari telefon bo končal v predalu, čeprav bi ga tvoj stric z veseljem odkupil od tebe. Vrni se dve polji nazaj!

POTOVANJE TVOJEGA ZASTARELEGA MOBILNEGA TELEFONA: KARTICE Z VPRAŠANJI

Koliko mobilnih telefonov so prodali po vsem svetu v letu 2012?

- 1) Približno 500 milijonov
- 2) Približno 1,5 milijarde**
- 3) Približno 3,5 milijarde

Koliko mobilnih telefonov proizvedejo po svetu samo v eni sekundi?

- 1) 3 mobilne telefone
- 2) 16 mobilnih telefonov
- 3) 36 mobilnih telefonov**

Koliko neuporabljenih mobilnih telefonov je po ocenah shranjenih v nemških gospodinjstvih?

- 1) 5 milijonov
- 2) 50 milijonov
- 3) 86 milijonov**

Koliko je povprečna življenjska doba mobilnega telefona?

- 1) 18 mesecev**
- 2) 24 mesecev
- 3) 36 mesecev

Kolikšen delež odsluženih mobilnih telefonov je pravilno recikliran?

- 1) 2 do 3 odstotke**
- 2) 5 do 7 odstotkov
- 3) 10 do 12 odstotkov

Kolikšen delež sestavnih delov mobilnega telefona je mogoče reciklirati?

- 1) 10 do 25 odstotkov
- 2) 35 do 50 odstotkov
- 3) 65 do 80 odstotkov**

Mobilni telefon je sestavljen iz približno 60 različnih materialov. Koliko od teh materialov je mogoče reciklirati?

- 1) 8 materialov
- 2) 17 materialov**
- 3) 40 materialov

Kako visoko je ocenjena vrednost materialov odsluženih mobilnih telefonov v nemških gospodinjstvih?

- 1) 1 milijon eurov
- 2) 35 milijonov eurov
- 3) 65 milijonov eurov**

Koliko kilogramov elektronskih odpadkov na osebo se nakopiči v enem letu v Evropi?

- 1) 8 kg
- 2) 15 kg**
- 3) 22 kg

Koliko e-odpadkov je bilo po ocenah izvoženih iz Evrope na Kitajsko, v Indijo in Zahodno Afriko v letu 2005?

- 1) 1,5 milijonov ton**
- 2) 5 milijonov ton
- 3) 10,5 milijonov ton

Koliko ton vseh e-odpadkov se letno nabere po vsem svetu?

- 1) 20 do 50 milijonov ton**
- 2) 50 do 80 milijonov ton
- 3) 80 do 110 milijonov ton

Kolikšen delež elektronske opreme, ki ga izvozijo v Gano in Nigerijo, tam ne bo več deloval?

- 1) 35 do 40 odstotkov
- 2) 50 do 55 odstotkov
- 3) 75 do 80 odstotkov**

>>> ZGODBA O ELEKTRONIKI

RAZČLEMBNA FILMA

Odkrivanje vzrokov za kratko uporabnost mobilnih telefonov: Udeleženci vedo, čemu so mobilni telefoni in druge elektronske naprave oblikovane tako, da imajo le kratko življenjsko dobo, raziščejo tudi gibalne, ki usmerjajo naše potrošniške vzorce. Navedejo ukrepe, ki spodbujajo trajnostno vedenje in držo.

Udeleženci si ogledajo film, nato pa se v manjših skupinah o njem pogovorijo in ga osvetlijo z različnih vidikov.

Priprava

Pripravite prenosni računalnik z dostopom do Svetovnega spleta, projektor in film Zgodba o elektroni. Film je na voljo na storyofstuff.org/movies/story-of-electronics/ (angleški jezik).

Na polji papirja zapišite naslednja vprašanja:

1. pola

- Kaj te je vznemirilo/nagovorilo/presenetilo ob ogledu filma?
- Kaj pomeni besedna zveza "oblikovano za smetišče"?
- Kakšni so razlogi za tako oblikovanje izdelkov?
- Kakšne pa so posledice za okolje in za ljudi?

2. pola

- Kaj bi spodbudilo proizvajalce, da bi začeli izdelovati trajnostne oz. izdelke z daljšo življenjsko dobo?
- Kakšen je vpliv potrošnika pri spreminjanju sistema?

Izpeljava

Udeleženci si skupaj ogledajo film Zgodba o elektroni.

Po filmu se vsi skupaj pogovorijo ob vprašanjih s prvega plakata:

- Kaj te je vznemirilo/nagovorilo/presenetilo ob ogledu filma?
- Kaj pomeni besedna zveza "oblikovano za smetišče"?
- Kakšni so razlogi za tako oblikovanje izdelkov?
- Kakšne pa so posledice za okolje in za ljudi?

Plenarno, delo v skupinah

45 min

Film Zgodba o elektroni, prenosni računalnik z dostopom do Svetovnega spleta, projektor, velike pole papirja, moderatorske kartice, pisala

- Učitelj zapisuje odgovore udeležencev na kartice in jih prilepi k posameznim vprašanjem.
- Nato si udeleženci še enkrat ogledajo film in so posebej pozorni na naslednje vidike:
- vzroki za kratkotrajno uporabnost mobilnih telefonov;
- vloga potrošnikov.
- Nato se v parih pogovorijo o vprašanjih z drugega plakata:
- Kaj bi spodbudilo proizvajalce, da bi začeli izdelovati trajnostne oz. izdelke z daljšo življenjsko dobo?
- Kakšen je vpliv potrošnika pri spreminjanju sistema?

Udeleženci svoje odgovore zapišejo.

Evalvacija

Posamezniki kratko predstavijo svoje odgovore pred celotno skupino. Učitelj zapisuje odgovore na kartice in jih prilepi k ustreznim vprašanjem. Ustvarjeno gradivo pozneje razstavimo v izloženem oknu reciklaža (glej metodo V čem je problem?)

Možnosti za nadaljnje delo

Če želimo razpravo poglobiti lahko postavimo dodatna vprašanja, npr.:

- Če se v mobilnih telefonih skriva zaklad, čemu proizvajalcem ni do tega, da bi zbirali odslužene aparate in jih reciklirali?
- Zakaj je delež vrnjenih mobilnih telefonov tako nizek? Kako bi potrošnike lahko spodbudili k bolj množičnemu vračanju?

>>> (SO) MOBILNI TELEFONI (IZDELANI) ZA SMETIŠČE? IGRA IN RAZPRAVA PO KOTIČKIH

Razjasnitev razlogov za kratkotrajno uporabo mobilnih telefonov.: Udeleženci ugotovijo, zakaj so mobilni telefoni oblikovani in izdelani le za kratkotrajno uporabo. Predlagajo možne rešitve za trajnostni razvoj in proizvodnjo.

Ob igri So mobilni telefoni izdelani za smeti? in ob razpravah po kotičkih bodo udeleženci ugotavljali, zakaj so mobilni telefoni oblikovani in izdelani tako, da so uporabni le kratek čas. Odkrivali bodo možne rešitve in se pogovarjali o vzrokih za tak način oblikovanja in izdelovanja izdelkov. Razpravljali bodo tudi o vplivu, ki ga imajo kot potrošniki pri spreminjanju takega načina.

Priprava igre So mobilni telefoni izdelani za smeti?

Natisnite in na enako velikost izrežite kartice za igro (glej preslikaj/natisni predlogo).

Priprava kotička za razpravo

Na kartice zapišite naslednja vprašanja:

1. kartica: poenotenje dodatne opreme:

Za katere vrste mobilnih telefonov bi bilo poenotenje dodatne opreme smiselno?

2. kartica: spodbujanje popravil:

Se vam je zgodilo, da popravilo vašega starega mobilnega telefona ni bilo smiselno in za kakšno popravilo je šlo?

3. kartica: lažja uporaba aplikacij:

Ste že kdaj kupili nov mobilni telefon le zato, da bi lahko uporabljali najnovejše aplikacije in za katere aplikacije je šlo?

4. kartica lažje recikliranje:

Na kaj bi bili lahko pri razvoju in proizvodnji mobilnih telefonov še pozorni, da bi bilo recikliranje lažje?

Kartice namestite po kotičkih prostora, tako da napis na njih ne bo viden.

Izpeljava igre So mobilni telefoni izdelani za smeti?

Vsak udeleženec prejme eno igralno karto. Na vsaki kartici je opisan bodisi problem bodisi njegova rešitev. Kartice med seboj tvorijo pare problem – rešitev.

 Skupinsko delo, plenarno

 45 min

 Igralne karte (preslikaj/natisni predlogo), moderatorjeve kartice, pisala

Udeleženci preberejo kartico in pričnejo z iskanjem partnerja, ki ima ustrezno kartico. Ko najdejo partnerja, počaka par na mestu. Ko se najdejo vsi pari, učitelj vpraša, ali bi kateri par želel glasno prebrati vsebino kartic. Ko par prebere izjavi, in ko udeleženci ugotovijo, da se izjavi ujemata, ju učitelj napoti v kotiček sobe, ki je namenjen temi. Vsi pari, ki imajo enak par kartic, se pridružijo prvemu paru v kotičku. Ko vsak par prebere svojo izjavi, in ko se vsi razporedijo po ustreznih kotičkih, pričnejo z razpravo po kotičkih.

Če pri glasnem branju izjav ugotovimo, da se pari niso pravilno povezali, še enkrat premešamo kartice in jih ponovno razdelimo udeležencem, ki morajo znova poiskati ustrezen par in se pridružiti skupini v ustreznem kotičku.

Izpeljava razprave po kotičkih

Ko se vsi udeleženci razporedijo po kotičkih, obrnejo kartico, ki jo je v kotiček namestil učitelj, in se pogovorijo o vprašanju, ki je na njej napisano.

Izpeljava evalvacije igre

Vsi udeleženci se znova zberejo skupaj k plenarni razpravi. Razprava lahko poteka ob naslednjih vprašanjih:

- Zakaj proizvajalci vse do danes niso izdelali mobilnega telefona, ki bi ga lahko uporabljali dlje, in ki bi ga lažje reciklirali?
- Kako lahko potrošniki promovirajo/spodbudijo trajnostno izdelavo mobilnih telefonov?

Učitelj odgovore udeležencev beleži na kartice. Ob koncu učitelj povzame proces iskanja parov (izjav na karticah) in ugotovitve z razprave. Pozneje lahko nastalo gradivo razstavite v izloženem oknu reciklaža (glej metodo V čem je problem?).

SO MOBILNI TELEFONI IZDELANI ZA SMETIŠČE? IGRALNE KARTE

POENOTENE DODATNE OPREME ZA MOBILNE TELEFONE

Pri nakupu novega mobilnega telefona navadno ni mogoče uporabiti napajalnega kabla (polnilca) starega mobilnega telefona. Običajno kabla ni mogoče uporabiti, ker gre za novo napravo, ki jo je izdelal drug proizvajalec, ali pa gre le za najnovejši model istega proizvajalca. Z vsakim nakupom novega mobilnega telefona prejmemo tudi nov kabel. Stari kabli pogosto končajo v predalu, čeprav še vedno delujejo. Nova proizvodnja zahteva tudi nove vire.

Z razvijanjem in izdelovanjem enotnega kabla bi podaljšali življenjsko dobo napajalnega kabla in posledično zmanjšali njihovo proizvodnjo in tako tudi omejili porabo omejenih naravnih virov.

SPODBUJANJE POPRAVIL

Mobilni telefoni so pogosto zasnovani tako, da je mogoče posamezne dele zamenjati le z velikim naporom ali pa popravilo sploh ni mogoče. Menjava zaslona pri nekaterih mobilnih telefonih z zaslonom na dotik je otežena, ker je folija, ki prevaja dotik, neločljiva od stekla in je zato potrebno zamenjati oboje. To zviša stroške popravila, ki se nazadnje izkaže za manj ekonomično kot nakup novega mobilnega telefona. Življenjska doba mobilnega telefona je zaradi tega krajša, kot bi lahko bila.

Z razvojem in proizvodnjo mobilnih telefonov, kjer je posamezne iztrošene dele mogoče enostavno nadomestiti z novimi, bi se stroški popravila znatno znižali, s čimer bi se izognili marsikateremu novemu nakupu. Čas uporabe mobilnih telefonov bi se tako podaljšal.

LAŽJA UPORABA APLIKACIJ

Vseh aplikacij, ki jih razvijajo in ponujajo proizvajalci, ni mogoče uporabiti na vseh mobilnih telefonih in v vseh operacijskih sistemih. V nekaterih primerih je nakup nove naprave edini način, ki omogoča uporabo najnovejših aplikacij ali funkcij. Čas uporabe mobilnega telefona se s tem ne podaljša.

Nakup nove naprave je mogoče preprečiti z razvojem aplikacij, ki bi jih lahko uporabljali na vseh mobilnih telefonov. Čas uporabe mobilnih telefonov bi se tako podaljšal.

LAŽJE RECIKLIRANJE

Recikliranje mobilnega telefona je pogosto oteženo zaradi njegove konstrukcije. Tako na primer je pri nekaterih modelih težko ali pa sploh nemogoče odstraniti baterijo iz ohišja. Vendar pa je prav ta ločitev zelo pomemben začetni korak v procesu recikliranja.

Razvoj in proizvodnja mobilnih telefonov, ki jih je mogoče zlahka razstaviti, bistveno olajša proces recikliranja.

Pri proizvodnji mobilnih telefonov uporabljajo tudi veliko strupenih snovi, ki so aktivne tudi v procesu recikliranja. Pri pravilnem recikliranju v industrijskem obratu, jih prestržejo in prečistijo. Če recikliranje poteka na ognjiščih na prostem, se strupi sproščajo neposredno v okolje in ogrožajo zdravje ljudi in drugih živih bitij.

S proizvodnjo mobilnih telefonov, ki vsebujejo manj toksinov, se lahko nevarnosti za ljudi in okolje zmanjšajo tudi takrat, ko recikliranje poteka na odprtem ognjišču.

>>> ODLOČITEV: KONEC DOBER, VSE DOBRO?

Retrospektivno opazovanje projektnega dne in povzetek rezultatov:

Udeleženci poznajo življenjski cikel mobilnega telefona in premišljujejo o tem, kaj so se naučili.

Ob materialih, ki so jih udeleženci ustvarjali skozi projekt, naredijo povzetek celotnega projektnega dne.

Priprava

Gradivo, ki je nastajalo med projektom, je dostopno v izložbah.

Učitelj v kronološkem vrstnem redu z nekaj besedami povzame ključne vidike obravnavanih tem. Pomika se od izložbe do izložbe in komentira ustvarjeno gradivo.

Evalvacija

V sklepnem dejanju učitelj pobere kartice z imeni posameznih izložbenih oken (surovine – proizvodnja – uporaba – reciklaža) in jih v obliki življenjskega kroga izdelka razporedi na tablo:

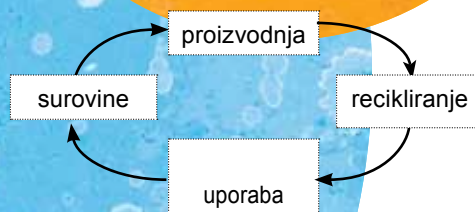
Predavanje

15 min

Delovno gradivo projektnega dne

Možnosti za nadaljnje delo

Po tem, ko je življenjski cikel mobilnega telefona prikazan na tabli, lahko učitelj ponovno odpre razpravo o možnih ukrepih ob posamezni fazi v življenjskem ciklu mobilnega telefona.

>>> SVETOVNA KAVARNA RAZPRAVA O MOŽNIH UKREPIH IN ALTERNATIVAH

Udeleženci poznajo različne ukrepe in alternative, ki bi jih lahko uporabili v industriji mobile telefonije, posebej se opredelijo do tistih, ki bi jih najraje uporabili sami.

V obliki Svetovne kavarne udeleženci za različnimi omizji izmenjujejo svoja mnenja.

Priprava

V prostoru pripravite ustrezno število omizij s štirimi ali več stoli. S pomočjo glasbe, prigrizkov in sveč ustvarite kavarniško vzdušje. Pripravite kartice s pripadajočimi vprašanji (glej predlogo) za vsakega od obravnavanih vidikov projektne teme. Kartice položite na ustrezno mizo, ki je namenjena obravnavi določenega vidika.

Izpeljava

Udeleženci se bodo zbrali okrog miz in razpravljali o vprašanju. Po 10 minutah učitelj s signalom, za katerega se je z udeleženci predhodno dogovoril,

Plenarno

30-45 min

Kartice z vprašanji (preslikaj/natisni predlogo), prigrizek, glasba, sveče, velike pole papirja

zaprosi udeležence, da se posedejo za druga omizja in razpravljajo o drugem vprašanju.

Evalvacija

Udeleženci drug za drugim navedejo, kako bi ukrepali sami in kakšne možnosti še obstajajo. Učitelj bo protokol napisal kot lahko berljiv seznam ukrepov.

Različice

Udeleženci za omizjem razpravljajo in svoje ugotovitve predstavijo v plenarni razpravi.

SVETOVNA KAVARNA: KARTICE Z VPRAŠANJI

SUROVINE

Vaša teta pove, da potrebuje nov mobilni telefon, vendar s tem noče podpirati izkoriščanja rudarjev. Kakšen nasvet ji boste dali?

Osebnostno se želite zavzeti za pravično proizvodnjo mobilnih telefonov. Kaj lahko storite?

Radi bi prispevali k temu, da bi se v proizvodnji mobilnih telefonov uporabljale le certificirane surovine? Kakšne posebne zahteve imate? Nad kom boste izvajali pritisk?

Na vaši šoli želite začeti kampanjo v zvezi s temo Fairphone (pravični telefon)? Kakšne ideje imate v zvezi s tem? Kako bi jih bilo mogoče izpeljati?

PROIZVODNJA

Osebnostno se želite zavzeti za pravične delovne pogoje v proizvodnji mobilnih telefonov. Katere so vaše najpomembnejše zahteve? Kakšne možnosti vidite s tem v zvezi?

Proizvajalce mobilnih telefonov želite prisiliti k zagotavljanju pravičnih razmer v proizvodnji njihovih izdelkov. Kako ukrepate? Kako lahko potrošnik pritiska na proizvajalca?

Stric vam pove, da potrebuje nov mobilni telefon, vendar ne želi podpirati izkoriščanja rudarjev. Kaj mu svetujete?

V šoli hočete začeti kampanjo na temo "znebimo se starih in zastarelih mobilnih telefonov". Kakšne zamisli imate? Kako bi jih lahko izpeljali?

PORABA IN UPORABA

Vaš prijatelj bi si želel trajnostno uporabljati svoj mobilni telefon, pa tega ne zna? Kakšen je vaš nasvet? Katere izvedljive prakse uporabe mobilnega telefona bi mu priporočili?

Na šoli bi radi začeli s kampanjo na temo trajnostna poraba mobilnih telefonov. Kakšne so vaše ideje? Kako bi jih lahko izpeljali?

Teto želite prepričati, da vam za rojstni dan podari Fairphone. Kakšne argumente boste izpostavili?

RECIKLIRANJE

Prodajalca vašega mobilnega telefona hočete primorati, da bi pravilno recikliral neuporabne mobilne telefone. Kako delujete? Katere so vaše posebne zahteve?

Na vaši šoli želite začeti kampanjo na temo recikliranja mobilnih telefonov. Kakšne zamisli imate? Kako bi jih lahko izpeljali?

Vaša teta bi si rada kupila nov mobilni telefon, vendar pa dveh ne potrebuje in zastarelega noče shraniti v predalu. Kaj ji svetujete?

Napotki za učitelja

Odperta vprašanja ali osrednje vidike, ki se odpirajo tekom projekta, lahko učitelj spontano uporabi v Svetovni kavarni? Priporočljivo je uporabiti 4 do 5 kartic.

Možnosti za nadaljnje delo

Če se je skozi evalvacijo pokazalo, da imajo udeleženci veliko idej, kako bi ukrepali pri posameznih problemih, lahko odprete razpravo o tem, kako bi jih bilo mogoče uresničiti – v povezavi z metodo Postati aktiven – oblikovanje skupne akcije (glej opis metode).

>>> POSTATI AKTIVEN OBLIKOVANJE SKUPNE AKCIJE

Udeleženci lahko pridobljeno znanje uporabijo v vsakdanjem življenju. Nizajo ideje, kako bi lahko postali aktivni kot skupina (razred), se dogovrijo o podrobnostih akcije in določijo potek akcije.

Priprava

Stole postavite v krogu (toliko krogov, kolikor je skupin), v sredo pa postavite kartico z napisom "postati aktiven".

Izpeljava

Udeleženci sedijo v krogu in v nekaj minutah v mislih preletijo projekt. Udeleženci v skupinah premišlujejo in nizajo ideje za skupno akcijo ter kako bi jo izpeljali. Ideje predstavijo na plenarnem zasedanju, o njih razpravljajo, učitelj pa jih zaporedoma zapisuje na listno tablo.

Sledi glasovanje za idejo, kjer lahko vsak udeleženec glasuje za idejo, pri kateri bi sam najraje sodeloval. Glasovanje lahko poteka z dvigom rok ali pa tako, da vsakdo pri ideji, ki mu je najbolj všeč, nariše poševno črtico. Izberemo idejo, pri kateri smo našli največ rok oz. prešteli največ črtic. To idejo pozneje tudi izpeljemo.

Evalvacija

Po koncu dogodka se udeleženci zberejo na plenarnem zasedanju, kjer ocenijo dogodek. Vrednotenje lahko poteka ob tehle vprašanjih:

- Je bila, po vašem mnenju, dejavnost uspešna?
- Kaj je šlo dobro/kaj bi lahko bilo bolje?
- Utemeljite.
- Druga možnost evalvacije je "pet-prstna povratna informacija".
- Učitelj obriše svojo roko na tablo in ob vsakem prstu pove, kaj pomeni:
- Palec: Všeč mi je!
- Kazalec: Jaz bi rad nekaj izpostavil! Opazil

Delo v skupinah

30 min

Velike pole papirja, pisala

sem, da ...

- Sredinec: Ni mi bilo všeč! Lahko bi šlo bolje!
- Prstanec: To izstopa! To si bom zapomnil! To bom še naprej uporabljal!
- Mezinec: To ni bilo dovolj izpostavljeno! To sem spregledal!

Udeleženci ob vsaki ideji pokažejo iztegnjeno roko eno za drugo in na kratko razložijo, zakaj so izbrali ta prst.

Različice

Po glasovanju izberite dve ideji, ki sta zbrali največ glasov. V dveh ločenih skupinah pri vsaki globlje premislijo, kako bi jo lahko izpeljali. Udeleženci sami izberejo, v kateri skupini bodo sodelovali. Učitelj razloži navodila za delo v skupinah in na tablo zapiše ključna vprašanja, na katera morajo v skupini odgovoriti. Med drugim je treba odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Kaj želimo doseči?
- Kako bomo to storili?
- Kdo je vpleten v naš problem?
- Kdaj bomo izpeljali akcijo?
- Kje bo akcija potekala?
- Kakšna sredstva potrebujemo za akcijo?

Na plenarnem zasedanju vsaka skupina predstavi svoj akcijski načrt in dopolni načrt s predlogi druge skupine. Na koncu si med seboj razdelijo opredeljene naloge.

